

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TARİHİ YARIMADA’DA
ÖNCELİKLİ AYDINLATMALAR VE TARİHİ YARIMADA’NIN
İSTANBUL SİLÜETİNE GECE ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

Mimar Özcan KAŞLI

**F.B.E Mimarlık Anabilim Dalında Yapı Fiziği Programında
Hazırlanan**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Prof. Müjgan Şerefhanoglu SÖZEN

İSTANBUL, 2007

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ŞEKİL LİSTESİ.....	iv
ÇİZELGE LİSTESİ	v
ÖNSÖZ	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
1 GİRİŞ	1
2 KENT AYDINLATMA	2
2.1 Kent Aydınlatmanın Yararları	2
2.2 Kent Aydınlatmanın Kapsamı	2
2.2.1 İşlevsel Aydınlatma	2
2.2.2 Mimari Aydınlatma	3
3 TARİHİ YARIMADA'NIN TARİHSEL GELİŞİMİ ve BÖLGE ANALİZLERİ .	5
3.1 Tarihi Yarımada'nın Coğrafi Konumu	5
3.2 Tarihi Yarımada'nın Tarihsel Gelişimi	7
3.2.1 Roma İmparatorluğu Döneminde Tarihi Yarımada.....	7
3.2.1 Bizans İmparatorluğuDöneminde Tarihi Yarımada	9
3.2.2 Osmanlı Döneminde Tarihi Yarımada.....	9
3.2.3 Cumhuriyet Döneminde Tarihi Yarımada	13
3.3 Tarihi Yarımada'nın Doğal Yapılar Açısından Analizi	16
3.4 Tarihi Yarımada'nın Kent Kullanıcıları Açısından Analizi	18
3.5 Tarihi Yarımada'nın Ulaşım Açısından İncelenmesi.....	23
3.6 Tarihi Yarımada'da Meydanlar.....	27
4 TARİHİ YARIMADA'DA YER ALAN ÖNEMLİ YAPILAR ve ÖNCELİKLİ AYDINLATILMASI GEREKEN ÖĞELER	31
4.1 Tarihi Yarımada'da Aydınlatma İçin Önemli Yapıların Belirlenmesi.....	38
4.1.1 Tarihi Yarımada'da Ana Dolaşım Aksları Üzerindeki Yapıların Belirlenmesi	38
4.1.1.1 Tarihi Yarımada'da Araç Yolları Üzerindeki Yapıların İncelenmesi.....	38
4.1.1.2 Tarihi Yarımada'da Yaya Yolları Üzerindeki Yapıların İncelenmesi	54
4.2. Tarihi Yarımada'da Öncelikli Aydınlatılması Gereken Öğeler.....	57
4.2.1 Öncelikli Aydınlatılması Gereken Öğelerin Tespit Edilmesi İçin Gerekli Ölçütlerin Belirlenmesi	57
4.2.1.1 Fonksiyonlar.....	58
4.2.1.2 Sembolik Nitelik.....	58
4.2.1.3 Mimari Özellik	59
4.2.1.4 Kent Silüetine Etkisi	59

4.2.1.5	Tanıtımsal Etki	59
4.2.1.6	Tarihi Anlam	60
4.3	Belirlenen Ölçütler Doğrultusunda Tarihi Yarımada'daki Yapıların Puanlanması	60
4.4	Puanlanan Yapıların Değerlendirilmesi	69
5	İSTANBUL SİLÜETİNE TARİHİ YARIMADA'NIN GECE ETKİSİ.....	71
5.1	İstanbul'un Çeşitli Siluetleri	71
5.1.1	Kadıköy-Harem Sahil Şeridi	72
5.1.2	Harem-Üsküdar Sahil Şeridi	73
5.1.3	Karaköy Tarlabası Arası	73
5.1.4	Zeytinburnu Sahilyolu	73
5.2.	Silüete Giren ve Aydınlatma İçin Önemli Olan Yapılar.....	74
6	TARİHİ YARIMADA'DA AYDINLATMA YÖNÜNDEN ALINMASI GEREKEN İLKE KARARLARININ BELİRLENMESİ	83
6.1	Yapıların Aydınlatılması İçin İlke Kararlarının Belirlenmesi	83
6.2	Belirlenen İlke Kararları Doğrultusunda Mevcut Aydınlatılması Yapılmış Öğelerin Değerlendirilmesi	91
7	AYDINLATILMASI YAPILMAMIŞ YAPILARA AYDINLATMA ÖNERİLERİ GETİRİLMESİ VE ÖRNEK AYDINLATMA YAPILMASI	103
	SONUÇ	120
	KAYNAKLAR.....	121
	EKLER.....	123
	ÖZGEÇMİŞ.....	126

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 3.1 Tarihi Yarımada'nın İstanbul Metropolü İçindeki Konumu	6
Şekil 3.2 Byzantion ve Konstantinopolis'in Gelişimi	8
Şekil 3.3 Fetih Sonrası Yarımada Planı	11
Şekil 3.4 1923-1950 Arası Yarımada Planı.....	15
Şekil 3.5 Tarihi Yarımada Mevcut Konut Alanları Dağılımı.....	19
Şekil 3.6 Tarihi Yarımada Ticaret Alanları Dağılımı	21
Şekil 3.7 Tarihi Yarımada Yürüyüş Güzergahları.....	22
Şekil 3.8 Tarihi Yarımada Mevcut Ulaşım Sistemleri.....	25
Şekil 3.9 Tarihi Yarımada Denizyolu Ulaşım Sistemleri	27
Şekil 3.10 Tarihi Yarımada Üzerinde Bulunan Önemli Meydanlar(Sultanahmet ve Ayasofya Meydanları).....	29
Şekil 3.11 Tarihi Yarımada Üzerinde Bulunan Önemli Meydanlar(Yeni Cami Meydanı) ...	30
Şekil 4.1 Tüm Tarihi Yarımada'nın Üzerinde Bulunan Önemli Yapılar	32
Şekil 4.2 Tarihi Yarımada (Sur-u Sultani)Üzerinde Bulunan Önemli Yapılar	33
Şekil 4.3 Ragıp Gümüşpala Caddesi Üzerindeki Yapılar	41
Şekil 4.4 Atatürk Bulvarı Üzerindeki Yapılar.....	42
Şekil 4.5 Divan Yolu- Ordu Caddesi Üzerindeki Önemli Yapılar	46
Şekil 4.6 Kennedy Caddesi üzerinde bulunan önemli yapılar.....	48
Şekil 4.7 Reşadiye Caddesi üzerinde bulunan önemli yapılar	50
Şekil 4.8 Alemdar Caddesi üzerinde bulunan önemli yapılar	52
Şekil 5.1 Tarihi Yarımada Silüetinin, İstanbul İçinde Görüldüğü Çeşitli Bakış Doğrultuları	71
Şekil 5.2 Kadıköy İskelesi'nden Tarihi Yarımada'nın Görünümü	72
Şekil 5.3 Kadıköy'den Tarihi Yarımada'nın Görünümü ve Önemli Yapılar	75
Şekil 5.4 Üsküdar Sahilinden Tarihi Yarımada'nın Görünümü ve Önemli Yapılar.....	77
Şekil 5.5 Galata Kulesi'nden Tarihi Yarımada'nın Görünümü ve Önemli Yapılar	79
Şekil 5.6 Zeytinburnu Sahil Yolu'ndan Tarihi Yarımada'nın Görünümü ve Önemli Yapılar	81
Şekil 5.7 Boğaziçi Köprüsü'nden Tarihi Yarımada'nın Görünümü ve Önemli Yapılar	82
Şekil 5.8 Kız Kulesi'nden Tarihi Yarımada'nın Görünümü ve Önemli Yapılar.....	82
Şekil 6.1 Yapı Yüzlerinde Düşeyde Düzgün Yayılı Işık İçin Projektörlerin Kullanımı	84
Şekil 6.2 D/H Oranları	84
Şekil 6.3 Yapı Yüzünde Yatayda Düzgün Yayılı Işık İçin Projektörlerin Yerleştirilişi	85
Şekil 6.4 Girintili Yapılarda Projektörün Karşıya Yerleştirilişi	86
Şekil 6.5 Girintili Yapılarda Projektörün Sağa veya Sola Yerleştirilişi	86
Şekil 6.6 Çıkıntılı Yapılarda Projektörün Karşıya Yerleştirilişi.....	87
Şekil 6.7 Çıkıntılı Yapılarda Projektörün Sağa veya Sola Yerleştirilişi	87
Şekil 6.8 Yeni Cami Aydınlatması	92
Şekil 6.9 Nur-u Osmaniye Cami Aydınlatması.....	94
Şekil 6.10 Sultanahmet Cami Aydınlatması.....	95
Şekil 6.11 Süleymaniye Cami Aydınlatması.....	96
Şekil 6.12 Şebsefa Hatun Cami Aydınlatması	97
Şekil 6.13 Topkapı Sarayı Aydınlatması	98
Şekil 6.14 Ayasofya Müzesi Aydınlatması	99
Şekil 7.1 Theodosius Obeliski	103
Şekil 7.2 Theodosius Obeliski Aydınlatma Programında Plan çizimi.....	104
Şekil 7.3 Theodosius Obeliski Aydınlatma Programında Rotasyonel Projektör İle Seçilen Yüzey İçin Hesap Sonuçları	105
Şekil 7.4 Theodosius Obeliski Aydınlatma Programında Rotasyonel Projektör Kullanılarak Yapılmış Noktada Aydınlık Düzeyi Hesap Sonuçları	106
Şekil 7.5 Theodosius Obeliski'nin Aydınlatma Programında Modellenmesi ve Aygıt	

	Yerleşimi	107
Şekil 7.6	Theodosius Obeliski Aydınlatma Programında Rotasyonel Projektör İle Aydınlatılmış Yüzeyin Simülasyonu	108
Şekil 7.7	Theodosius Obeliski Aydınlatma Programında Plan çizimi.....	108
Şekil 7.8	Theodosius Obeliski Aydınlatma Programında Asimetrik Projektör İle Seçilen Yüzey İçin Hesap Sonuçları	109
Şekil 7.9	Theodosius Obeliski Aydınlatma Programında Asimetrik Projektör Kullanılarak Yapılmış Noktada Aydınlık Düzeyi Hesap Sonuçları	110
Şekil 7.10	Theodosius Obeliski Aydınlatma Programında Asimetrik Projektör Kullanılarak Yapılmış Renklendirilmiş Aydınlık Eğrileri	111
Şekil 7.11	Theodosius Obeliski'nin Aydınlatma Programında Modellenmesi ve Aygıt Yerleşimi	112
Şekil 7.12	Theodosius Obeliski Aydınlatma Programında Asimetrik Projektör İle Aydınlatılmış Yüzeyin Simülasyonu	113
Şekil 7.13	Theodosius Obeliski Aydınlatma Programında Plan çizimi.....	113
Şekil 7.14	Theodosius Obeliski Aydınlatma Programında Simetrik Projektör İle Seçilen Yüzey İçin Hesap Sonuçları	114
Şekil 7.15	Theodosius Obeliski Aydınlatma Programında Simetrik Projektör Kullanılarak Yapılmış Renklendirilmiş Aydınlık Eğrileri	115
Şekil 7.16	Theodosius Obeliski Aydınlatma Programında Asimetrik Projektör Kullanılarak Yapılmış Noktada Aydınlık Düzeyi Hesap Sonuçları	116
Şekil 7.17	Theodosius Obeliski'nin Aydınlatma Programında Modellenmesi ve Aygıt Yerleşimi	117
Şekil 7.18	Theodosius Obeliski Aydınlatma Programında Asimetrik Projektör İle Aydınlatılmış Yüzeyin Simülasyonu	118

ÇİZELGE LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 4.1 Tarihi Yarımada'da Bulunan Dini Yapılar.....	34
Çizelge 4.2 Tarihi Yarımada'da Bulunan Kule, Anıt ve Surlar	35
Çizelge 4.3 Tarihi Yarımada'da Bulunan Çeşmeler.....	36
Çizelge 4.4 Tarihi Yarımada'da Bulunan Müzeler	36
Çizelge 4.5 Tarihi Yarımada'da Bulunan İskeleler.....	36
Çizelge 4.6 Tarihi Yarımada'da Bulunan Eğitim Yapıları	36
Çizelge 4.7 Tarihi Yarımada'da Bulunan Çarşı ve Hanlar	37
Çizelge 4.8 Tarihi Yarımada'da Bulunan Diğer Önemli Yapılar	37
Çizelge 4.9 Tarihi Yarımada'da Bulunan dini yapıların belirlenen puanlama sistemine göre değerlendirilmesi.....	61
Çizelge 4.10 Tarihi Yarımada'da bulunan eğitim yapılarının belirlenen puanlama sistemine göre değerlendirilmesi	63
Çizelge 4.11 Tarihi Yarımada'da bulunan müzelerin belirlenen puanlama sistemine göre değerlendirilmesi.....	64
Çizelge 4.12 Tarihi Yarımada'da bulunan iskelelerin belirlenen puanlama sistemine göre değerlendirilmesi.....	65
Çizelge 4.13 Tarihi Yarımada'da bulunan çeşmelerin belirlenen puanlama sistemine göre değerlendirilmesi.....	66
Çizelge 4.14 Tarihi Yarımada'da bulunan kule, anıt ve surlarının belirlenen puanlama sistemine göre değerlendirilmesi	67
Çizelge 4.15 Tarihi Yarımada'da bulunan önemli binaların belirlenen puanlama sistemine göre değerlendirilmesi.....	68
Çizelge 4.16 Öncelikli Aydınlatılması Gereken Yapılar ve Mevcut Aydınlatma Durumları	69
Çizelge 6.1 Yapı Yüzlerinde Kullanılan Değişik Malzemeler İçin Önerilen Aydınlık Düzeyleri	86
Çizelge 6.2 Değişik Kentsel Bölgeler İçin Önerilen Işıklılık Değerleri	87
Çizelge 6.3 Çevre ve Aydınlatma Özellikleri.....	87
Çizelge 6.4 Tarihi Yarımada'da Işıklılık Ölçümleri Yapılan Dini Yapılar	101
Çizelge 6.5 Tarihi Yarımada'da Işıklılık Ölçümleri Yapılan Kule, Anıt, Surlar	101
Çizelge 6.6 Tarihi Yarımada'da Işıklılık Ölçümleri Yapılan Çeşmeler	101
Çizelge 6.7 Tarihi Yarımada'da Işıklılık Ölçümleri Yapılan Müzeler.....	101
Çizelge 6.8 Tarihi Yarımada'da Işıklılık Ölçümleri Yapılan Diğer Önemli Yapılar.....	102
Çizelge Ek 1.1 Farklı Yol Tipleri İçin Aydınlatma Sınıfları.....	123
Çizelge Ek 1.2 Değişik Aydınlatma Sınıfları İçin Uygulanacak Yol Aydınlatma Kriterleri	124
Çizelge Ek 1.3 Yaya Alanlarındaki Değişik Yol Tipleri İçin Aydınlatma Sınıfları.....	125
Çizelge Ek 1.4 Yaya Yolları İçin Önerilen Aydınlık Değerleri	125

ÖNSÖZ

“Tarihi Yarımada’da öncelikli aydınlatılması gereken öğelerinin saptanması, kentsel imge ve siluet oluşturmada aydınlatma etkisinin incelenmesi” konulu yüksek lisans tezimde, değerli bilgi ve düşünceleri ile çalışmalarına yön veren sayın hocam Prof. Müjgan Şerefhanoglu SÖZEN’e, bu çalışmaya zaman ayırmam ve şirkete ait ışıklılık ölçeri kullanmam hususunda derin hoşgörülerini esirgemeyen Siteco Aydınlatma Tekniği yöneticilerine ve yaşamımın her döneminde olduğu gibi bu aşamasında da bana maddi ve manevi destek veren sevgili aileme teşekkürlerimi saygılarımla sunarım.

ÖZET

Tarihi Yarımada, gerek yüzyıllara ulaşan tarihi yapısı, gerekse coğrafi konumunun getirdiği avantajları sayesinde, İstanbul'un ve Türkiye'nin en önemli bölgesi konumundadır. Yaklaşık 2700 yıllık tarihi boyunca, üzerinde üç imparatorluğu barındırmış, ilkçağlardan günümüze gelen eserleriyle tarihe ışık tutmuştur. Tarihi Yarımada ile ilgili diğer önemli nokta ise muhteşem silüetidir. Bu özelliklerinden dolayı bu bölge her zaman turistlerin ilgisini çekmiştir. Böylesine önemli bir alanın geceleri de aydınlatılmasının gerekliliği kaçınılmazdır.

Bu çalışma kapsamında;

- Birinci bölümde; çalışmanın amacı ve kapsamı anlatılmıştır.
- İkinci bölümde; Tarihi Yarımada'nın kentin bir parçası olduğu düşünülerek, kent aydınlatma ile ilgili bilgiler verilmiştir.
- Üçüncü bölümde; Tarihi Yarımada'nın tarihi hakkında bilgiler verilmiş ve bölge analizleri yapılmıştır.
- Dördüncü bölümde; Tarihi Yarımada'da yer alan önemli yapılar incelenmiş ve öncelikli aydınlatılması gereken öğeler tespit edilmiştir.
- Beşinci bölümde; İstanbul silüetine Tarihi Yarımada'nın gece etkisi incelenmiştir.
- Altıncı bölümde; Tarihi Yarımada'da aydınlatma yönünden alınması gereken ilke kararları belirlenmiş ve mevcut öğeler bu açıdan değerlendirilmiştir.
- Yedinci bölümde; aydınlatılması yapılmamış yapılara aydınlatma önerileri getirilmiş ve aydınlatma programı yardımıyla örnek aydınlatma yapılmıştır.
- Sekizinci ve son bölümde; tez hakkında genel değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Tarihi Yarımada, silüet, aydınlatma ölçütleri, öncelikli aydınlatma, gece etkisi.

ABSTRACT

Historical Peninsula is the most important area of Istanbul and Turkey, with its many extending centenary historical constitutions and its advantaged geographical location. This area has accommodated 3 important empires (Roman, Byzantine, and Ottoman) throughout a period of 2700 years by shading light on the history. Another important feature of Historical Peninsula is its beautiful silhouette. This area has always attracted Tourists' interest due its mentioned features. It is a fact that lightning of such a significant area is inevitable.

In the first chapter, aims and comprises of the works have been explained.

In the second chapter, has been given some knowledge about urban lighting

In the 3rd chapter, has been given some knowledge about history of Historical Peninsula's and has been done region analyses.

In the 4th chapter, has been researched important buildings of Historical Peninsula's and has been determined precedence necessary lighted elements.

In the 5th chapter, has been researched the night effects of Historical Peninsula's to Istanbul silhouette.

In the 6th chapter, has been determined to lighting criteria, which have been decided about lighting of Historical Peninsula.

In the 7th chapter, lighting has been suggested to unlighted buildings and has been made example calculations by lighting program.

In the last chapter, has been made general evaluations of works.

Keywords: Historical Peninsula, silhouette, lighting criteria, precedence lighting, night effect.

1. GİRİŞ

Nesnelere, bunların çevrelerine, ya da bir bölgeye, bir kent bölgesine, görülebilmeleri için ışık uygulamasına aydınlatma denir. (Sirel, 1997). Kentler için imge haline gelmiş eserlerin aydınlatılması sadece yapısal özellikleri vurgulamak açısından değil, bir yerleşmenin kendine özgü kimliğini vurgulamak ve turizm için ilgi çekmek açısından da önemlidir. Tarihi Yarımada, üzerinde barındırdığı sayısız tarihi eserle ve siluet etkisi ile İstanbul içinde aydınlatılması gerekli en önemli bölge konumundadır.

Bu çalışmada, İstanbul açısından tarihi merkez niteliği taşıyan Tarihi Yarımada, kentsel değerler ve siluet açısından incelenmiş, öncelikli aydınlatılması gereken öğeleri belirlenerek, bu öğelerin mevcut aydınlatma durumları araştırılarak, aydınlatılmamış yapılara aydınlatma önerileri sunulmuştur.

Bu çalışma;

- Kent aydınlatması hakkında genel bilgileri,
- Tarihi Yarımada'nın analizlerinin yapılarak incelenmesini,
- İstanbul silüetine Tarihi Yarımada'nın etkisinin incelenmesini,
- Tarihi Yarımada'daki yapıların, İstanbul silüetindeki yerini,
- Öncelikli aydınlatılması gereken yapıların belirlenebilmesi için aydınlatma ölçütlerinin oluşturularak, bu ölçütler doğrultusunda mevcut yapılar arasında öncelikli aydınlatılacak olanların saptanmasını,
- Belirlenen yapıların aydınlatılmış ise, aydınlatma yönünden uygun olup olmadığını,
- Aydınlatma yapılmamış yapılara aydınlatma önerileri sunulmasını ve aydınlatma programı aracılığıyla bir yapıya örnek aydınlatma yapılmasını,

kapsamaktadır.

2. KENT AYDINLATMA

Günüşğının ortadan kalkmasıyla anlam taşıyan dış aydınlatma konusu olan kent aydınlatması, günümüzde yalnızca emniyet ve güvenlik konularını kapsayan yaya ve araç trafik yollarının, meydanların aydınlatılması olmayıp bunun yanında kenti gerek kullanım gerekse görsel yönden çekici kılan, bir başka deyişle, kenti güzelleştiren aydınlatmaların yapılmasını da kapsamaktadır. Gündüzleri gün ışığı altında aydınlanan kentlerin geceleri lamba ışığı altında aydınlatılarak güzelliklerini sergilenmesi ve aydınlatmanın kendisinin de bu güzelliğe katkıda bulunması, kentlerin gece yaşamlarının sağlanması, sosyal ilişki ve etkileşimlere olanak vermesi, kent açısından önemli ve ilginç yapı ve mekanların işlevsel, tarihi, sosyal, estetik önem ve anlamlarının ortaya konması, vurgulanması, sanat eserlerini yaratanların da gece ortamlarına katkılarının sağlanmış olması gibi türlü yönlerden önem taşımaktadır. (Şerefhanoglu Sözen, 2004)

2.1. Kent Aydınlatmanın Yararları

Kent aydınlatmada özellikle kentin gece kullanımı çok önemlidir. Kent kullanıcıları için yaşamsal açıdan farklı işlevlere yönelik aydınlatmalar temel rol oynar. Bunun yanında, kent güzelliklerinin gece ortaya çıkarılması, bu şehri turistler açısından cezbedici kılabilir. Bütün bunların ışığında kent aydınlatmasının kente;

- Emniyet,
- Güvenlik,
- Yönlendirme,
- Reklam,
- Manzara,
- Kimlik,
- Girişim,
- Sosyal Etkileşim,

gibi pek çok faydalar getirdiği söylenebilir. (Şerefhanoglu, 2005)

2.2. Kent Aydınlatmanın Kapsamı

Kent aydınlatma, ulaşım ile ilgili yol, meydan v.b gibi seçilmiş kent öğelerinin ve/ya da önemli işlevsel alanların ya da tarihi merkezler, kent alanları için hayati öneme sahip sanayi alanları ya da ulusal ve uluslararası sportif olaylar için olimpik alanlar vb. gibi kentin önemli parçalarının aydınlatılmasını kapsamaktadır.

2.2.1. İşlevsel Aydınlatma

İşlevsel aydınlatma, kent aydınlatma içinde, ağırlıklı olarak teknik konuları barındıran aydınlatma grubudur. Geceleri; trafik ve taşımacılık, emniyet, sportif faaliyetlerin yapılması, eğlence, alışveriş, kent içindeki yönlendirmenin yapılması, yaya alanlarının kullanılması gibi amaçlarla yapılan aydınlatmaları kapsar. Kentin geceleri de yaşanabilir hale getirebilmesi, işlevsel aydınlatmanın yapılmasıyla mümkün olur.

İşlevsel aydınlatmanın temelini oluşturan yollar, kavşaklar ve meydanlar, kent planlamada ulaşım ağını meydana getirdikleri için bunların aydınlatılması, kentin görünürlüğünün yanında kullanımı açısından da önemli rol oynar. (Şerefhanoglu Sözen, 2005)

2.2.2. Mimari Aydınlatma

Mimari aydınlatma, kamu binaları, mühendislik yapıları, doğal alanlar, sanat eserleri ve parklar gibi kent öğelerinin aydınlatılması, onların işlevsel tarihi, mimari sosyal ve estetik önemlerinin anlatımıdır.

Bu öğeler;

- **Yapılar**
 - Mimari miras yapıları (saraylar, köşkler, kaleler, camiler, kiliseler vb.)
 - Çağdaş yapılar (ticari, sanayi, idari, kültürel, eğitim, vb.)
- **Mühendislik yapıları** (köprüler, kuleler, viyadükler vb.)
- **Sanat eserleri** (anıtlar, heykeller, çeşmeler vb.)
- **Peyzaj mimarlığı**
 - Doğal yapılar,
 - Park, bahçe, yeşil alanlar, ağaçlar vb., doğal ya da yapma, tek ya da öteki kent

öğeleriyle birlikte.

- **Yaya alanları** (yaya bölgeleri, yollar, meydanlar, alışveriş alanları, vb.)

Ayrıca;

- **Eğlence ve festival ışıkları** (Işık gösterileri)
- **Reklam ışıkları ya da aydınlatması** (Işıklı ya da aydınlatılmış reklamlar -Bilboardlar, Elektrikli tabelalar)

gibi işlevsel aydınlatma ile mimari aydınlatma amaçlı aydınlatmaların arasında yer almaktadır. (Sözen, 2005)

3. TARİHİ YARIMADA’NIN TARİHSEL GELİŞİMİ VE BÖLGE ANALİZİ

Bu bölümde, çalışma bölgesine ait mekansal bilgilere yer verilerek bölge analizleri yapılacaktır. Çalışma bölgesinin kent içindeki konumu belirtilecek ve tarihçesine yer verilecektir.

3.1. Tarihi Yarımada’nın Coğrafi Konumu

Çalışma alanını oluşturan ve Tarihi Yarımada olarak adlandırılan Fatih ve Eminönü ilçeleri Şekil 3.1’de de görüldüğü gibi, Çatalca Yarımadasının güneydoğu ucunda yer almaktadır. Tarihi Yarımada’nın kuzeyinde Haliç ve Beyoğlu, doğusunda İstanbul Boğazı, güneyinde Marmara Denizi, batısında ise Zeytinburnu, Bayrampaşa ve Eyüp ilçeleri bulunmaktadır. Tarihi Yarımada bulunduğu bölge içinde Silivri – Gebze arasında yayılan İstanbul Metropolitan Alanının tam merkezinde yer almakta ve bu merkezi konumun getirdiği fonksiyonel ilişkileri tüm sorunları ile birlikte sürdürmektedir. (Şekil3.1)

Tarihi Yarımada (Sur içi) toplam 1562 hektarlık bir alanı kaplamakta olup, Eminönü ilçesi, toplam 511 hektarlık alanı ve 33 mahallesi ile Yarımada’nın doğusunda; Haliç, İstanbul Boğazı, Marmara Denizi ve Fatih İlçesi ile sınırlı bir alanda yer almaktadır. Fatih ilçesi ise toplam 1051 hektarlık alanı ve 69 mahallesi ile Eyüp, Zeytinburnu, Eminönü ilçeleri, Marmara Denizi ve Haliç ile sınırlı bir alanda yer almaktadır (İBŞB PİM, 2003).

Şekil 3.1 Tarihi Yarımada'nın İstanbul metropolü içindeki konumu (İBŞB PİM, 2003)

3.2. Tarihi Yarımada'nın Tarihsel Gelişimi

Tarihi Yarımada, konumu ve stratejik önemi dolayısıyla tarihi boyunca çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Bölgenin bu özellikleri, var olduğu her dönemde özel bir kent parçası olmasını sağlamış ve mekansal değerini arttırmıştır. Her dönem farklılaşan imar hareketleri de bölgenin mekansal gelişimini etkilemiştir. Bölgedeki tarihsel gelişim şu sırayı izlemiştir;

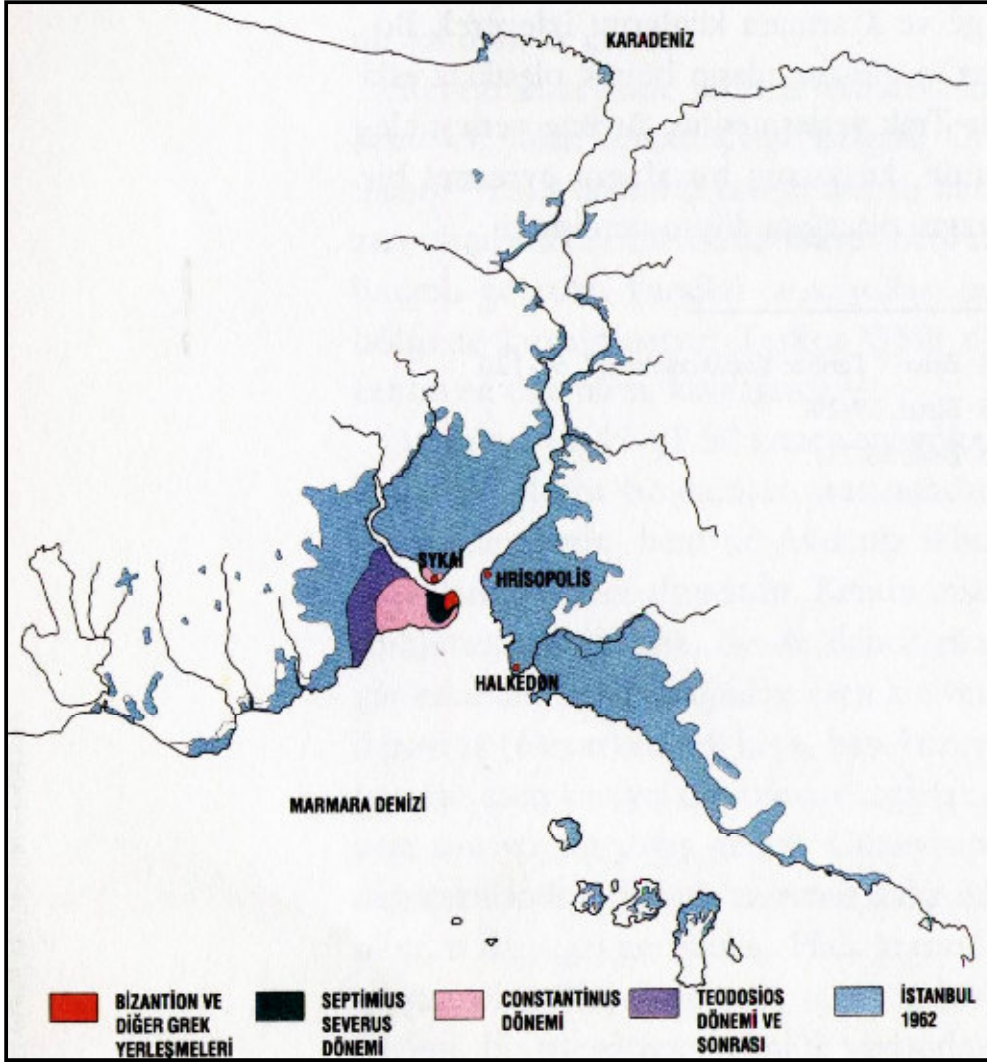
- Roma İmparatorluğu
- Bizans İmparatorluğu
- Osmanlı İmparatorluğu
- Cumhuriyet Dönemi

Bugünkü İstanbul'un temelleri M.Ö. 7. yüzyılda atılmıştır. M.S. 4.Yüzyılda İmparator Constantin tarafından yeniden inşa edilip, başkent yapılmış; o günden sonra da yaklaşık 16 asır boyunca Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerinde başkentlik sıfatını sürdürmüştür. Aynı zamanda, İmparator Constantin ile birlikte Hristiyanlığın merkezlerinden biri olan İstanbul, 1453'te Osmanlılar tarafından fethedildikten sonra Müslümanların en önemli kentlerinden biri sayılmıştır.

3.2.1. Roma İmparatorluğu Döneminde Tarihi Yarımada

Yunanistan'dan gelen Megara'lılar M.Ö. 680'lerde Marmara Denizi'ni geçerek İstanbul'a ulaştılar ve bugünkü Kadıköy'de Halkedon adını verdikleri bir kent kurdular. M.Ö. 660'larda da Trak kökenli komutanları Bizans önderliğinde yola çıkan Megara'lıların diğer bir kolu bugünkü Sarayburnu'nun olduğu yerde başka bir kent daha kurdu. Şehrin Akropolis'i ise sonraları üzerine Topkapı Sarayı'nın inşa edildiği tepeydi ve etrafı bir duvarla çevrilerek şehrin diğer bölgelerinden ayrılmıştı. Şehrin limanı kuzeydeydi. (Tezcan, 1989).

Byzantion ve Konstantinopolis'in gelişimi Şekil 3.2'de verilmektedir.

Şekil 3.2 Byzantion ve Konstantinopolis'in gelişimi (Kuban, 1996)

Pek çok istilalara uğrayan Bizantion, M.Ö. 269'da Bithynialılar tarafından yağmalanarak ele geçirildi. M.Ö. 202'de Makedonyalılar'ın tehdidinden korkarak, Bizantion Roma'dan yardım isteğinde bulundu. Bu dönemden itibaren kentte Roma İmparatorluğu'nun etkisi başlamış ve M.Ö 146'da kent Roma'nın egemenliğine girmiştir. Önceleri idari olarak varlığını sürdüren kent, daha sonra Bitinya-Pontus eyaletinin bir parçası haline gelmiştir. Böylece 700 yıllık kent devleti statüsü sona ermiştir.

Bizantion Roma'nın Doğu'sunun yönetim merkezi olarak seçildi. Bu yeni konumu, kentin dünya kültürü ve siyaseti içindeki önemli rolünü de belirledi. I. Constantinus (324-337), Romalı soyluları Bizantion'a çağırarak kentin Romalı nüfusunu artırdı. Yeni başkentin konumuna yakışır bir imar hamlesi başlatıldı. Limanlar ve su tesisleri yeniden düzenlendi. Kent içi su dağıtım sistemlerinin temelleri atıldı. Savunma için yeni bir sur yapıldı.

Daha önceden başlatılmış olan hipodrom inşaatı tamamlandı. 100 bin kişilik hipodromun genişliği 117, uzunluğu ise 480 metreydi. Hipodrom duvarlarının üzeri çok sayıda heykelle süslüydü. En önemlisi de at heykelleriydi. Kentin Latinler tarafından istila edilmesiyle bu at heykelleri Venedik'e, San Marco Meydanı'na taşındı. Hipodrom'daki (Sultanahmet Meydanı) imparatorluk sarayı (Sultanahmet Camisi'nin bulunduğu alan) ve anıtsal ibadethaneler, akropolis (Topkapı Sarayı'nın bulunduğu yer) yapıldı. Önceleri Nea (Yeni) Roma adı ile anılan kenti, I. Constantinus kendi adıyla özdeşleştirdi. 11 Mayıs 330 tarihinde kentin adı Constantinopolis olarak ilan edildi.

Önce Aya İrini, ardından 360 yılında da Ayasofya kiliselerini yaptıran I. Constantinus, kenti Hristiyan dünyası için önemli bir merkez haline getirdi.

3.2.2. Bizans İmparatorluğu Döneminde Tarihi Yarımada

476'da Batı Roma'nın yıkılmasından sonra Doğu Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu'na dönüşmüş ve İstanbul da, bu yeni imparatorluğun başkenti haline gelmiştir.

6. yüzyılın ortaları, Bizans İmparatorluğu ve İstanbul için yeni bir yükseliş döneminin başlangıcıdır. İmparator I. Jüstinyen yönetimindeki bu dönemde daha önce tahrip edilmiş olan Ayasofya bugünkü haliyle yeniden inşa edilmiş, 543'lerde kentte görülen ve nüfusun yarısının ölümüne sebep olan veba salgınının izleri silinmiştir.

Türkler 1071 yılında Anadolu'ya girmiş, XIV. Yüzyılın sonlarında ise boğaz geçişini kontrol altına alabilmek için Anadolu Hisarı'nı yapmışlardır. Fatih II. Mehmet 1452'de Rumeli Hisarı'nı inşa ettirmiştir. Türk kuvvetlerinin şehri kuşatması Bizans'ın kesin sonunu hazırlamıştır. 29 Mayıs 1453'de şehir Türklerin eline geçmiş ve şehir için yeni bir çağ başlamıştır (Kuban, 1996).

3.2.3. Osmanlı Döneminde Tarihi Yarımada

İstanbul'un fethi ile şehre yeni bir düzen, sanat ve yaşam anlayışı gelmiştir. Ayasofya Kilisesi, Fatih Sultan Mehmet Vakfı olarak camiye çevrilmiş ve birçok manastır ilk ihtiyaçları karşılamak üzere barınak olarak kullanılmıştır. Daha sonra şehre farklı bölgelerden halklar getirilerek yerleştirilmiş ve yeni bir anlayışa göre imar faaliyetlerine başlanmıştır (Tekindağ, 1966). Fetih sonrası Tarihi Yarımada planı Şekil 3.4'de verilmektedir.

1463-1470 yılları arasında Fatih Külliyesi yapılmış, surlar tamir edilmiş ve saray komplekslerinin inşaatına başlanmıştır. İstanbul'un Türkleşmesi için yapılan çalışmalarda

vakıf sisteminin önemi büyüktür. Vezirlerin adına inşa edilen camiler, medreseler, sıbyan mektepleri ve zengin tüccarların yaptırdığı mescitler şehrin görünümünü oldukça değiştirmiştir. Bizans devrinden kalan sokak sistemi ise fazla değişikliğe uğramadan korunmuştur. (Kuban, 1993).

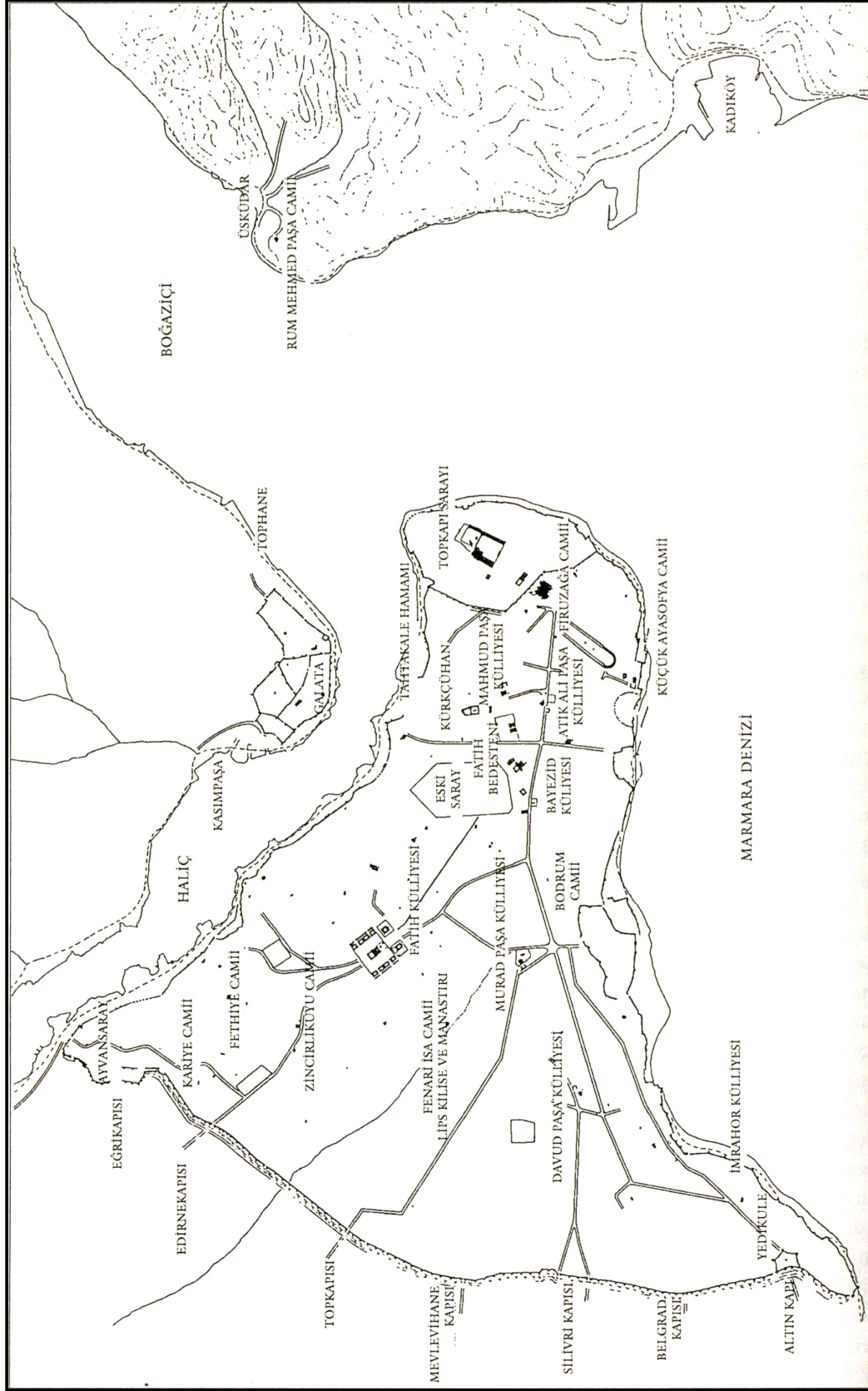
Vakıflara gelir sağlayan hamamların yanında birçok çarşı, han ve büyük bir bedesten yapılmıştır. Bu bedesten bütün ticaret bölgesinin merkezini teşkil etmiş ve zamanla bedestenin etrafındaki sokaklar çeşitli ticaret ve sanat kollarının işlettikleri dükkanlar ile dolmuş ve bugünkü Kapalıçarşı oluşmuştur (Kuban, 1993).

Özellikle II. Beyazıt döneminde (1481-1512) vakıf binalarının sayısı artmıştır. Fakat 1509 yılında gerçekleşen büyük deprem şehrin yapı karakterini değiştirmiş, birçok yapı hasar görmüştür. Bu deprem, halkın kagir binalar yerine tekrar ahşap binalar kullanmasına neden olmuştur. Ancak şehrin rutubetli iklimi ve yangınlar zamanla ahşap binaları harap etmiştir.

Tüm olumsuzluklara rağmen her afetten sonra şehir birkaç ay gibi kısa sürelerde yeniden imar edilip, vakıf binaları da ayağa kaldırılmıştır (Kuban, 1993).

Büyük Türk mimarı Mimar Sinan, 1550-1557 yılları arasında Kanuni Sultan Süleyman adına Süleymaniye Camii ve Külliyesi'ni inşa etmiştir. XVI ve XVII. Yüzyıllarda da şehrin çeşitli yerlerinde birçok cami, mescit ve çarşılar yapılmıştır. Şehir dışında toplanan sular kemerlerle şehre getirilmiş ve su terazileri ile suyun yüksek yerlere çıkması sağlanarak suyun şehre dağıtımı yapılmıştır. Bu dönemde meydan çeşmeleri ve hemen her sokakta bir veya birkaç mahalle çeşmesi vakfedilmiştir. Önemli su yapılarından biri de hamamlar olmuş ve çarşı hamamları İstanbul'un sosyal hayatında vazgeçilmez merkezler olmuşlardır (Kuban, 1993).

Hem Osmanlı İmparatorluğu'nun hem de Yakın Doğu'nun en büyük ticaret merkezlerinden biri olan İstanbul'da, Kapalıçarşı dışında şehrin farklı bölgelerinde birçok küçük çarşı bulunmaktaydı. Arasta denilen bu çarşıların en önemlileri Fatih Camii yakınındaki Saraçlar Çarşısı, Süleymaniye'de Tiryakiler Çarşısı, Sultanahmet Camii'nin deniz tarafında Sipahiler Çarşısı ve Mısır Çarşısı'dır. Bu çarşılara ek olarak birçok han yapılmıştır. Hanların en yoğun olarak toplandıkları bölge Eminönü-Unkapanı arası olmuş, daha sonra sırayla Eminönü-Beyazıt ve Beyazıt-Aksaray arası bölgelerde hanlar yer almıştır (Tekindağ, 1966).

Şekil 3.3 Fetih Sonrası Yarımada Planı 1453 – 1520 (Kuban, 1996)

1695 ve 1702 tarihlerinde çıkarılan fermanlarda, evlerin taş ve tuğladan yapılması istenmiş ancak halk ahşap malzemeden vazgeçmediği için 1918'lere kadar İstanbul yangınlarında yapılar hasar görmüştür. Ayrıca bina yüksekliklerine de sınırlamalar getirilmiştir. (Kuban, 1996).

Klasik Devir'den Lale Devri'ne geçiş sürecinde şehrin çeşitli bölgelerinde yapılan medrese külliyesi yeni bir akımın işaretlerini vermektedir. 19. Yüzyılın başlarında ise şehrin silüeti, büyük camilerin arasında mahalleler, Eminönü'nden itibaren Haliç Sahili'nde kagir yapılarla dolu bir sahil hattı ve onun arkasında Hanlar Bölgesi şeklinde olmuştur. Şehrin surları aşarak Beyoğlu'na doğru yayılmasıyla II. Beyazıt devrinde Leonardo da Vinci, daha sonra da Michelangelo bir köprü yapımı için davet edilmiş ancak bu tasarımın devamı gelmemiştir. Azapkapı-Unkapanı ve Karaköy-Eminönü arasında yapılan köprüler yıllar içinde defalarca yenilenmiştir (Gökbilgin, 1966).

Şehrin dar sokak sistemi ve yangınlar var olan sorunların giderek artmasına neden olmuş ve bu dönemde çıkarılan yeni yasalarla sorunlar giderilmeye çalışılmıştır. Ulaşım sistemindeki yenilikler, iç göçler ve nüfus artışına bağlı büyümelerle kentte bir bütünleşme görülmektedir. Bu dönemde padişahlar Yarımada içinden çıkarak Yıldız, İhlamur, Beylerbeyi ve Dolmabahçe Sarayları'nı tercih etmiş, yabancı ve gayrimüslim azınlıklar Fener-Balat bölgelerinden Beyoğlu yakasına taşınmışlardır (Kuban, 1993).

Tanzimat Fermanı ile azınlıklara verilen imtiyaz ve ayrıcalıklar artmış, buna paralel olarak yeni liman, istasyon, banka, antrepo vb. gibi yeni devlet dairelerine ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda 1895'de Galata, 1902'de Sirkeci ve 1904'de Haydarpaşa limanları yapılmıştır. Bu dönemde tarihi yarımada ticari önemini korumuş, Bahçekapı, Tahtakale, Unkapanı ve Beyazıt bölgelerinde ticaret fonksiyonu yoğunlaşmıştır.(Kuban, 1996).

19. Yüzyıl boyunca çıkan yangınlar, yol dokusunun da değişmesine yol açmış; geleneksel yol dokusunun yerini dik kavşaklı ızgara yol sistemi almış, yeşil alanlar azalmış ve konut alanları küçük parçalara ayrılmıştır (Kuban, 1993).

3.2.3. Cumhuriyet Döneminde Tarihi Yarımada

1913 yılında 1.213.000 olan İstanbul nüfusu Ankara'nın başkent olmasıyla 1923'den sonra 690.000'e gerilemiş, Tarihi Yarımada'daki yönetim fonksiyonları da azalmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında İstanbul'un Merkez İlçesi, Fatih ve Eminönü ilçelerinin toplamı iken 1928'de Fatih ve Eminönü iki ayrı ilçe olarak ayrılmıştır). 1923-1950 yılları arası Tarihi Yarımada planı Şekil 3.5'de verilmektedir.

İstanbul'da yapılan planlama çalışmalarının, kentin bugünkü görünümüne kavuşmasında hem olumlu hem de olumsuz etkileri olmuştur.

İlk planlama çalışmaları 1933 yılında Elgötz planıyla başlamıştır. Bu planın kapsamı; eski İstanbul ve Beyoğlu'nun Haliç'e bakan yamaçlarının iş merkezi, İstiklal Caddesinin ticaret, Topkapı ve Kurbağalıdere'nin ağır sanayi, Beyazıt'ın yönetim, Sultanahmet ve Taksim'in kültür bölgeleri olması, eski yolların genişletilmesi, Marmara kıyı yolu, Haliç kıyılarında birer yol ile Karaköy-Eminönü, Unkapanı-Azapkapı, Eyüp-Sütlüce arasında birer köprü yapılması şeklindedir. Bu önerilerin uzun dönemde de olsa büyük ölçüde gerçekleştiği görülmektedir (İBŞB PİM, 2003) .

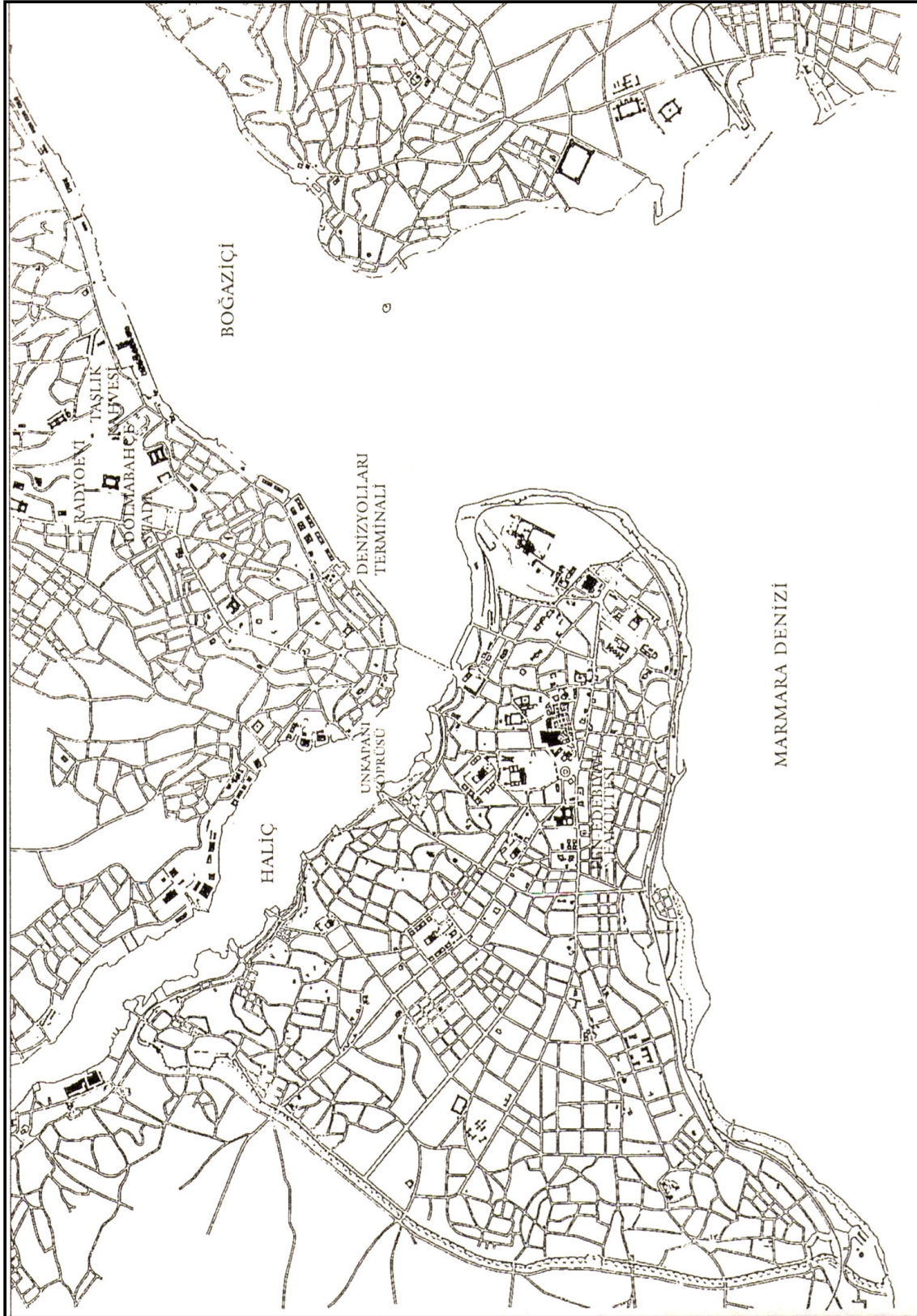
1936'da yapılan ve hala geçerli bazı ilke ve uygulamaları olan Prost planının kapsamı; Galata Köprüsü'nün Haliç içine doğru kaydırılarak yenilenmesi ve 2 ucunda düzenli alanlar yaratılması, Sarayburnu'nun depo ve yük garından arındırılarak temizlenmesi, Sultanahmet içerisinde arkeolojik ve turistik sahaların korunup geliştirilmesi ve Tarihi Yarımada içinde silueti korumak amacıyla denizden 40m. yükseklikten geçen bir düzlem üzerinde 9.50 m.den daha yüksek yapılanmaya izin verilmemesi şartıdır. Bu koşul günümüze kadar Tarihi Yarımada'nın silüetinin kısmen korunmasını sağlamıştır (İBŞB PİM, 2003).

Bu kalıcı ilkelere karşın, Prost planının bazı olumsuzlukları vardır. Şehrin nüfus artış sınırı 800.000 olarak belirlenmiş ve alınan kararlarla Tarihi Yarımada'ya yine kent merkezi fonksiyonu verilmiştir. 1963'ten itibaren dengeli kentleşmeyi gerçekleştirmek için dengeli yatırımları sağlamak, plan ilkesi olarak kabul edilmiştir. 1970-80 döneminde merkezi iş alanı Eminönü'nde ve Aksaray'da Vatan ve Millet Caddeleri'nin üzerinde gelişmiştir. 1970'li yıllarda tarihi doku içindeki dar sokakların, lastik taşıt trafiğinin getirdiği yüklü taşımaya elverişli olmaması ve otopark yetersizliği yeni kurulan firmalar için önemli bir sorun

olmuştur. Buna ek olarak kolay ve ucuz arazi bulabilme imkanı da iş alanlarının alansal olarak yayılmasında oldukça etkili olmuştur. İş alanlarına erişebilirliğin giderek azalması, merkezden belli uzaklıktaki alışveriş merkezlerinin kullanılmaya başlanmasına neden olmuştur.

1963-1983 döneminde Tarihi Yarımada da merkez gelişiminin sürmesi, konut alanlarına baskı yapması, imalathane ve toptan ticaret gibi birimlerin Tarihi Yarımada'da ağırlıklı olarak yer almasıyla boşalan konut alanları iş bulmak için kente gelenlerin yerleşmek için tercih ettikleri bölgeler konumuna dönüşmüştür. Bu süreçte, Cankurtaran, Süleymaniye gibi konut alanları fonksiyonlarını sürdürmekle birlikte konut kullanıcısının profili değişmiş ve zamanla konut bölgeleri köhnemeye başlamıştır.

1955-1956 yılında; Unkapanı-Eminönü yolu açılırken Balık Pazarı yıktırılmış, bununla beraber Yemiş İskelesinden Unkapanı'na kadar olan eski doku bir ölçüde 1986'ya kadar korunmuştur. 1984-1989 yıllarında Haliç uygulamasında, Zindan Han, Ahi Çelebi Cami, Değirmen Hanı ve küçük bir sur parçası dışında bütün kıyı yeşil alana dönüştürülmüştür (İBŞB PİM, 2003).

Şekil 3.4 1923 – 1950 Arası Yarımada Planı (Kuban, 1996)

3.3. Tarihi Yarımada'nın Doğal Yapı Açısından Analizi

İstanbul'un kıyı düzeni bilhassa yakın tarihlerde büyük çapta değişikliğe uğradığı gibi, şehrin içindeki arazi özellikleri de bütünüyle değişmiştir. Şehrin kuzeyinden Haliç'e paralel olarak Sarayburnu'na doğru gittikçe alçalan tepecikler sıralanıyordu. Dere yatağının güney tarafında da şimdiki Cerrahpaşa semtinde tek bir tepe vardı. Böylece İstanbul'un ünlü yedi tepesi oluşmuş oluyordu. Kuzeyde Fatih ile Süleymaniye arasında derin bir vadi Haliç'e iniyordu. Eski çağda muhtemel bir sel yatağı olan bu vadinin üzerinden bugün Atatürk Bulvarı geçmektedir. İlkçağda şehrin gerek kuzey tarafında, gerek güneyinde arazinin içine doğru giren limanlar vardı. Kuzeydeki liman Haliç'in tam girişinde, şimdiki Sirkeci Garı'nın yerinde bulunuyordu.

İstanbul'un topografyasındaki büyük değişikliklerle vadilerin yükselmesine, kıyı girintilerinin dolmasına, şehirde 100-150 yılda bir olan büyük depremler yol açmıştır. Bunların yıkıntıları olduğu gibi yerinde bırakılarak üzerlerine yeni binalar yapılmıştır. İstanbul'un ikinci büyük felaketi olan yangınlardan arta kalan yığıntılar İstanbul'un zemin kotunun yükselmesine sebep olmuştur. Böylece şehrin içinde ana topraktan yukarıya 2-10 metre arasında yükselmeler olmuştur. İstanbul'un topografyasında büyük değişikliklere 19.yy.ın ikinci yarısından itibaren bazı caddelerin açılması ve genişletilmesi de sebep olmuştur. Mercan-Aksaray yangınından sonra açılan Beyazıt- Aksaray caddesi ve bununla birlikte girilen hatalı toprak tasfiyesi, şehri enine kesen ve yine zemin kotlarının değişmesine yol açan Atatürk Bulvarı, şehrin topografyasını oldukça değiştirmiştir. Marmara kıyısının şehir içindeki istimlaklarda yıkılan enkaz ile doldurularak sahil yolunun oluşması, İstanbul'un topografyasının büyük ölçüde değişmesine sebep olmuştur." Alt ölçekte, plato formunda belirginleşen Tarihi Yarımada'nın doğal-fiziksel yapısının tarihi ve bugünkü yapılaşmanın ölçüsü ve özellikle de biçimi açısından önemli olagelmış ayrıntıları, doğal formları vardır. Bunlar arasında:

- Marmara-Haliç Kıyı Şeridi
- Tepeler ve Sırtlar
- Yamaçlar ve Teraslar
- Bayrampaşa-Yenikapı Vadisi

önemlileri durumundadır. (İBŞB PİM, 2003)

Topografyanın yükselirken teras yaptığı veya tepe oluşturduğu bölümler incelendiğinde, bu yerlerin şehrin gelişme sürecine bağlı olarak son derece güzel anıt eserlerle süslendiğini görmekteyiz. Yarımada'nın ilk yerleşim yeri olan ve Fetih'ten sonra üzerinde Topkapı Sarayı'nın yapıldığı bölge, Ayasofya, Sultanahmet Camii, Süleymaniye Külliyesi, Fatih Külliyesi, Yavuz Selim Camii, Mihrimah Sultan Camii, Kariye Camii Müzesi bu eserlerden bazılarını oluşturmaktadır. Bu eserlerin konumları incelendiğinde Tarihi Yarımada'nın silüetinin oluşturulmasında arazideki yüksekliklerden ne denli yararlandığını daha da iyi anlaşılmaktadır. (İBŞB PİM, 2003)

Tarihi Yarımada'nın gelişme sürecinde söz sahibi olan kültürler tarafından topografyanın bu özelliklerinden faydalanılarak, forumlar, kamu ve dini yapılar yaparak günümüze ulaşan silüetin oluşmasına katkıda bulunmuşlardır.

Tarihi Yarımada'ya biçimini veren Haliç ve Marmara Denizi ile eğimli yamaçlar arasında kalan kıyı şeridi genelde dar ve düz ve yer yer dolgularla genişletilmiş bir alan oluşturmaktadır. Sirkeci ve Eminönü kesimlerinin geçmişte liman olduklarının bilinmesi, Marmara ve Haliç kıyılarındaki dolgunun ölçüsü hakkında fikir verir. Özellikle Marmara kıyılarında halen sürdürülen dolgu faaliyeti, tarihi devirlerde olduğu gibi bugünde kıyı kesimlere olan talepten kaynaklanmaktadır. Gerçekte de deniz ile olan ilişkilerin yoğunlaştığı liman-ulaşım, ticaret ve hatta imalat fonksiyonlarına uygun olması nedeni ile bu düzlükler her zaman yoğun gelişme baskısı altında kalmıştır.

Tarihi Yarımada'nın doğal-fiziksel yapısının en belirgin ve özellikle biçimlenmiş ve silüet açısından en önemli öğeleri tepelerdir. İstanbul silüetini 7 noktada vurgulayan tepeler gerçekte, vadilerle ayrılmış bir sırt elemanının yüksek noktaları durumundadır. Yükseklikleri, Topkapı Sarayı'nın bulunduğu kesimde yer alan I. tepede 65 metre; Bab-ı Ali üstündeki II. tepede 55 metre; Beyazıt'taki III. tepede 60 metre; Fatih Külliyesi'nin bulunduğu yerdeki IV. tepede 65 metre; Yavuz Selim Camisi üstündeki V. tepede 60 metre; Tekfur Sarayı üstündeki VI. tepede 55 ve Şehremini'ndeki VII. tepede 55 metredir. V. ve VI. tepeler sembolik niteliktedir; Fatih ve Edirnekapı'daki gerçek tepelerin altında kalırlar.

İstanbul'un silüetini 7 noktada vurgulayan bu tepeler, gerçekte, bulundukları fondan ayrılan belirgin tepeler olmaktan çok, söz konusu fonun yüksek kesimleri veya bir sırt noktasının vadilerle ayrılıp belirginlik kazandırılmış noktaları olmak durumundadır.

Bu noktaların tepe olma etkisi, bulundukları yerdeki yüksek konumlarının ötesinde, bu noktalarda gerçekleştirilmiş olan yapılaşmadan kaynaklanmaktadır. Osmanlı öncesi genelde "forum"larla kütle etkisi olmasa da sembolik olarak vurgulanmış olan bu tepeler, Osmanlı döneminde, hem sembolik değerleri hem de güçlü kütle etkileri olan saray, cami ve külliyelele bütünleştirilerek bugünkü eşsiz silüet ortaya çıkarılmıştır. (İBŞB PİM, 2003)

3.4. Tarihi Yarımada'nın Kent Kullanıcıları Açısından Analizi

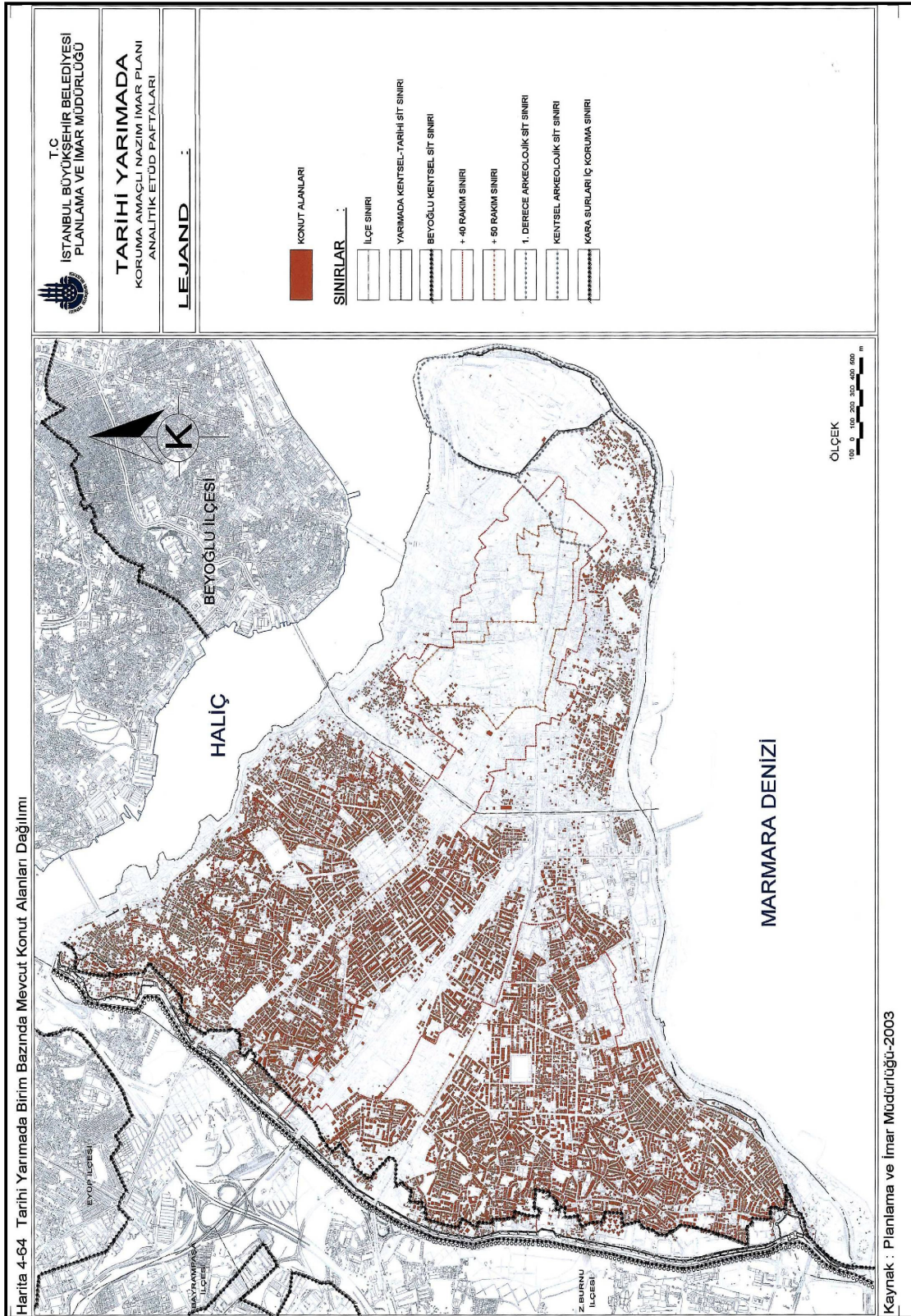
Tarihi Yarımada'daki kent kullanıcılarını 3 ayrı grupta toplayabiliriz. Bunlar;

- Oturanlar,
- Çalışanlar
- Yerli ve Yabancı Turistlerdir.

Tarihi Yarımada içerisindeki kentsel fonksiyon alanlarının, genel olarak dağılımına bakıldığında; konut alanları %25,1'lik oranla önemli büyüklükte bir alanı kaplamaktadır. Bu oranın ilçeler bazındaki dağılımında Şekil 3.5'de de görüldüğü gibi, Fatih ilçesi büyük ölçüde konut fonksiyonunu barındırmakta, Eminönü ilçesinde ise konut alanları çok fazla yer almamaktadır.

Eminönü ilçesindeki konut alanları; Süleymaniye bölgesindeki Hoca Gıyasettin Mahallesi'nin sahil tarafına yakın kesimlerinde, Yenikapı bölgesinde Katip Kasım ve Küçük Ayasofya, Sultanahmet, Cankurtaran ve Emin Sinan Mahallelerinin belirli bölgelerinde yoğunlaşmaktadır. Bu bölgelerin toplamı 16,5 hektar olup, ilçenin toplam alanının %3,2'sini oluşturmaktadır.

Fatih ilçesinde ise; ticaret, konut+ticaret ve sosyal donatı alanları haricinde genelde konut alanlarının hakimiyeti görülmektedir. İlçedeki mevcut konut alanları, ilçe toplam alanının %35,7'sini oluşturmaktadır (İBŞB PİM, 2003).

Şekil 3.5 Tarihi Yarımada Mevcut Konut Alanları Dağılımı (İBŞB PİM, 2003)

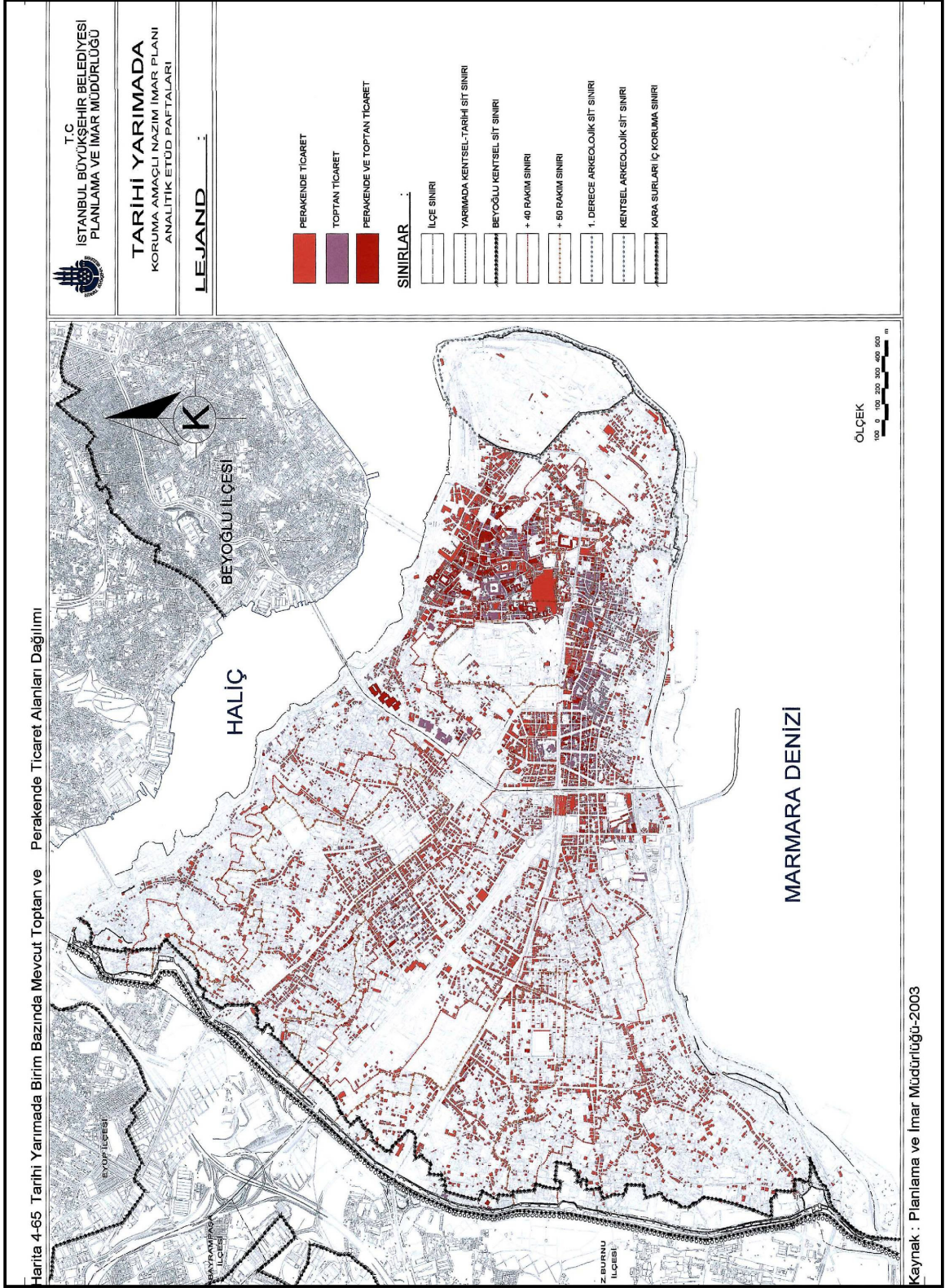
Yarımada içinde ticaret fonksiyonunun dağılımına bakıldığında; ticaret alanlarının büyük ölçüde Eminönü ilçesi içinde gelişme gösterdiği ve Eminönü ilçesindeki ticaret alanları toplamının, Fatih ilçesi ticaret alanlarının iki katına eşit olduğu görülmektedir. Çalışma alanları içerisinde değerlendirilen küçük sanayi, imalat ve depolama alanlarının dağılımına bakıldığında ise; bu alanların ticaret alanlarına paralel olarak gelişme gösterdiği ve üretimle pazarlamanın bir arada yer aldığı görülmektedir. Tarihi Yarımada ticaret alanları dağılımı Şekil 3.6’da verilmektedir.

Eminönü ilçesi sınırlarında yer alan, Kapalıçarşı, Hanlar Bölgesi ve çevresi geçmişten günümüze kadar ticaretin merkezi konumunda olmuş bölgelerdir. Eminönü ilçesindeki ticaret alanları; Beyazıt, Dayahatun, Mercan, Tahtakale, Rüstempaşa, Sururi, Molla Fenari, Hobyar, Alemdar, Yavuz Sinan, Sarı Demir Mahalleleri ile Mesihpaşa, Kemalpaşa, Balabanağa, Mimar Kemal, Mimar Hayrettin, Emin Sinan Mahallelerinin Divan Yolu ve Ordu Caddesine bakan bölümlerinde, Kumkapı Meydanı ve çevresinde, Katip Kasım Mahallesi’nin Mustafa Kemal Paşa Caddesi’ne bakan yapı adalarında ve İMÇ Blokları’nda yer almaktadır. İlçe içindeki ticaret alanları, ilçe toplam alanının %14,4’ünü oluşturmaktadır (İBŞB PİM, 2003).

Tarihi Yarımada, şüphesiz ki 2700 yıllık tarihiyle ve bu tarihin beraberinde getirdiği sayısız tarihi eserle yerli ve yabancı turistlerin her zaman ilgisini çekmiştir. Özellikle yabancı turistler Roma – Bizans – Osmanlı İmparatorluklarının bir sentezi olan Tarihi Yarımada’ya büyük ilgi göstermişlerdir.

Tarihi Yarımada’nın turizm açısından daha iyi tanıtılması ve Tarihi Yarımada’ya gereken önemin verilmesi için, belediyelerin, sivil toplum örgütlerinin ve tanınmış isimlerin çalışmaları olmuş, bu bölgenin verimli gezilebilmesi için önerilerin bulunduğu çeşitli kitapçıklar basılmıştır. Bu kitapçıklarda Tarihi Yarımada’nın önemli eserlerinin hangi yürüyüş parkurları üzerinde yer aldığı, ne kadar sürede parkurların dolaşılabilceği ayrıntılı biçimde anlatılmıştır.

Bu kitapçıklardan bir tanesi, Eminönü Belediyesi ve Eminönü Sivil Toplum Girişimi’nin ortak çalışması olan Tarihi Yarımada Yürüyüş Güzergahları’dır. Kitapçıkta Tarihi Yarımada; Divan Yolu Parkuru, Sultanahmet Parkuru, Million - Hidayet Cami ve Çemberlitaş - Kapalıçarşı Parkuru olarak dört ana parkura ayrılmış ve bu parkurlar üzerindeki yapılar tanıtılmıştır. Şekil 3.7

Şekil 3.6 Tarihi Yarımada ticaret alanları dağılımı (İBŞB PİM, 2003)

Diğer bir kitapçık da Faruk Pekin'in hazırlamış olduğu Tarihi Yarımada broşürüdür. Bu kitapçıkta da Tarihi Yarımada; Sultanahmet ve Çevresi, Galata Köprüsü - Kumkapı, Türbe – Aksaray ve Süleymaniye – Vefa - Zindankapı olmak üzere bölümlere ayrılmıştır.

Şekil 3.7 Tarihi Yarımada Yürüyüş Güzergahları (Eminönü Belediyesi, 2004)

3.5. Tarihi Yarımada'nın Ulaşım Açısından İncelenmesi

Tarihi Yarımada İstanbul Metropoliten alanının merkezi sayılabilecek bir konumda olmasından dolayı ulaşım güzergahları açısından da odak teşkil eden bir yapıya sahiptir. Yarımada hem karayolu, hem denizyolu ve hem de demiryolu sistemleri açısından merkez konumdadır (İBŞB PİM, 2003). Tarihi Yarımada'nın İstanbul ulaşım ağı içindeki yeri ve çevresel ilişkileri Şekil 3.9'de verilmektedir.

Geçmişte ve günümüzde tarihi ticaret merkezi olması ve yakın geçmişe kadar ve belki de halen kentin merkezi iş alanı olması sebebiyle Tarihi Yarımada'nın kazanmış olduğu hüviyet, Yarımada'yı ulaşım güzergahlarının da odağına taşımıştır. Bölgenin odak teşkil eden bu yapısı nedeniyle, hem Tarihi Yarımada'ya hem de metropolün diğer bölgelerine ulaşımında Tarihi Yarımada kullanılmakta ve bu sebepten dolayı aşırı yoğun yaya ve taşıt trafiğine sahne olmaktadır.

Tarihi Yarımada'da karayolları, ulaşım açısından odak konumundadır. Yer yer yaya yollarıyla ortak kullanılan araç yolları Tarihi Yarımada'daki ulaşımın temelini oluşturur. Çoğu zaman demiryolu ile kesişen araç ve yaya yolları, şehir içi toplu taşımacılığı hayati önem taşımaktadır. Yolları bu açıdan üç grupta ele alırsak bunlar; yaya yolları, araç yolları ve demiryollarıdır.

Tarihi yarımadanın TEM ve E-5 bağlantıları ile doğrudan ya da dolaysız ilişki içinde olması karayolu ile Tarihi Yarımada'ya ulaşımı cazip hale getirmektedir. Tarihi Yarımada genelinde karayolu ulaşımını değerlendirdiğimizde;

- Aksaray ile Topkapı ve Bayrampaşa arasında yer alan ve uzantıları E-5 ile TEM Bağlantı Yollarına ulaşan Vatan ve Millet Caddeleri;
- Şehzadebaşı ile Edirnekapı arasında bulunan ve devamında Sultançiftliği'ne kadar uzanan Fevzipaşa Caddesi;
- Unkapanı ile Yenikapı arasında hizmet veren ve Unkapanı Köprüsü ile Taksim'e uzanan Atatürk Bulvarı ile Mustafa Kemal Caddesi;
- Yedikule, Yenikapı, Sirkeci, Unkapanı, Ayvansaray arasında Tarihi Yarımada'nın çevresinde ring oluşturan ve devamında Bakırköy'e ve Alibeyköy'e ulaşan Sahil Yolu (Kennedy Caddesi) birinci kademe yollar olarak belirlenmiştir. (İBŞB PİM, 2003).

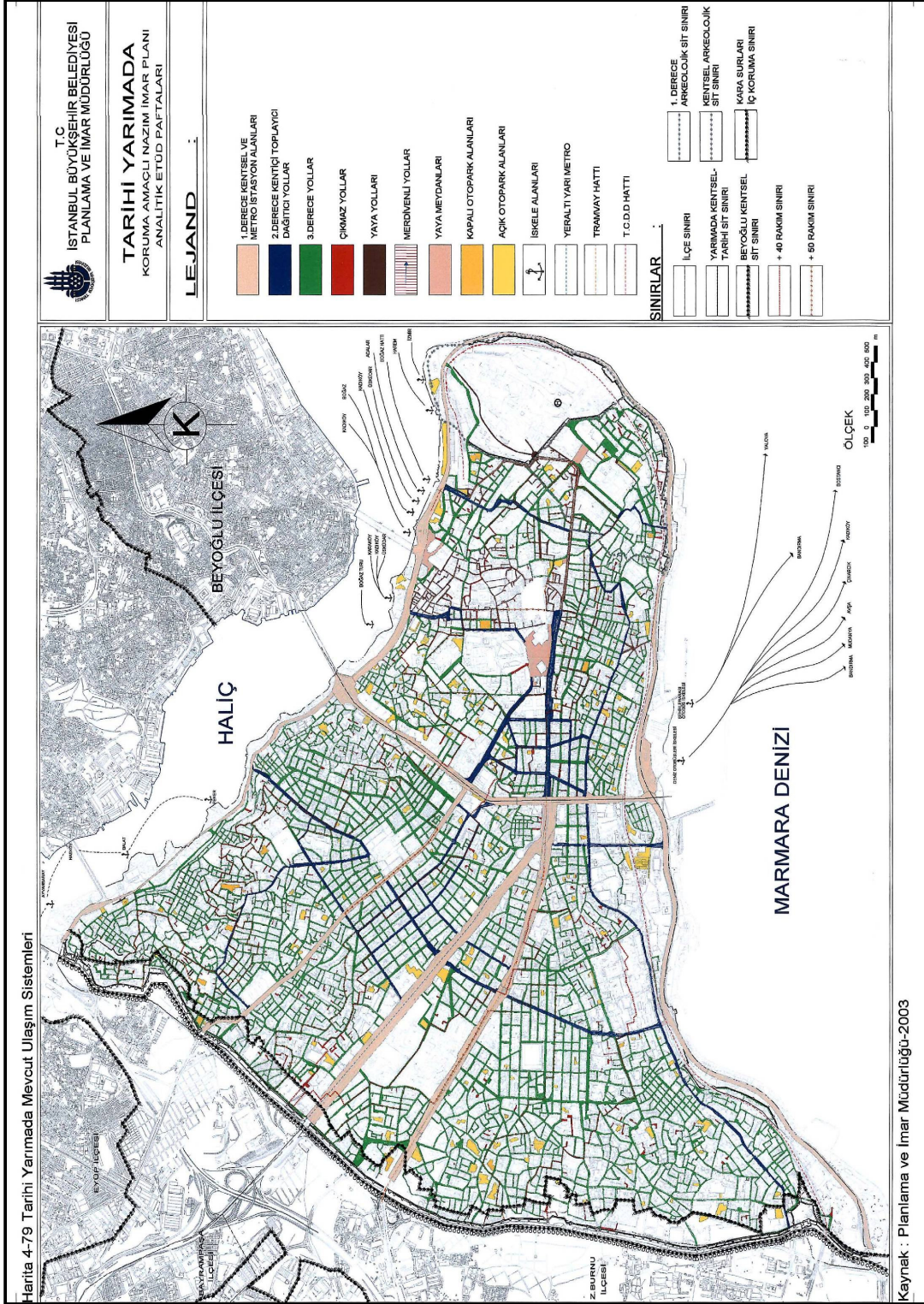
İkinci kademe yollar;

- Eminönü İlçesi'nde, Aksaray'dan başlayıp Beyazıt'ta son bulan Ordu Caddesi ve Yeniçeriler Caddesi;
- Şehzadebaşı'nı Süleymaniye'ye bağlayan Şehzadebaşı, Vezneciler, Bakırcılar, Fuatpaşa ve Ord.Prof. Cemal Birsnel Caddeleri;
- Sirkeci ile Küçük Ayasofya arasında hizmet veren Bab-ı Ali, Ankara, Klod Farer, Peykhane, Nakilbent ve Aksakal Caddeleri;
- Binbirdirek ile Yenikapı arasında yer alan Hayriye Tüccari, Türkeli, Çifte Gelinler, Piyer Loti Caddeleri; Laleli Bölgesi'nde yer alan Aksaray, Mesih Paşa, Koca Ragıp Paşa, Genç Türk, Vidinli Tevfik Paşa, Büyük Reşit Paşa Caddeleri olarak belirlenmiştir. (İBŞB PİM, 2003). Tarihi Yarımada içerisindeki mevcut ulaşım sistemleri Şekil 3.9'da verilmektedir.

Tarihi Yarımada, demiryolu açısından incelendiğinde ise, Cumhuriyet Döneminde yapılan Sirkeci Garı ve 20.yüzyılın son çeyreğinde yapılan hafif raylı sistem, kent kullanıcıları tarafından çok tercih edilen ulaşım biçimi olduğu görülmektedir.. Son yıllarda hafif raylı sistemde yapılan, güzergahların uzatılması ve yeni sistemlerin getirilmesi gibi geliştirmeler, ulaşımında demiryolunun tercih edilmesinde başlıca etkindir. Gün içinde yüz binlerce kent kullanıcısı, demiryolu vasıtasıyla taşınmaktadır.

Tarihi Yarımada'daki mevcut raylı sistem güzergahları, Halkalı-Sirkeci DDY Hattı, Havaalanı-Aksaray Hafif Metro Hattı ve Zeytinburnu-Sirkeci Cadde Tramvayı'dır. Mevcut DDY Hattı Yedikule'den Tarihi Yarımada'ya girmekte ve sahil yoluna paralel olarak Samatya, Cerrahpaşa, Yenikapı, Kumkapı, Cankurtaran'dan geçerek, Sur-u Sultani içini kat ederek Sirkeci'de son bulmaktadır. Sirkeci Garı Avrupa yakasındaki son durak olmasının yanında Anadolu yakasındaki Haydarpaşa Garı ile de yük taşımacılığının yapıldığı feribotlar vasıtasıyla sürekli ilişki içindedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Sirkeci'nin hem insan hem de yük taşımacılığı açısından önemi büyüktür.

Tarihi Yarımada'daki bir diğer raylı sistem hattı Zeytinburnu ile Sirkeci arasındaki Cadde Tramvayı'dır. Cadde Tramvayı Tarihi Yarımada'yı Millet Caddesi boyunca kat ederek Çapa, Şehremini, Aksaray, Beyazıt ve Sultanahmet'ten geçerek Sirkeci'de son bulmaktadır. Bu hattın Beyazıt'tan Sirkeci'ye kadar olan bölümü taşıt trafiğine kapalı tutulmakta ve raylı sistem ile birlikte ana yaya güzergahı olarak kullanılmaktadır (İBŞB PİM, 2003).

Şekil 3.7 Tarihi Yarımada Mevcut Ulaşım Sistemi (İBŞB PİM, 2003)

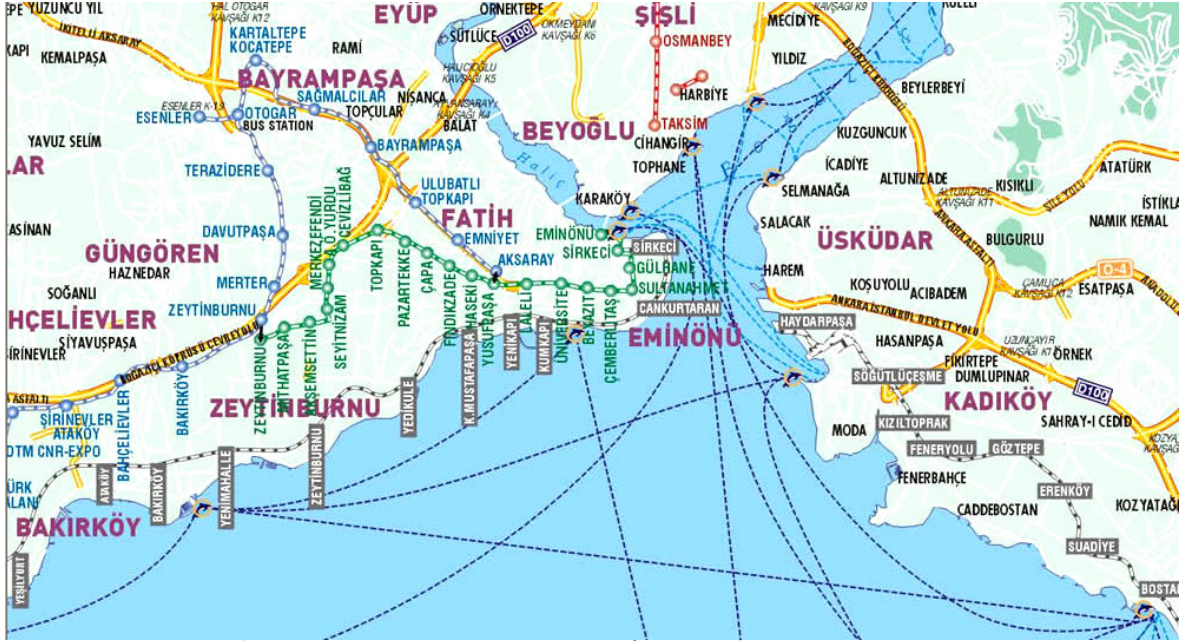
Tarihi Yarımada’da ulaşım açısından karayolları kadar önemli ve incelenmesi gereken bir diğer faktör denizyolu ile ulaşımıdır. Denizyolu, tarihi dönemlerden bugüne kadar uzanan ve kent kullanıcıları tarafından günümüzde de tercih edilen bir ulaşım şeklidir.

Tarihi Yarımada’daki deniz ulaşımı hatları Eminönü ve Yenikapı’daki iskele alanlarında odaklanmıştır. Eminönü’nden Üsküdar, Kadıköy, Adalar ve Boğaz’a şehir hatları vapur seferleri, Kadıköy ve Boğaz’a deniz otobüsü seferleri, Harem’e arabalı vapur seferleri, Üsküdar, Kadıköy ve Karaköy’e motor seferleri yapılmaktadır. Ayrıca Sarayburnu’ndan şehirlerarası feribot seferleri ve Yemişkapanı’ndan boğaz turu motor seferleri yapılmaktadır. Şekil 3.10.

Eminönü iskele alanı, Sirkeci Garı ve otobüs durakları ile birlikte önemli bir ulaşım transfer merkezi olarak dikkati çekmektedir. Bu noktadan metropolün bütün önemli merkezlerine kara, deniz ve demiryolu ile ulaşmak mümkündür.

Yenikapı iskele alanı ise deniz otobüsü ve feribot seferlerinin yapıldığı önemli bir merkezdir. Yenikapı’dan Bostancı, Kadıköy, Avşa, Bandırma, Mudanya ve Çınarcık’a deniz otobüsü seferleri, Bandırma ve Yalova’ya ise feribot seferleri yapılmaktadır. Yenikapı iskele alanı özellikle arabalı feribot seferlerinin yoğunlaştığı dönemlerde önemli bir taşıt ve yaya trafiği ile karşı karşıya kalmaktadır. Yenikapı’da da deniz ulaşımı ile taşıt ulaşımının entegre olduğu bir ulaşım transfer merkezinden söz etmek mümkündür. Bu noktadan, otobüs seferleri ile kentin önemli merkezlerine ulaşmak ve Aksaray’a yakınlığından dolayı raylı sistemleri de kullanmak mümkün olmaktadır (İBŞB PİM, 2003)

Deniz Yolları, siluet açısından da Tarihi Yarımada için çok önemlidir. Deniz yolunu kullanan kent kullanıcıları ve turistler, Tarihi Yarımada siluetini farklı açılardan ve uzaklıklardan görme şansına sahiptirler. Bu durum turistlerin ilgisini çekmekte ve ülkemizin tanıtımında önemli rol oynamaktadır.

3.6 Tarihi Yarımada’da Meydanlar

Tarihi Yarımada’nın gelişim süreci boyunca meydanlar, en yoğun kültür varlığı eserlerinin yer aldığı kent parçaları olarak tamamen veya kısmen günümüze kadar gelmiştir.

Tarihi Yarımada’da beş büyük meydan;

- Sultanahmet Meydanı:
- Beyazıt Meydanı
- Ayasofya Meydanı
- Yeni Cami Meydanı
- Çemberlitaş Meydanı

ve bunların haricinde mahalle ortalarında küçük meydancıklardan da söz etmek mümkündür.

Bunlar;

- Süleymaniye Camii ve Çevresi
- Zeyrek Meydanı
- Fener-Balat Meydanları
- Cankurtaran Meydanı

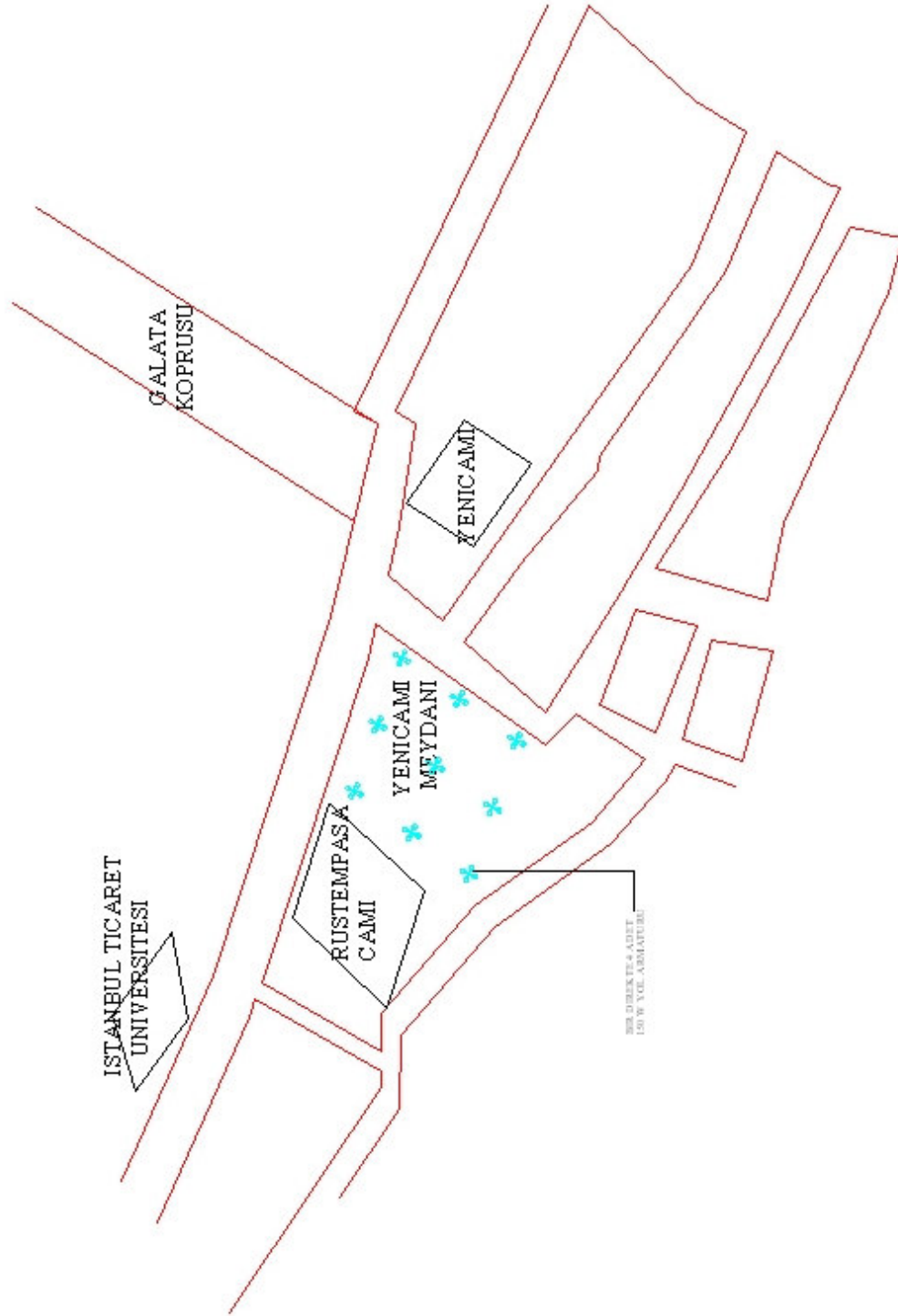
- Samatya Meydanı
- Kumkapı Meydanı
- Sultan Hamam Meydanı
- Vefa Meydanı

gibi küçük ölçekli ancak bulunduğu bölge içinde önemli bir yer teşkil eden meydanlardır.

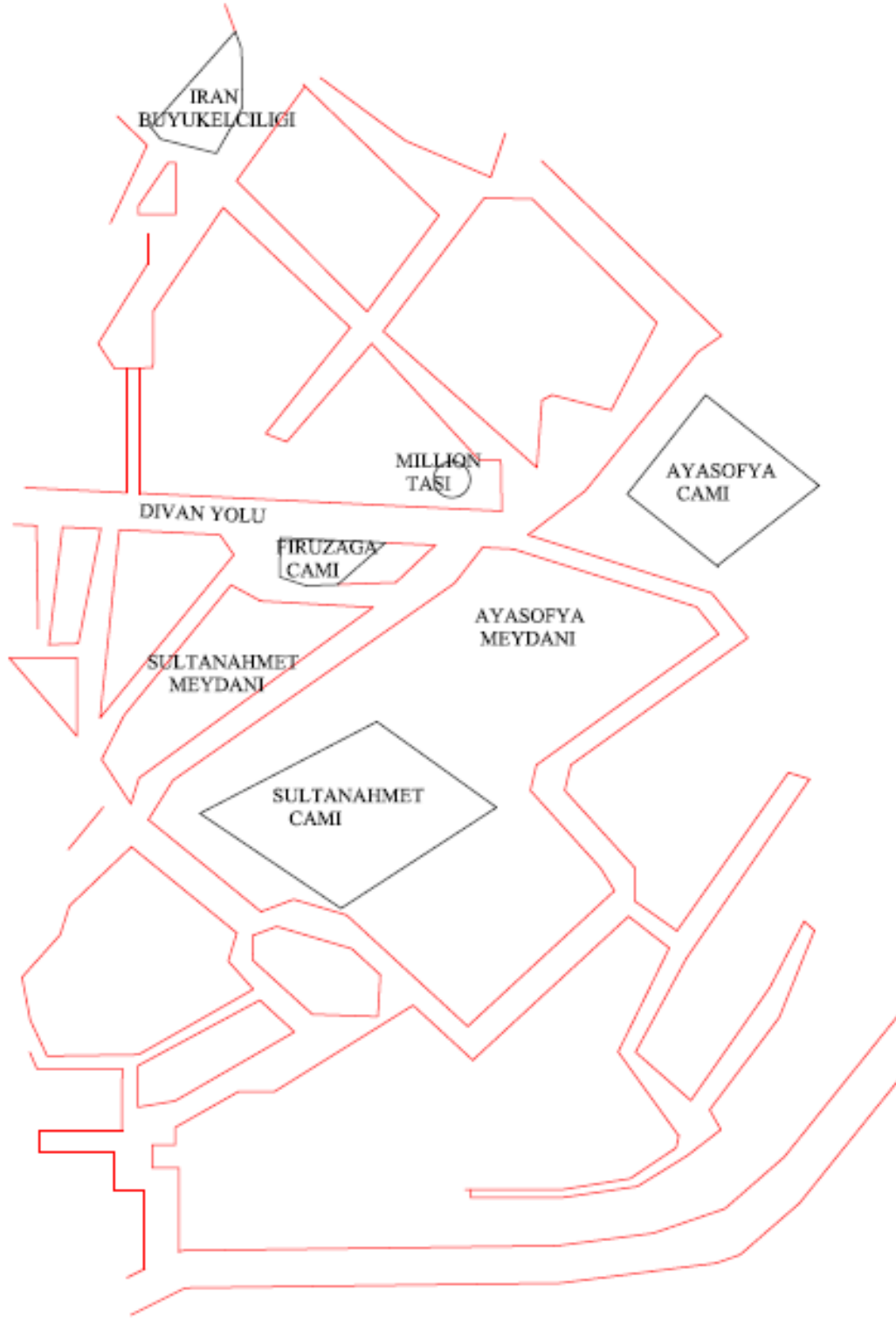
Tarihi Yarımada'daki meydanlar büyük çoğunlukla eski forumların bulunduğu alanlardır (İBŞB PİM, 2003). Mevcut durum değerlendirildiğinde, Beyazıt, Sultanahmet ve Çemberlitaş Meydanlarının genel anlamda çok fazla bozulmadığı ancak Aksaray ve Eminönü Meydanlarının, taşıt trafiğinin yoğunluğu, alt ve üst geçitler sebebiyle kimliklerini büyük oranda kaybetmiş oldukları görülmektedir. (Kumbay,2006)

Meydanların yolları birleştirici yapısı sonucunda kent kullanıcıları ve turistler tarafından sıkça tercih edilmeleri, bu alanların geceleri de kullanılması gerektiğini ve aydınlatmanın önemini ortaya çıkarmıştır. Tarihi Yarımada'daki meydanlarda yapılan aydınlatmalar incelenirse;

- Beyazıt Meydanı'nda aydınlatma; yüksek direkler ve projektörlerle ve metalik halojenürlü lambalarla yapılmıştır. Bu alanda yapılan mevcut aydınlatmanın, yeterli olduğu ve ışığın alan üzerinde homojen olarak dağıldığı görülmektedir.
- Ayasofya Meydanı aydınlatması, ortalama olarak 5m.lik dekoratif yol aydınlatma direkleriyle ve glop armatürlerle, içinde 150 W'lık metalik halojenürlü lambalar kullanılarak yapılmıştır. Yapılan aydınlatmanın, aygıt seçimi açısından doğru olduğu, fakat yer yer oluşan karanlık bölgeler yüzünden yeterli olmadığı görülmektedir.
- Sultanahmet Meydanı'nda ise; 10 m.lik direkler üzerine 3'er adet projektör konularak ve metalik halojenürlü lambalarla kullanılarak aydınlatma yapılmıştır. Bunun yanında 5 m.lik dekoratif direkler ve üzerindeki 150 W metalik halojenürlü lambalarla meydandaki aydınlık seviyesi arttırılmıştır. Yapılan ölçümler sonucunda Sultanahmet Meydanı'nda 5-6 cd/m² ışıklılık seviyesi olduğu tespit edilmiştir. Mevcut aydınlatmanın yeterli olmadığı ve yürüme alanları üzerinde karanlık bölgelerin oluştuğu görülmektedir.
- Yeni Cami Meydanı ise; 150 W'lık metalik halojenürlü 4 adet aydınlatma aygıtının 12 m.lik direk üzerinde kullanılması yoluyla aydınlatılmıştır. Bu alanda yapılan ölçümler sonucunda ortalama ışıklılık seviyesinin 8-10 cd/m² olduğu saptanmıştır. Işıklılık seviyesi açısından yeterli olduğu görülmektedir.

Şekil 3.10 Tarihi Yarımada Üzerinde Bulunan Önemli Meydanlar (Yeni Cami Meydanı)

Şekil 3.11 Tarihi Yarımada Üzerinde Bulunan Önemli Meydanlar (Sultanahmet ve Ayasofya Meydanları)

4. TARİHİ YARIMADA'DA YER ALAN ÖNEMLİ YAPILAR ve ÖNCELİKLİ AYDINLATILMASI GEREKEN ÖĞELER

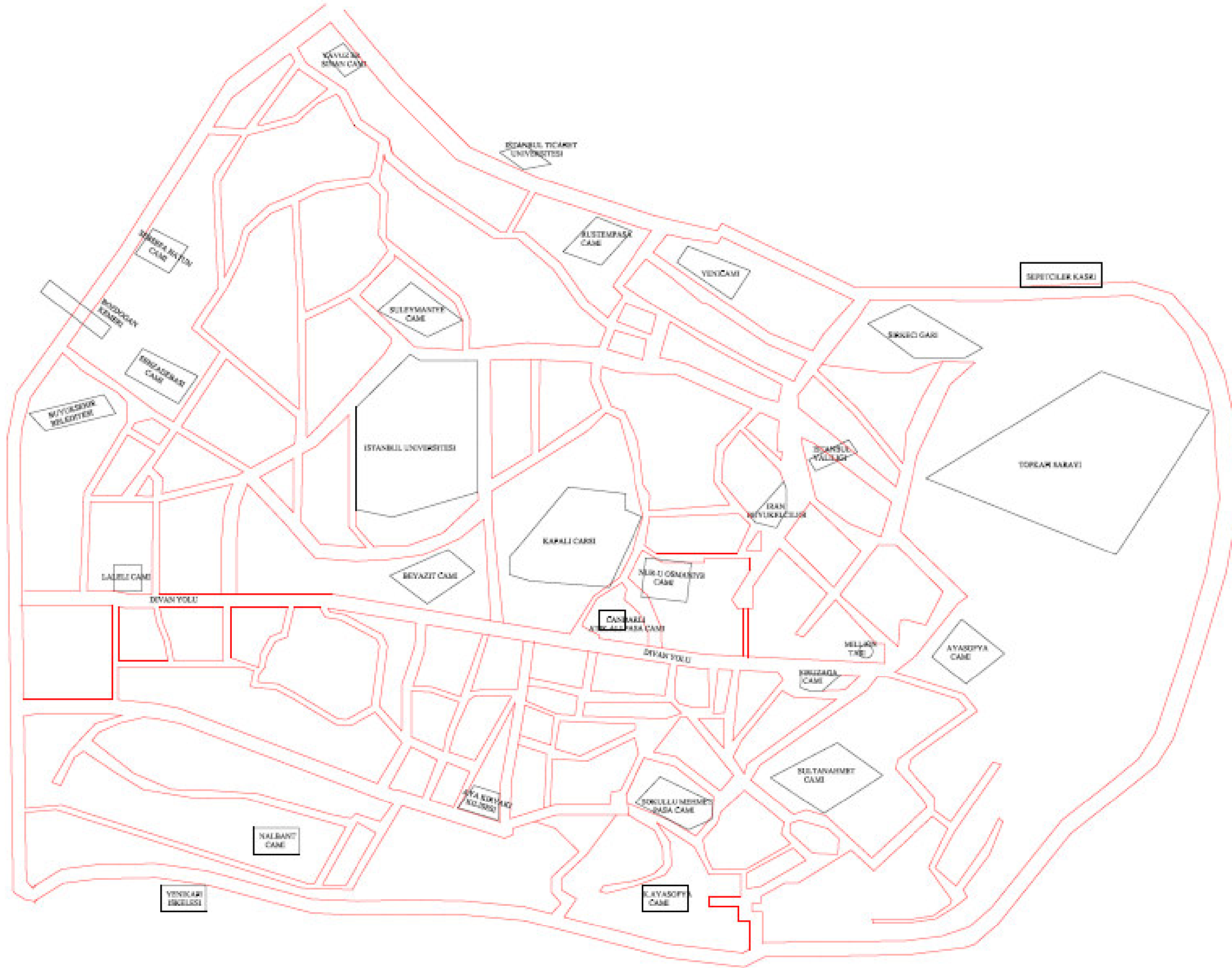
Tarihi Yarımada; üzerinde, geçmişten günümüze ulaşan pek çok tarihi yapının yanı sıra Cumhuriyet Döneminde yapılmış son dönem yapılarını da barındıran önemli bir bölgedir. (Şekil 4.1, Şekil 4.2)

Tarihi Yarımada'da bulunan önemli yapıları; dini yapılar, eğitim yapıları, müzeler, iskeleler, çeşmeler, kule, anıt ve surlar ve diğer önemli yapılar olarak gruplandırmak mümkündür. (Çizelge 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 4.7, 4.8)

Bu bölümde; Tarihi Yarımada üzerindeki önemli yapılar incelenerek, bu yapılar hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Bu çalışmanın yapılmasındaki amaç; bu yapıların tarihi özellikleri, konumları ve fonksiyonları hakkında fikir sahibi olmak ve sonraki bölümlerde ele alınacak olan öncelikli aydınlatılması gereken öğelerin seçimi için ölçütler belirlemek ve bu ölçütlerin sonucunda yapıların belirlenmesi konusunda yardımcı olmaktır.

Şekil 4.1 Tüm Tarihi Yarımada Üzerinde Bulunan Önemli Yapılar

Şekil 4.2 Tüm Tarihi Yarımada Üzerinde Bulunan Önemli Yapılar

Çizelge 4.1 Tarihi Yarımada'da Bulunan Dini Yapılar

	YAPININ İSMİ	BULUNDUĞU YER
1	YENİ CAMİ	EMİNÖNÜ MEYDANI
2	HİDAYET CAMİ	SİRKECİ
3	HACI KÜÇÜK CAMİ	SİRKECİ
4	HOCA PAŞA CAMİ	SİRKECİ
5	KARAKİ H.ÇELEBİ CAMİ	GÜLHANE
6	ARPACILAR CAMİ	R.GÜMÜŞPALA CAD.
7	YAVAŞCA Ş.MESCİDİ	UZUNÇARŞI CADDESİ
8	ŞEPSEFA SULTAN CAMİ	ZEYREK
9	M.KARA MUSTAFA P. CAMİ	SİRKECİ
10	SÜLEYMANİYE CAMİ	SÜLEYMANİYE
11	MOLLA HÜSREV CAMİ	VEFA
12	İSHAK PAŞA CAMİ	CANKURTARAN
13	FİRUZ AĞA CAMİİ	SULTANAHMET
14	K.SOKULLU M. P. CAMİ	KADIRGA
15	K.AYASOFYA CAMİ	CANKURTARAN-KADRIGA
16	NAKİL BENT CAMİ	SULTANAHMET
17	FUAD PAŞA CAMİ	SULTANAHMET
18	CEZER-İ K.PAŞA CAMİ	BAB-I ALİ
19	YEREBATAN CAMİ	SULTANAHMET
20	ZEYNEP SULTAN CAMİ	GÜLHANE
21	MERCAN AĞA CAMİ	MERCAN
22	HOCA PİRİ CAMİ	BEYAZIT
23	BALIKÇI CAMİ	KUMKAPI
24	SULTAN AHMET CAMİ	SULTAN AHMET
25	NUR-U OSMANİYE CAMİ	ÇEMBERLİTAŞ
26	MAHMUTPAŞA CAMİ	EMİNÖNÜ
27	ALİ FUAT PAŞA CAMİ	BEYAZIT
28	BEYAZIT CAMİ	BEYAZIT
29	KALİÇECİ HASAN AĞA CAMİ	BEYAZIT ÇARŞIKAPI
30	ÇADIRCI AHMET CAMİ	KADIRGA
31	ESİR KEMAL CAMİ	FATİH
32	SARAÇ İSHAK CAMİ	KUMKAPI
33	MUHSİNE HATUN CAMİ	KUMKAPI
34	SÜLEYMANAĞA CAMİ	KUMKAPI
35	NALBANT CAMİ	KUMKAPI
36	NİŞANCI MEHMET PAŞA CAMİ	KUMKAPI
37	SOĞAN AĞA CAMİ	BEYAZIT
38	DİVAN-I ALİ CAMİ	SÜLEYMANİYE
39	LALELİ CAMİ	LALELİ
40	BODRUM CAMİ	LALELİ
41	ŞEHZADE CAMİ	ŞEHZADEBAŞI

	YAPININ İSMİ	BULUNDUĞU YER
42	RÜSTEMPAŞA CAMİ	EMİNÖNÜ MEYDANI
43	AHİ ÇELEBİ CAMİ	HALİÇ KIYISI
44	BEHRAM ÇAVUŞ CAMİ	KADIRGA
45	BOSTANLI ALİ CAMİ	KADIRGA
46	AKBIYIK CAMİ	AHIRKAPI
47	ATİK ALİ PAŞA CAMİ	YENİÇERİLER CADDESİ
48	ÇORLULU ALİ PAŞA CAMİ	ÇARŞIKAPI
49	3.SULTAN MUSTAFA CAMİ	SİRKECİ
50	NEVŞEHİRLİ D.İBRAHİM P.CAMİ	ŞEHZADEBAŞI
51	KALENDERHANE CAMİ	VEZNECİLER
52	BURMALI CAMİ	ŞEHZADEBAŞI
53	BEZZAZ-I CEDİT CAMİ	TAHTAKALE
54	KÖPRÜLÜ MEHMET P. CAMİ	ÇEMBERLİTAŞ
55	VEFA KİLİSE CAMİ	VEFA
56	ZEYREK KİLİSE CAMİ	ZEYREK
57	YAVUZ ER SİNAN CAMİ	R.GÜMÜŞPALA CAD.
58	HOCA HAYRETTİN CAMİ	R.GÜMÜŞPALA CAD.
59	SAMAN EMİN-İ EVVEL CAMİ	ŞAHİNDE SOKAK
60	VİLAYET CAMİ	CAĞALOĞLU
61	MERZİFONLU K.MUSTAFA PAŞA CAMİ	SİRKECİ
62	ASKERİYE CAMİ	SARAYBURNU
63	GEDİKPAŞA ERMENİ PROTESTAN KİLİSESİ	GEDİKPAŞA
64	MERYEM ANA ERMENİ KİLİSESİ	KUMKAPI
65	PANAİYA ELPİDE RUM KİLİSESİ	KUMKAPI

Çizelge 4.2 Tarihi Yarımada'da Bulunan Kule, Anıt ve Surlar

	YAPININ İSMİ	BULUNDUĞU YER
1	AHIRKAPI FENERİ	AHIRKAPI
2	ÇEMBERLİTAŞ ANITI	ÇEMBERLİYAŞ
3	BEYAZIT KULESİ	BEYAZIT
4	YILANLI SÜTUN	SULTAN AHMET
5	DİKİLİTAŞ	SULTAN AHMET
6	ÖRME SÜTUN	SULTAN AHMET
7	İSTANBUL SURLARI	TOPKAPI
8	BOZDOĞAN SU KEMERİ	ZEYREK

Çizelge 4.3 Tarihi Yarımada’da Bulunan Çeşmeler

	YAPININ İSMİ	BULUNDUĞU YER
1	3.AHMET ÇEŞMESİ	TOPKAPI
2	VAKIFLAR SU DEPOSU	SİRKECİ
3	ALMAN ÇEŞMESİ	SULTAN AHMET

Çizelge 4.4 Tarihi Yarımada’da Bulunan Müzeler

	YAPININ İSMİ	BULUNDUĞU YER
1	TANZİMAT MÜZESİ	GÜLHANE PARKI
2	KARİKATÜR MÜZESİ	SARAÇHANE
3	ÇİNİLİ KÖŞK	SULTANAHMET
4	TOPKAPI SARAYI MÜZESİ	TOPKAPI
5	ARKEOLOJİ MÜZESİ	SULTANAHMET
6	TÜRK V.H.S. MÜZESİ	BEYAZIT MEYDANI
7	AYASOFYA MÜZESİ	SULTANAHMET
8	HALI MÜZESİ	SULTANAHMET
9	MOZAİK MÜZESİ	SULTANAHMET
10	TÜRK İSLAM ES.MÜZESİ	SULTANAHMET
11	YEREBATAN SAR.MÜZ.	SULTANAHMET
12	YAHYA KEMAL MÜZESİ	ÇARŞIKAPI
13	SAĞLIK MÜZESİ	DİVANYOLU
14	BASIN MÜZESİ	DİVANYOLU

Çizelge 4.5 Tarihi Yarımada’da Bulunan İskeleler

	YAPININ İSMİ	BULUNDUĞU YER
1	KADIKÖY D.O.İSKELESİ	EMİNÖNÜ SAHİL
2	BOĞAZ HATTI İSKELESİ	EMİNÖNÜ SAHİL
3	KADIKÖY VAPUR İSKELESİ	EMİNÖNÜ SAHİL
4	ÜSKÜDAR VAPUR İSKELESİ	EMİNÖNÜ SAHİL
5	HAREM A. VAPURU İSKELESİ	SİRKECİ SAHİL
6	ADALAR VAPUR İSKELESİ	EMİNÖNÜ SAHİL

Çizelge 4.6 Tarihi Yarımada’da Bulunan Eğitim Yapıları

	YAPININ İSMİ	BULUNDUĞU YER
1	İSTANBUL ERKEK LİSESİ	CAĞALOĞLU
2	CAĞALOĞLU ANADOLU LİSESİ	CAĞALOĞLU
3	İST.ÜNİVER. BİNALARI	BEYAZIT
4	VEFA LİSESİ	VEFA

Çizelge 4.7 Tarihi Yarımada'da Bulunan Çarşı ve Hanlar

	YAPININ İSMİ	BULUNDUĞU YER
1	MISIR ÇARŞISI	EMİNÖNÜ MEYDAN
2	SAHAFLAR ÇARŞISI	KAPALI ÇARŞI-BEYAZIT ARASI
3	KAPALI ÇARŞI	NUR-U OSMANİYE-BEYAZIT ARASI
4	ARASTA PASAJI	SULTANAHMET
5	RÜSTEMPAŞA HANI	EMİNÖNÜ MEYDAN
6	DEĞİRMEN HAN	HALİÇ KIYISI
7	KİRAZ HAN	EMİNÖNÜ MEYDAN
8	TAHTAKALE HAMAMI ÇARŞISI	TAHTAKALE
9	HOCA PAŞA HAMAMI ÇARŞISI	CAĞALOĞLU
10	İSTANBUL SANATLAR ÇARŞISI	TOPKAPI

Çizelge 4.8 Tarihi Yarımada'da Bulunan Diğer Önemli Yapılar

	YAPININ İSMİ	BULUNDUĞU YER
1	İSTANBUL ALTIN BORSASI	SİRKECİ
2	İSTANBUL TİC.ODASI	EMİNÖNÜ SAHİL
3	VALİLİK HİZMET BİNASI	ANKARA CADDESİ
4	ADLİYE BİNASI	SULTANAHMET
5	S.S.K BİNALARI	ATATÜRK BULVARI
6	BELEDİYE SARAYI	SARAÇHANE
7	FOUR SEASONS OTELİ	SULTANAHMET
8	İRAN ELÇİLİĞİ BİNASI	CAĞALOĞLU
9	M.Ü. REKTÖRLÜK BİNASI	SULTAN AHMET
10	AYA İRİNİ KONSER SALONU	TOPKAPI
11	SİRKECİ BÜYÜK POSTANE	SİRKECİ
12	GALATA KÖPRÜSÜ	EMİNÖNÜ MEYDAN
13	SEPETÇİLER KASRI	SİRKECİ
14	İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜ	SÜLEYMANİYE
15	İSTANBUL ÇOCUK MAHKEMELERİ	GÜLHANE
16	TÜRK EDEBİYAT VAKFI	SULTANAHMET
17	YEŞİL EV	SULTANAHMET
18	ALAY KÖŞKÜ	GÜLHANE

4.1. Tarihi Yarımada’da Aydınlatma İçin Önemli Olan Yapıların Belirlenmesi

Tarihi Yarımada, turizm açısından önemli bir bölgedir. Tarihi Yarımada’da aydınlatma için önemli yapıların belirlenmesi, gündüzleri gün ışığı altında aydınlanan tarihi yapıların, geceleri lamba ışığı altında aydınlatılarak güzelliklerini sergilenmesi; tarihi, sosyal, estetik önem ve anlamlarının ortaya konması, vurgulanması gibi türlü yönlerden önem taşımaktadır.

4.1.1. Tarihi Yarımada’da Ana Dolaşım Aksları Üzerindeki Yapıların Belirlenmesi

Tarihi Yarımada’nın konumu açısından İstanbul için ne kadar önemli bir bölge olduğunu daha önceki konu başlıkları altında belirtilmişti. İstanbul’un merkezi sayılabilecek bu bölge, araç yolları açısından çok büyük ana arterlere sahip değildir. Tarihi Yarımada’da bu bölgeyi boylu boyunca dolaşan ana arterlerin ve ortasından geçen birkaç ana arterin dışında hep ara yollarla çevrilmiştir denilebilir. Tarihi Yarımada’daki başlıca ana dolaşım akslarını incelenecek olursa bunların;

- Kennedy Caddesi (Sahil Yolu)
- Ragıp Gümüşpala Caddesi (Galata – Atatürk Köprüsü Arası)
- Atatürk Bulvarı
- Divan Yolu – Ordu Caddesi

olduğu görülür. Bu bölgedeki ana dolaşım akslarını ve bu aksların üzerindeki yapıları; araç yolları üzerindeki yapılar ve yaya yolları üzerindeki yapılar olarak iki grupta toplanabilir.

4.1.1.1 Tarihi Yarımada’da Araç Yolları Üzerindeki Yapıların İncelenmesi

Tarihi Yarımada, sadece kent silüetine katkı yapan yapılarıyla değil, yakın planda gezerken yapıların yakından görülebilmesi açısından da kent silüetine etki etmektedir. Bu yapıların bir kısmının Cumhuriyet Döneminde yapılan yapılar olduğu dikkati çekmektedir. Araç yolları üzerindeki önemli yapılar ve bulundukları ana arterleri sıralamak gerekirse;

Ragıp Gümüşpala Caddesi

Galata Köprüsü ile Atatürk Köprüsü’nün arasındaki caddedir. Özellikle toplu taşıma araçlarının sık kullandığı bir caddedir. Ragıp Gümüşpala Caddesi, üzerinde bulunan tarihi yapılarıyla ve bu yapıların Haliç’in Karaköy-Tarlabaşı arasında kalan bölümden silüete etki etmesi açısından büyük önem taşır. Bu cadde üzerindeki başlıca yapıları;

- **Rüstempaşa Cami:** Kanuni Sultan Süleyman'ın damadı ve aynı zamanda Sadrazam olan Rüstem Paşa tarafından 1560 yılında Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Mimar Sinan burada sekiz dayanaklı ilk kubbe denemesini uygulamıştır. Cami merkezi plânlı olup, alt kısmına mahzenler, depolar ve dükkanlar yapılmıştır. Caminin revaklı avlusuna iki taraftan merdivenle çıkılmaktadır. 1962 yılında dış saçaklar, 1968'de de minaresi, dış avlusu ve zemin duvarları onarım geçirmiştir. Dikdörtgen plânlı caminin merkez kubbesi kemerlerle dört fil ayağına ve sütunlara oturtulmuştur. Köşelerdeki kemerler yarım kubbe şeklindedir. İki yanlardaki sekizgen plânlı iki fil ayağı ile mekân üç kısma ayrılmış, ortadaki merkezi alan kare, kubbe kaidesi ise sekizgen şeklindedir. Yanlarda birer uzun dikdörtgen iki yan sofa bulunmaktadır. Bu sofalar ikişer büyük kemerle üç kısma ayrılmış ve her kısım tonozlarla örtülmüş ve üzerlerine küçük kubbeler yerleştirilmiştir. Caminin avlusu bir tavanla örtülmüştür. Bu tavan, kenardaki sütunlar arasına yapılmış kemerlerle son cemaat yerinin kemerleri üstünü örtmektedir. Son cemaat yeri altı sütunla beş kısma ayrılmış olup, her kısmın üstü kubbelidir. Caminin sağında binaya bitişik tek şerefeli bir minaresi vardır.
- **Arpacılar Cami:** İstanbul'un fethinden hemen sonra Şeyh Mehmet Geylani ve kardeşi Şeyh Ali Geylani tarafından 1453 yılında yapılmıştır. Yapı 1850'lere kadar etrafını saran arpacı dükkanlarından dolayı, Arpacılar Mescidi adıyla anılmaktadır. Çeşitli tarihlerde geçirdiği yangınlardan etkilenen yapının bugünkü hali, 2. Mahmut tarafından yaptırılmıştır. İki katlı ve dikdörtgen tabanlı bir yapıdır. İlk olarak zemin katı kagir üst katı ahşap olarak inşa edilmiş olsa da, son onarımda üst kat duvarları da kagire dönmüş, cephe ahşap kaplanmıştır. Yapının tek şerefeli tek minaresi vardır
- **Yavuz Er Sinan Cami:** Fatih'in Alemdarlarından Yavuz Sinan tarafından 1454 yılında yapılmıştır. 1862, 1905 ve 1960 yıllarında tamirler geçirmiştir. Yapı İstanbul'da ayakta kalmış en eski camilerden birisidir. Caminin Yavuz Sinan Sokağı'ndaki girişi mihrap ekseninden sola kaydırılmıştır. Yol zamanla yükseltildiğinden, girişe birkaç basamakla ulaşılır. Duvarları almaşık örülü harim girişi ile son cemaat yeri girişi aynı eksendedir. Tek şerefeli minaresi silindirik gövdelidir. (Anon., İst. Ans., 1993)
- **İstanbul Ticaret Üniversitesi:** 1972 yılında yapılmıştır. Kareye yakın dikdörtgen planlı yapı, giriş katının üzerine konsol çıkmış iki kat ve teras katı olarak toplam dört kattan oluşmaktadır. Yapı 2001 yılına kadar İstanbul Ticaret Odası Binası olarak

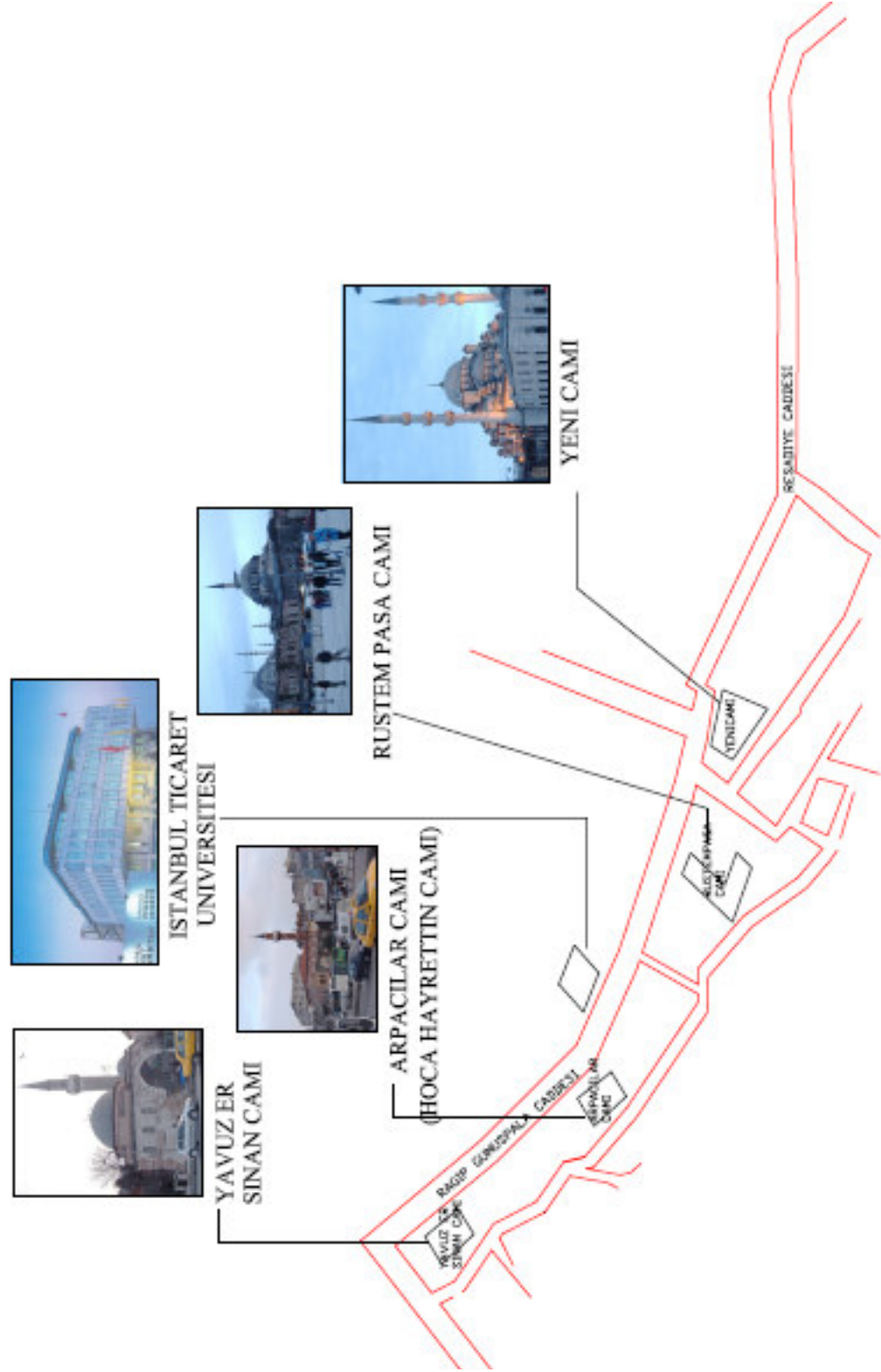
kullanıldıktan sonra, İstanbul Ticaret Üniversitesi açıldıktan sonra bina bu yönde tahsis edilmiştir.

olarak sıralamak mümkündür.(Şekil 4.3)

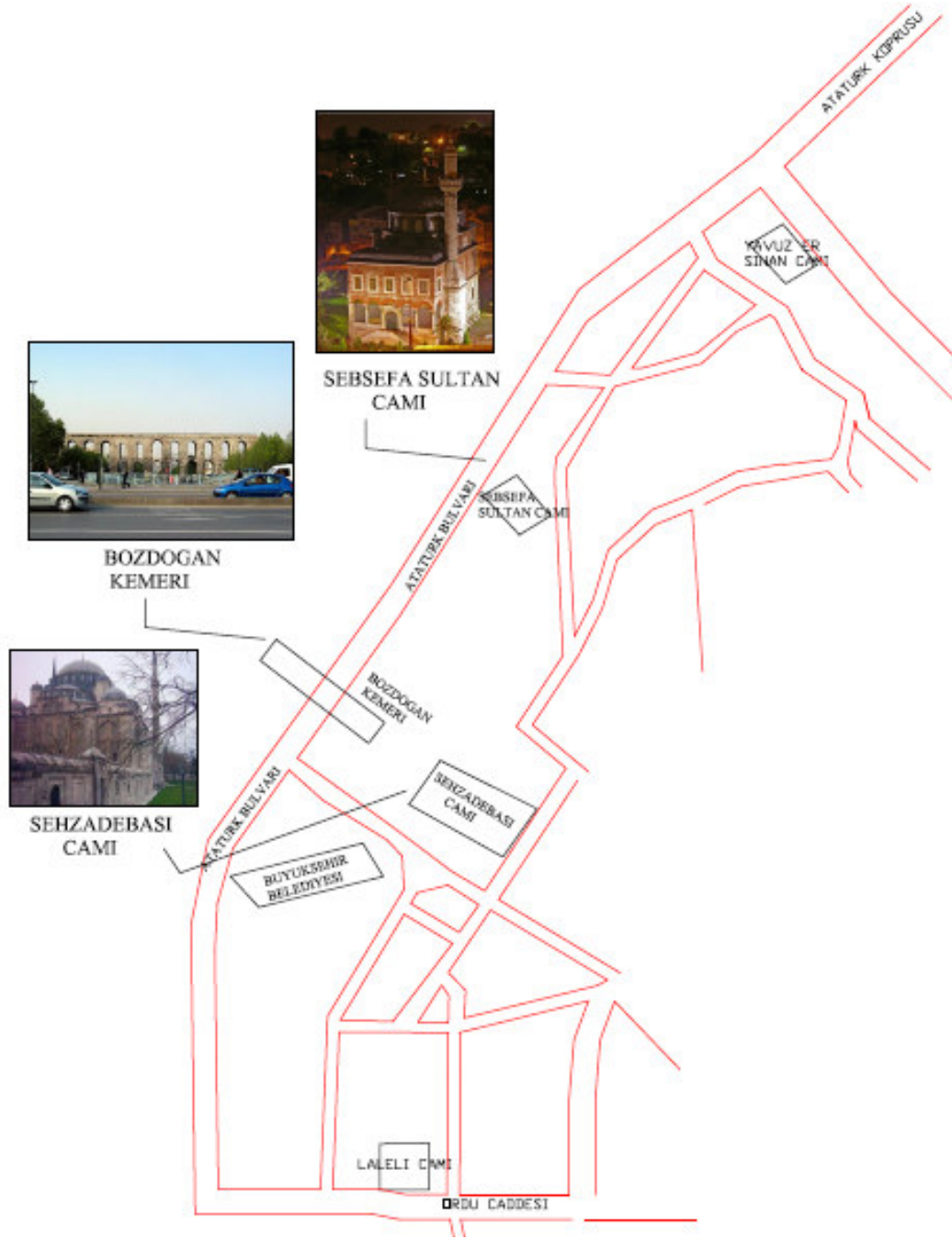
Atatürk Bulvarı

Atatürk Köprüsü'nden başlayıp, Unkapanı ve devamında Laleli - Aksaray'a kadar uzanan, Tarihi Yarımada'da Suriçi Bölgesi'ni diğer bölgelerden ayıran en işlek arterlerden birisidir. Atatürk Bulvarı üzerindeki önemli yapılar olarak göze çarpanlar; (Şekil 4.4)

- **Bozdoğan Kemerı(Valens Kemerı):** Kemerı İstanbul Saraçhane'dedir. Yapımına I. Constantinus döneminde (306-337) başlanmış, 378'de İmparator Valens tarafından tamamlanmıştır. İki sıra kemerden oluşmaktadır. Bir kilometre uzunlukta iken bugün 800 metrelik bir bölümü ayakta kalmıştır. Yapıya ait mevcut aydınlatma bulunmaktadır.
- **İstanbul Belediye Başkanlığı Binası:** Şehzadebaşı'nda, Atatürk Bulvarı ile Şehzadebaşı Caddesinin kesişimindedir. 1953 yılında yapılmıştır. Yapı iki ana kütlelen oluşmaktadır. Yüksek olan kütle büroların bulunduğu bölümdür. Daha alçak ve uzun olan kütle ise, başkanlık ve toplantı hacimlerine ayrılmıştır. Yapıya ait mevcut aydınlatma bulunmaktadır.
- **Şehzade Cami:** Şehzadebaşı semtindeki cami, genç yaşta ölen oğlu Şehzade Mehmet için, Kanuni Sultan Süleyman tarafından Mimar Sinan'a yaptırılan külliye içerisinde. Mimar Sinan, Şehzade Cami ve külliyesini 1544-1548 tarihleri arasında dört yılda tamamlamıştır. Şehzade Camisi, Mimar Sinan'ın mimari dehasındaki ana devirler olan bu üç anıt eserin ilk basamağıdır. Bu yapı topluluğu, cami, imaret, tabhane, medreseler ve mekteplerden oluşmaktadır. Cami, kare planlı olup, üstü yarım küre şeklinde bir büyük kubbe ve bunun etrafında dört yarım kubbeye örtülmüştür. Dört köşede yarım küre, dört de küçük kubbe vardır. Bütün kubbeler dört büyük fil ayağı üzerine oturur. Mimar Sinan'ın eserlerinde görülen sadelik ve tezyinat bu camide de görülür. Minber ve mihrap mermerden işlenmiş olup, kafesli ve parmaklıklıdır. Müezzin mahfili ise sekiz sütun üzerindedir. Camiye üç ayrı kapıdan girilir. Cami avlusu 12 sütuna dayanan 16 kubbe ile çevrilidir. Buradaki kalem işleri dikkat çekicidir. Avlunun ortasında şadırvan vardır. Caminin sağ ve solunda ikişer şerefeli iki minaresi bulunmaktadır. Minareler çeşitli şekillerde işlenmiştir. Yapıya ait mevcut aydınlatma bulunmaktadır.

Şekil 4.3 Ragıp Gümüşpala Caddesi Üzerinde Bulunan Önemli Yapılar

Şekil 4.4 Atatürk Bulvarı Üzerinde Bulunan Önemli Yapılar

- **Şebsafa Hatun Cami:** Zeyrek'te, Atatürk Bulvarı üzerindedir. Sultan I. Abdülhamid'in eşlerinden Fatma Şebsafa Hatun tarafından ölen oğlu Şehzade Mehmed için 1787 yılında yaptırılmıştır. Halk tarafından yanlış olarak Zeyrek Camii diye tanınan bu cami barok üslupta, tek kubbeli olarak kesme taş ve tuğladan inşa edilmiştir. Son cemaat yeri 5 sütunlu olup, bunlar yukarıdaki dışa kapalı mahfel kısmını taşımaktadır. Kubbe kasnağında 16, duvarlardaki 13 pencere ile ibadet mekânı aydınlatılmıştır. Caminin sağında kesme taştan tek şerefeli minaresi bulunmaktadır. Yapının cephesi için yapılmış mevcut aydınlatma bulunmaktadır.

Divan Yolu - Ordu Caddesi

Tarihi Yarımada'da bulunan en önemli caddedir. Tarihi Yarımada'yı tam olarak ikiye ayırır ve üzerinde çok sayıda tarihi yapıyı barındırır. Araç yolu üzerinde hafif raylı sistem de mevcuttur ve yaya yolu olarak da kullanılmaktadır. Divan Yolu üzerindeki yapılar;

- **Ayasofya Müzesi:** Eminönü'nde Sultanahmet Meydanı'nda bulunur. Yapıyı 4.yüzyılda İmparator 1. Constantinus'un yaptırdığı söylenmektedir. İlk olarak ahşap çatılı bir bazilika olarak yapılan yapı, 404 yılında yanmış ve tekrar yapılmıştır. 532 yılında çıkan yangında tekrar yanan yapı, bugünkü haliyle tekrar yapılmıştır. İstanbul, Osmanlılar tarafından fethedildiğinde, birkaç yangın ve deprem geçirmiş olan yapı camiye çevrilmiştir. Mimar Sinan tarafından tamir edilen yapının gövdesine uygun olarak minareler eklendi. Kubbe çapı 32 m., zeminden yüksekliği ise 55 m.dir. Yapı günümüzde müze olarak kullanılmaktadır. (Anon., İst.Ans.,1993)
- **Firuz Ağa Cami:** Divanyolu'nda, Adliyeden Sultanahmet'e inen yolun sağında bulunan Firuz Ağa Cami, Sultan 2.Beyazıt'ın hazinedarbaşısı Firuz Ağa tarafından 1491 yılında yaptırılmıştır. Divanyolu'nun genişletilmesinden önce daha büyük bir avlusu vardı. Tek kubbeli küçük camilerin tipik bir örneği olan Cami, kare planlıdır. Caminin iç avlusu yoktur. Firuz Ağa Camisi'nin tek şerefeli minaresi sol tarafta olup, gövdeye geçen pabuç kısmı son derece kısa ve baklavalıdır. Şerefe ve korkuluk klasik üsluptadır. Yapının cepheleri için yapılmış mevcut aydınlatma bulunmaktadır.
- **Yerebatan Sarnıcı:** Uzunluğu 140 m. genişliği 70 m. diktörtgen biçimde bir alanı kapsayan dev bir yapıdır. 52 basamaklı taş bir merdivenle inilen bu sarnıcın içerisinde her biri 9 m. yüksekliğinde 336 sütun bulunmaktadır. Birbirine 4.80 aralıklarla dikilen bu sütunlar, her sırada 28 tane 12 sıra meydana getirirler. Suyun içerisinde yükselen bu sütunlar uçsuz bucaksız bir ormanı hatırlatmakta ve ziyaretçiyi sarnıca girer girmez

etkilemektedir. Sarnıcın tavan ağırlığı haç biçiminde tonozlar yuvarlak, kemerler vasıtasıyla sütunlara aktarılmıştır, çoğunluğu daha eski yapılardan toplandığı anlaşılan ve çeşitli mermer cinslerinden granitten yontulmuş sütunların büyük bir kısmı tek parçadan, bir kısmı da üst üste iki parçadan oluşmaktadır. Bu sütunların başlıkları yer yer farklı özellikler taşır. Bunlardan 98 adedi Corinth üslubu yansıtırken bir bölümünde Dor üslubunu yansıtmaktadır. Sarnıcın tuğladan örülmüş, 4.80 m. kalınlığındaki duvarları ve tuğla döşeli zemini Horasan harcından kalın bir tabakayla sıvanarak su geçmez hale getirilmiştir. Toplam 9.800 m² bir alanı bulunan bu sarnıç yaklaşık 100.000 ton su depolama kapasitesine sahiptir. (Şehr-i İstanbul Dergisi,2005)

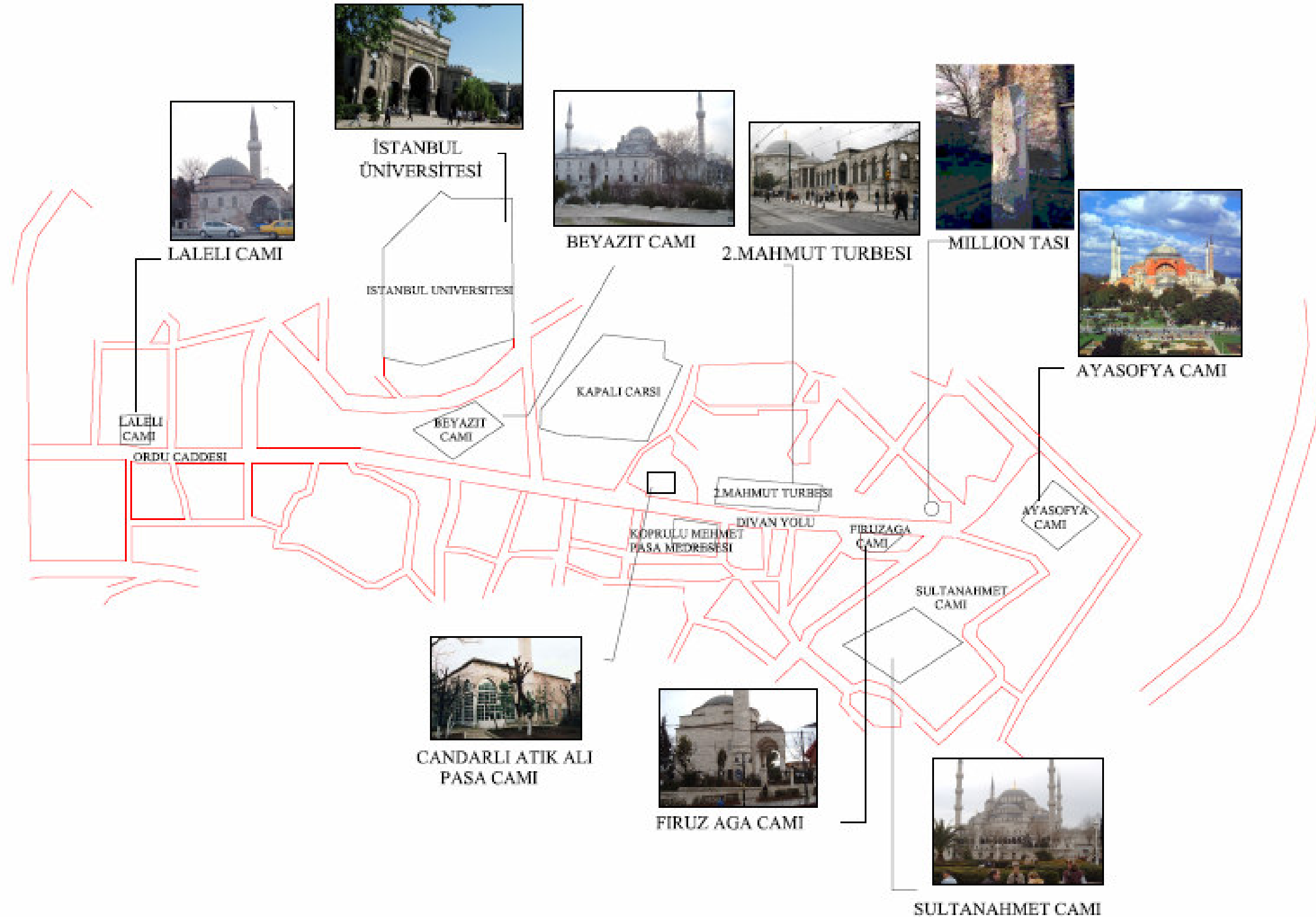
- **Çemberlitaş Hamamı:** 1584'te III. Murat'ın annesi Nurbanu Sultan tarafından Üsküdar'daki Atik Valide Sultan Külliyesi'ne gelir sağlamak amacıyla yaptırıldı. Mimar Sinan'ın eseri olan hamam, günümüzde çifte hamam olarak hizmet veriyor. Hamam, kadınlar ve erkekler için ayrı kısımları olan bir çifte hamam olarak yapılmış, fakat Sultan Abdülaziz döneminde (1861- 1876) yapılan yol genişletme çalışmaları esnasında kadınlar bölümünün bir kısmı yıkılmıştır. (www.istanbul.net.tr)
- **Çemberlitaş Anıtı:** Adını verdiği semtte, Divanyolu üzerinde yer alır. Roma Apollon Tapınağı'ndaki sütun I. Konstantin (M.S. 324 -337) tarafından İstanbul'a getirilmiştir. Başlangıçta tepesinde, pagan geleneğin uzantısı olarak bir elinde haç, diğer elinde mızrak taşıyan bir Apollon heykeli vardı. Yıldırım düşmesiyle parçalanan heykelin yerine daha sonra mermer bir haç koyulmuştur. Osmanlılar döneminde haç indirilmiş fakat sütuna dokunulmamıştır. 1700'de Sultan II. Mustafa sütunu çemberlerle sağlamlaştırmış, günümüzdeki kaideyi inşa ettirmiştir. Kulenin yüksekliği 35 metredir. (www.istanbul.net.tr). Yapı için mevcut bir aydınlatma yapılmamıştır.
- **Laleli Cami:** Laleli semtinde, Ordu Caddesi ile Fethi Bey Caddesi'nin kesiştiği köşede yer alır. Sultan III. Mustafa tarafından 1760-1763 arasında yaptırılmıştır. Külliye; cami, imaret, çeşme, sebil, türbe, han, medrese, muvakkithaneden oluşmuştur. Cami, külliyenin merkezini teşkil etmektedir. Bodrum niteliğindeki bir altyapının üzeri, aynı zamanda caminin avlusudur. Bu avlu yer seviyesinden yüksektir ve avluya basamaklarla çıkılır. Laleli Camisi bu yüksek avlunun ortasında yer alır. 24 pencere büyük kubbesi, giriş ve kible taraflarındaki üçer yarım kubbeyle desteklenir. Tek şerefeli iki minaresi vardır. Özellikle minarelerin külahları çok değişiktir. Toplam 105 pencere tarafından aydınlatılan caminin iç duvarları renkli somaki mermerlerle

kaplanmıştır. Cami barok üslupla yapılmış olsa da daha çok klasik üslubun özelliklerini taşımaktadır.

- **Atik Ali Paşa Cami:** Çemberlitaş'ta, Yeniçeriler Caddesi üstünde bulunan Atik Ali Paşa Külliyesi, 1496 yılında Osmanlı Sadrazamı Hadım Atik Ali Paşa tarafından yaptırılmıştır. Şu an camii, medrese ve türbesi bulunan külliyenin imaret, kervansaray ve tekkesi günümüze kadar ulaşmamıştır. Atik Ali Paşa Cami, kesme küfeki taştan yapılmıştır ve ters T planlıdır. 24 m. yüksekliğindeki 12.50 m. çaplı büyük kubbenin eteğinde 16 pencere yer alır. Kubbe dört fil ayağına oturur. Bu kubbeyi küçük dört kubbe ile mihrap tarafından büyük bir yarım kubbe destekler. Mihrap ve minberi beyaz mermerdendir. Cemaat yeri 5 kubbelidir. Sağda tek şerefeli bir minaresi vardır. Medrese ise caminin karşısında yer almaktadır.
- **Basın Müzesi:** Maarif Nazırı Saffet Paşa tarafından 1865 yılında Neo-klasik tarzda inşa edilmiş olup, Maarif-i Umumiye Nezareti ve İstanbul Darülfünun hizmetlerinde kullanılmıştır. Darülfünun olarak hizmet verdiği sıralarda (1875 Yılında) Uluslararası Resim Sergisi burada açılmıştır. II. Abdülhamit döneminde sansür binası olarak kullanılmıştır. 1908 yılında Şehremaneti'ne (İstanbul Belediyesi) devredilmiştir. 1908 yılından 1983 yılına kadar Belediyenin çeşitli bölümleri bu binada hizmet vermiştir. 1983'de Basın Müzesi olarak hizmet vermesi kararlaştırılmıştır. 1984 -1988 yılları arasında restore edilip 9 Mayıs 1988 tarihinde hizmete açılmıştır. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Basın Müzesi, İstanbul'un ünlü kültür ve sanat merkezlerinden biridir. Türkiye'nin tek basın müzesidir. Başka ülkelerdeki Basın Müzeleri ya basın teknolojisine yönelik olmakta ya da basın - yayın dünyasındaki eserleri içermektedir. Yapının cepheleleri için mevcut bir aydınlatma yapılmamıştır.
- **Çorlulu Ali Paşa Medresesi:** Çarşıkapı'da Divanyolu Caddesi üzerindedir. 1708'de Çorlulu Ali Paşa tarafından yaptırılmıştır. Külliye; medrese, cami, kütüphane ve şadırvandan meydana gelmiştir. Külliyenin mimarisi ve kalem işlerinde Barok üslûbunun etkisi görülür. (Şekil 4.5)

Kennedy Caddesi

Tarihi Yarımada'nın sahil kesiminde bulunan, Eminönü'nden başlayarak Sarayburnu ve Yenikapı'yı kapsayarak Zeytinburnu'na kadar uzanan caddedir. Özellikle gündüz saatlerinde çok yoğun araç sirkülasyonuna sahiptir ve silueti etkileyen en önemli yollardan birisidir. Bu cadde üzerindeki yapılar;

Şekil 4.5 Divan Yolu Üzerinde Bulunan Önemli Yapılar

- **Topkapı Sarayı:** Tarihi Yarımada'nın Marmara, Boğaziçi ve Haliç'in buluştukları yere uzanan ilk platosu üzerindedir. 1.Mahmut'un (1730-1754) yaptırdığı ahşap saray 1862'de büyük bir yangında yok olmuş onun yerine yapılan Dolmabahçe Sarayı'nın yapımına kadar sürekli olarak kullanılmıştır. Yapı 1924 yılında çıkan bir yasayla müzeye çevrilerek birçok kısmı ziyarete açılmıştır. Etrafı surlarla çevrili olan 19. yüzyılın ortalarına kadar sürekli eklenerek büyüyen, bazen yangın ve depremlerle kısmen yıkılan saray tekrar yapılmıştır. Saray dış haziresi ortasında 50 m.ye kadar yükselen bir tepenin üzerine kurulmuş olan yaklaşık 220x370 m. büyüklüğünde bir alana yayılan iç saraydan oluşmaktadır. (Anon., İst. Ans., 1993). Yapıya ait mevcut aydınlatma bulunmaktadır.
- **K.Ayasofya Cami:** Cankurtaran ile Kadirga arasında, Küçük Ayasofya Caddesi'nin sonundadır. Kiliseden çevrilme camilerdendir. 527 yılında Bizans İmparatoru I. Jüstinyen zamanında yapılmıştır. Fetihten sonra 1504 yılında, Sultan II. Beyazid zamanında Hadım Hüseyin Ağa tarafından kiliseye, beş kubbeli bir son cemaat yeri, binadan ayrı duran minareyle, içerisine bir müezzin mahfili, minber ve mihrap eklenerek camiye dönüştürülmüştür. Çeşitli zamanlarda onarımlar geçiren binanın bugünkü minaresi 1955 yılında yaptırılmıştır. Küçük Ayasofya Camisi 30x34 boyutlarında bir alanı kaplamaktadır. Kubbe 19m. yükseklikte ve sekiz köşeli bir kasnağa oturtulmuştur. Yapıdan ayrı ve caminin sağında bulunan minare 8 kenarlıdır.
- **Sepetçiler Kasrı:** Sultan 3.Murat zamanında Mimar Davut Ağa tarafından yapılmış ve kullanılan malzemeler çeşitli yörelerden özel olarak getirilmiştir. Yapıldığı dönemde Topkapı Sarayı sınırları içinde kalan yapı, Sultan 1.Mahmut döneminde de (1739) yenilenmiştir. Bu kasrın aynı zamanda padişahlara ait kayıkların bağlandığı bir yer olduğu ve padişahların donanmanın sefere çıkışını ve dönüşünü buradan izledikleri bilinmektedir. Cumhuriyet döneminde askeri ecza deposu olarak kullanılan kasır, restorasyondan önce tümüyle kendi haline terk edilmişti. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1980 yılında yapılan restorasyonlardan sonra Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nün Uluslararası Basın Merkezi olarak kullanılmıştır. Günümüzde, denizin üzerine kurulu olan mekanda restoran, bar gibi farklı alanlarda hizmet verilmektedir. Yapıya ait mevcut aydınlatma bulunmaktadır.

olarak sıralanabilir. (Şekil 4.6)

Şekil 4.6 Kennedy Caddesi Üzerinde Bulunan Önemli Yapılar

Ankara Caddesi – Bab-ı Ali Caddesi

Tarihi Yarımada'nın ortasından geçen ve yayalardan çok araç sirkülasyonu için ayrılmış bir caddedir. Cağaloğlu semtindedir. Üzerinde son dönemlerde yapılmış yapıların çokluğu dikkati çekmektedir. Bu ana arter üzerindeki yapıların da;

- **İstanbul Valiliği Hizmet Binası:** Ankara Caddesi üzerinde bulunur. 19.yüzyılda yapıldığı tahmin edilmektedir. Geniş bir bahçenin içine oturan yapının, Ankara Caddesi üzerinde bulunan iki kapısı bulunmaktadır. Ana girişe, üç adet yüksek tonozun altından geçen merdivenlerle ulaşılır. Kiremit çatılı yapının, yuvarlak kemerli pencereleri bulunur. Yapının cepheleri için yapılmış mevcut aydınlatma bulunmaktadır. (Anon., İst. Ans., 1993)
- **İran Konsolosluk Binası:** Elçilik arsasını 1866'dasatın alan İran'ın İstanbul elçisi Hacı Mirza Hüseyin Han, binanın yapımı için mimar, Domenica Stampa ile çalışarak, inşaatı ona yaptırmıştır. Yapı kuzeye doğru eğimli, bahçe şeklinde düzenlenmiş arsanın doğu kenarında bir bodrum kat üzerine, üç katlı olarak yapılmıştır. Yarım daire kemerli pencereleri olan, köşeleri taş kaplı iki adet bekçi kulübesi, metal parmaklıklı giriş kapısının yanlarında bulunur. (Anon., İst. Ans., 1993)
- **Cezer-i Kasım Paşa Cami:** Bab-ı Ali caddesi üzerindedir. 16. yüzyılda Kasım Paşa tarafından yaptırılmıştır. Merdivenlerle ulaşılan giriş kapısı mermer kaplanmıştır. Tek şerefeli tak minaresi bulunmaktadır.

olduğunu söyleyebiliriz.

Reşadiye Caddesi

Galata Köprüsü ve Sirkeci arasında kalan caddedir. İşlek bir caddedir ve üzerinde genellikle Cumhuriyet Dönemi yapıları bulunmaktadır. Hafif raylı sistemin buradan geçmesi ve denizyolu ile Tarihi Yarımada'yı kullananlar için iskelelerin bu yol üzerinde bulunması, caddenin sadece araç sirkülasyonu açısından değil aynı zamanda yaya sirkülasyonu açısından da önemli olduğunu göstermektedir. Bu cadde üzerinde;

- **Yeni Cami:** Eminönü Meydanında, Mısır Çarşısının yanında bulunan, Sultan III. Mehmed'in annesi ve Sultan III. Murad'ın eşi Safiye Sultan adına 1597'de Mimar Davud Ağa tarafından yapımına başlanmıştır. Caminin yapımı, çeşitli nedenlerden dolayı kesintiye uğramış ve ancak 1663 yılında tamamlanabilmiştir. Caminin etrafındaki yolların genişlemesi nedeni ile dış avlusu ortadan kaldırılmıştır. Mısır

Çarşısı yönünde 18 sütunlu, 21 kubbeli ve üç kapılı olan iç avlunun ortasında güzel bir şadırvanı vardır. Sağda ve solda üçer şerefeli iki minare yer almıştır. Kare planlı camiye merdivenle üç kapıdan girilir. Çinilerle süslü olan dört fil ayağına ve dört kemere oturan merkezi kubbeyi dört yarım kubbe desteklemektedir. Köşelerdeki dört kubbe ve köprü ile türbe önlerinde sütunlarla çevrili kubbelerle birlikte 66 kubbe bulunmaktadır.

- **Sirkeci Garı:** 2.Abdülhamit devrinde İstanbul'un Avrupa yakasında inşa edilen gardır. Sirkeci Garının bulunduğu yerde daha önce geçici olarak yapılan küçük bir istasyon mevcuttu. Alman Mimar August Jachmund tarafından planı çizilen şimdiki gar binasının yapımında granit mermer ve Marsilya Aden'den getirilen taşlar kullanıldı. 1888'de başlayan gar inşaatı 1890'da tamamlandı. Sirkeci garının ön cephesinde 2 saat kulesi bulunmaktadır. İnşa edildiği yıllarda denize çok yakın olan Sirkeci Garının çevresi geçen zaman içinde büyük bir değişime uğramış ve doldurularak yol geçirilmiştir. (Vikipedi Özgür Ans.)

- **İstanbul Ticaret Odası Binası**

gibi yapılar bulunmaktadır. (Şekil 4.7)

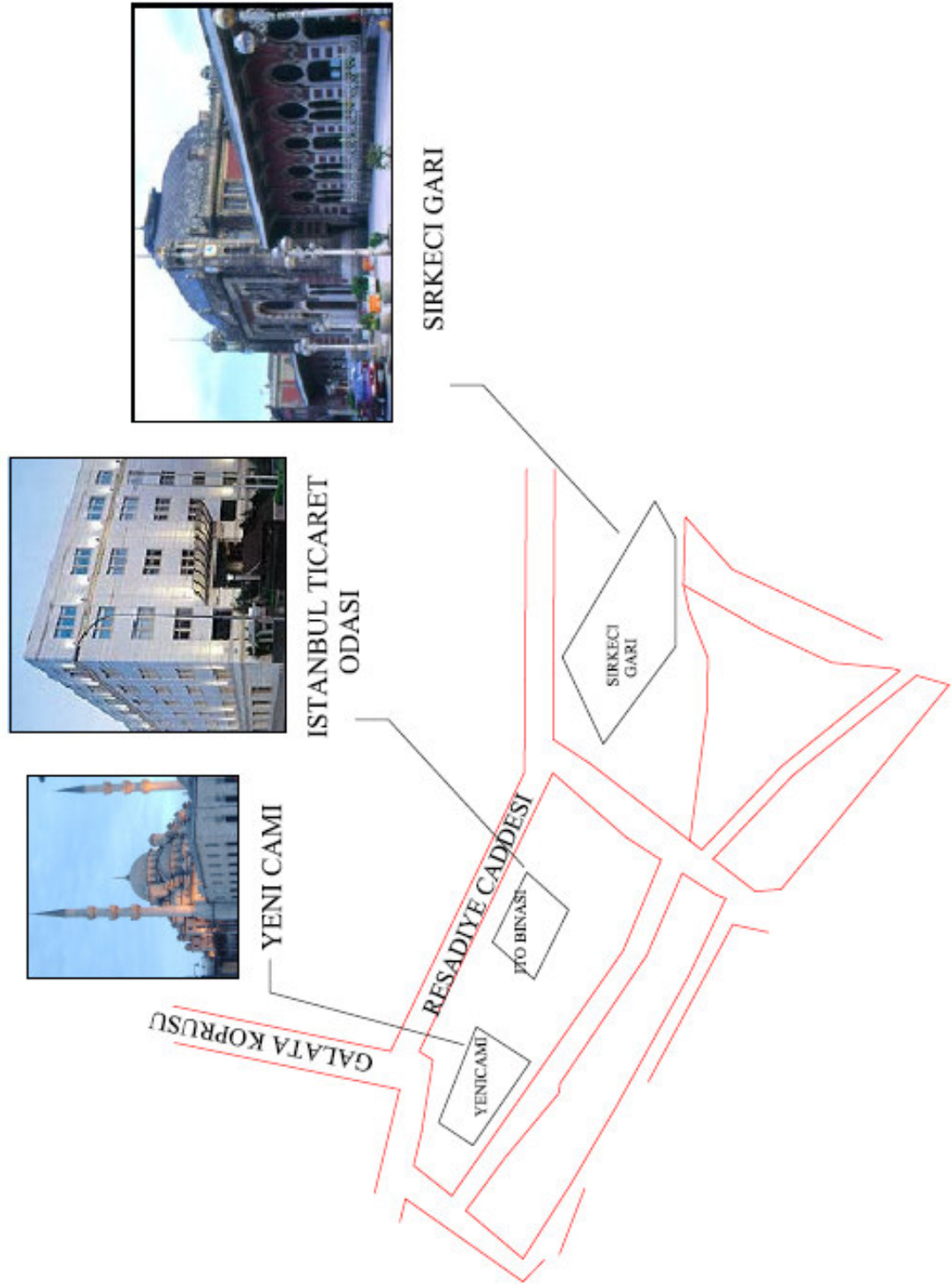
Alemdar Caddesi

Dar ve araç sirkülasyonu açısından uygun olmayan bir caddedir. Bu cadde üzerinden hafif raylı sistemin geçiyor olması ve Sirkeci - Divan Yolu arasını bağlayan en kısa cadde olması sebebiyle araçların bu yolu tercih etmesi yönünden önemli bir konumunu vardır. Bu cadde üzerinde;

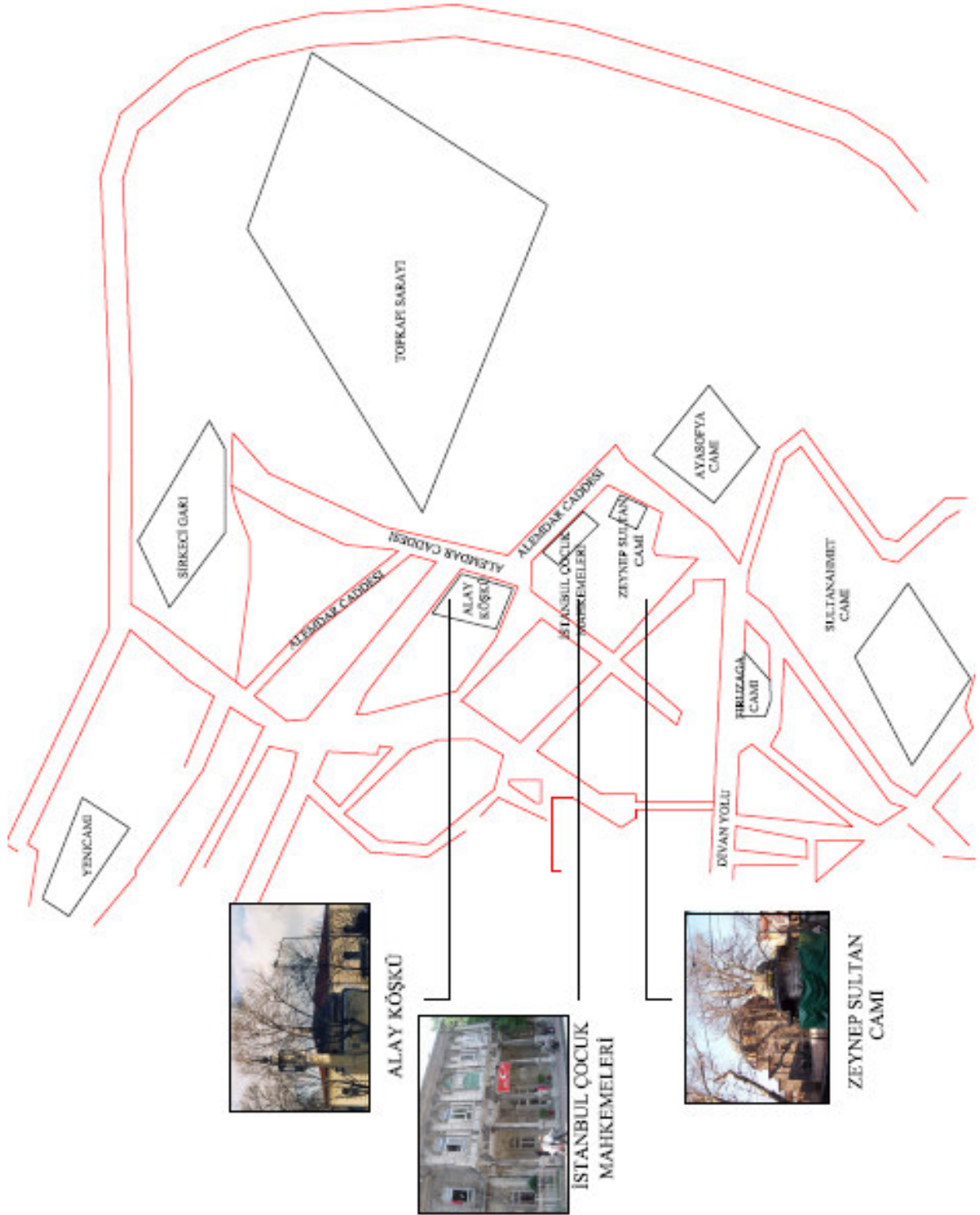
- **Zeynep Sultan Cami:** Alemdar Caddesi üzerinde Gülhane Parkı karşısında yer alan cami, Sultan 3.Ahmet'in kızı Zeynep Sultan 1769 yılında yaptırmıştır. Yapının mimarı Mehmet Tahir Ağa'dır. Zeynep Sultan Camisi de 18.yüzyılın sonlarına tarihlenen barok üslupta bir yapıdır. Minaresi, caminin batısında olup, kürsü ve pabuç kısımları kesme taştan, gövdesi tuğladan tek şerefelidir. Minarenin tuğla gövdesi yapılırken taş merdivenler dışarıdan görülecek şekilde bırakılmış ve böylece tuğla örgü arasında beyaz renkleriyle helezoni bir şekilde minareye özgü bir konum yaratılmıştır. Minarenin şerefesindeki bitkisel bezemeli demir korkuluklar da tamamen barok üslubu yansıtmaktadır. Zeynep Sultan Camisi uzun süre harap bir durumda kalmış, 1917'de onarılmıştır. Bunun ardından 1958'de Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce, 1983'te de Abideleri Koruma Derneğince onarılmıştır.

- **Alay Köşkü:** Alay Köşkü, Topkapı Sarayı'nın dış suru üzerinde, padişahların geçit yapan alayları seyretmesi için yaptırılan köşktür. Alay Köşkünün bulunduğu yerde 16. yüzyılda ahşap bir köşk bulunuyordu. Köşkün bugünkü binası 2.Mahmut tarafından yaptırıldı. Gülhane Parkı'nın içinden geniş bir rampa ile çıkılan köşk yuvarlak bir hünkar salonu ile hizmet binalarından oluşur. 1938'de Topkapı Sarayı Müdürlüğüne bağlanan köşk daha sonra önemli bir tamirden geçti. (Vikipedi Özgür Ans.)
- **İstanbul Çocuk Mahkemeleri:** Gülhane Parkı'nın giriş kapısının karşısında yer alır. 19 .yüzyılda yapıldığı tahmin edilmektedir. İki katlı taş binadır.(Anon.,İst. Ans., 1993)

gibi yapılar bulunmaktadır. (Şekil 4.8)

Şekil 4.7 Reşadiye Caddesi Üzerinde Bulunan Önemli Yapılar

Şekil 4.8 Alemdar Caddesi Üzerinde Bulunan Önemli Yapılar

4.1.1.2. Tarihi Yarımada’da Yaya Yolları Üzerindeki Yapıların İncelenmesi

Tarihi Yarımada’da yaya yolları en az araç yolları kadar önem arz etmektedirler. Sur-i Sultani bölgesindeki bazı önemli yapıların yaya yolları üzerinde bulunması, bu yapıları ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin yaya yollarını kullanması ve Tarihi Yarımada’daki meydanların bu yolların kesişiminde olması, yaya yollarının önemini göstermektedir. Bu yaya alanları üzerindeki bazı yapılar;

- **Beyazıt Camii:** Beyazıt Meydanı’na ismini veren, Fatih Külliyesinden sonra ikinci büyük külliye olan II. Beyazıt Külliyesinin yapımına, kapı kitabesinden öğrenildiğine göre 1500 yılında başlanmış, 1505 yılında da tamamlanmıştır. İbadet mekânı büyük bir kubbe ve ona bitişik iki yarım kubbe ile örtülmüştür. Bunların iki yanındaki dörder yan kubbe de üst örtüyü tamamlamaktadır. Caminin birer şerefeli minareleri tabhaneye bitişik olup, diğer camilerden ayrı özelliğidir. Bu nedenle iki minare arasındaki uzaklık 79 metredir. Beyazıt Cami, 1797, 1870, 1940 ve 1958 yıllarında onarım görmüştür.
- **Sultanahmet Cami:** Orijinal olarak 6 minare ile inşa edilen tek camidir. Şöhreti “Mavi Camii” olarak bilinen eserin asıl adı I. Sultan Ahmet Camiidir. 1609-1616 yılları arasında inşa edilmiştir. Sultan Ahmet Camiinin esas girişi Roma devrinden kalan hipodrom tarafındadır. Bir dış avlunun çevrelediği iç avlu ve esas mekân yüksek bir podyum üzerindedir. İç avluya açılan kapıdan ortadaki sembolik şadırvan ve etrafı çevreleyen galerilerin üzerinden birbiri üzerine yükselen kubbeler gözüktür. Caminin ibadet mekânını örten kubbesi yaklaşık 34 m. çapında ve yerden 43 metre yükseklikte olup, 5 metre çapında dört fil ayağının üzerine oturmaktadır. Bu büyük kubbeyi destekleyen dört tane yarım kubbe vardır. Camiyi yerden kubbeye kadar 5 kat halinde ve renkli vitraylı 260 pencere aydınlatmaktadır.
- **Yılanlı Sütun:** İstanbul’un en eski eserlerinden birisidir. Birbirine dolanmış 3 yılanın kafaları altın bir kazanın 3 ayağı biçimini alıyordu. M.Ö. 5.yy’da Persleri yenen 31 Yunan şehri elde ettikleri bronz ganimetleri eriterek bu eşsiz kalitedeki eseri yaptırtmıştır. 8 m. boyundaki Yılanlı Sütun aslında Delfi’deki Apollo mabedine dikilmişti. İmparator Konstantin tarafından 324 yılında getirtirilerek, Hipodromun ortasına diktirilmiştir. 17 yy.da yılanların kafaları yerlerinde duruyordu. Sonradan kayıp olan kafaların bir parçası bulunarak İstanbul Arkeoloji müzesine konulmuştur. Yapı için mevcut bir aydınlatma yapılmamıştır.

- **Theodosius Obeliski:** İki Obelisk M.Ö. 1490'lı yıllarda Mısır Firavunu III. Tutmosis tarafından, ordularının Mezopotamya'da kazandıkları zaferlerin şerefine Luksor'da, Karnak mabedinin önüne dikilmişti. Obeliskler ender kalitede pembe granitten yapılmıştı. 4.yy.'da kesin bilinemeyen bir Roma İmparatoru yapmaya muktedir olduğu, halkı heyecan ve takdir hisleri içinde bırakacak bir olay düşünerek tonlarca ağırlığındaki bir obeliski İstanbul'a getirtti. Yıllarca hipodromdun bir köşesinde bırakılan obelisk I. Theodosius zamanında 390 yılında, şehrin idarecilerinden Proclus tarafından büyük zorluklarla dikildi. Her devirde "tulsımlı" bir abide sayılan eser İstanbul'daki en eski tarihi abidedir. Obelisk, rölyeflerle süslü Roma devri kaidesinin üzerindeki 4 bronz blok üzerine yerleştirilmiştir. Kaide, İmparator, çocukları ve diğer önemli kişilerin imparatorluk locasından yarışları seyir etmeleri, halkın, müzisyenlerin, dansözlerin hareketleri ve araba yarışları konu edilmektedir. Kaidesi ile birlikte yüksekliği 25.60 m'dir. Yapının için mevcut bir aydınlatma yapılmamıştır.
- **Alman Çeşmesi:** Hipodromun girişindeki oktagon kubbeli çeşme Alman İmparatoru II. Wilhelm'in, sultana ve İstanbul'a hediyesidir. Almanya'da yapıp 1898'de İstanbul'daki yerine monte edilmiştir. Neo-Bizanten üslubunda inşa edilen çeşme, içerden altın mozaikle süslüdür. Güzel bir eser olmakla beraber, çevredeki diğer eski abidelerle tam uyum içerisinde değildir. Yapı için mevcut bir aydınlatma yapılmamıştır.
- **Türk İslam Eserleri Müzesi:** Türk ve İslam eserlerini topluca kapsayan ilk Türk müzesi olma özelliğine sahiptir. 1914 yılında Evkaf-ı İslamiye Müzesi adıyla Süleymaniye Külliyesi İmaretler bölümünde kurulan müze, 1965 -1983 yılları arasında onarılan İbrahim Paşa Sarayı'na taşınmış ve 1983 yılında ziyaretçilere açılmıştır. Sultan Ahmet Meydanı batısında yer alan İbrahim Paşa Sarayı (16 yy.) 1983 yılından beri Türk ve İslam Eserleri Müzesidir. Sultan sarayları dışında günümüze gelen tek özel saraydır. Kemerler üzerine yükseltilmiş yapı 3 taraftan ortadaki terası çevreler. Terastan müzenin ilk bölümüne merdivenlerle ulaşılır. Odalar ve salonlarda İslam dünyasının değişik ülkelerinde meydana getirilmiş nadir sanat eserleri sergilenmektedir. (www.istanbul.gov.tr)
- **İstanbul Üniversitesi (Giriş Kapısı):** Beyazıt Meydanı'nda bulunmaktadır. İstanbul Üniversitesi'nin kuruluş tarihi 1933 olmasına rağmen, geleneksel anlamda Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'da tesis ettiği ilk medresenin devamı durumundadır. Anıtsal bir özellik gösterir. (Anon., İst.Ans.,1993).

- **Beyazıt Kulesi:** Beyazıt Yangın Kulesi adı ile anılan kule, çıkan yangıları haber vermek amacıyla 1749 yılında 85 metre yüksekliğinde ve ahşap olarak inşa edildi. Gözetleme yerine kadar 180 basamaktan oluşmaktadır. 1756'daki Cibali yangınında yandı. 1826'da yeniden yapılan kule yeniçeri ayaklanmasında tekrar yandı. Kule üçüncü kez Sultan 2.Mahmut zamanında, 1828 yılında tekrar yapıldı. Beyazıt Yangın Kulesi, Nöbet Katı, İşaret Katı, Sancak Katı olmak üzere dört bölümden oluşur. Yangın, Beyazıt Kulesinden gündüz sarkıtılan sepetlerle, gece ise fener yakılarak haber verilirdi. 1997 yılında başlayan restorasyon çalışmalarına kadar kullanılamayacak durumda olan kule iki yıl süren çalışmalar sonucunda eskiden olduğu gibi yangın gözetleme, meteoroloji ve yol durumunu bildirmek amacıyla kullanılmaktadır. (Vikipedi Özgür Ans.) Yapının cepheleri için mevcut yapılmış aydınlatma bulunmaktadır.
- **Süleymaniye Cami:** Süleymaniye Cami Külliyesi İstanbul'un üçüncü tepesinde, tepenin Haliç'e bakan yamacında, Kanuni Sultan Süleyman'ın emriyle Mimar Sinan'ın kalfalık döneminde külliye olarak yapılmıştır. Yaklaşık 6000 m²'lik bir avlu içerisindeki caminin çevresinde yedi medrese, sıbyan mektebi, imarethane, tabhane, darüüşşifa, bimarhane, hamam, çarşılar darülhadis ve türbelerden meydana gelmiştir. 7 Haziran 1557'de törenle açılmıştır. İstanbul'da başka herhangi bir camide rastlayamayacağımız yapı topluluğunun avlusuna mermer üç katlı bir kapıdan girilir. Avluda fıskiyeli bir havuz yer alır. Yine diğer camilerden farklı olarak, caminin dört minaresi de avlunun köşelerine yerleştirilmiştir. Cami ön kısmının iki yanındaki minarelerde ikişer ve avlunun sonunda iki minarede de üçer şerefe olup dört minarede toplam on şerefe vardır ve alt kısımlarında sarkaç süslemeleri bulunmaktadır. Minarelerin birbirleriyle ve kubbeyle olan orantıları, görünüm ve estetik açıdan mimarının en güzel örneklerinden biridir. Caminin ibadet yerinin üzeri iki yarım kubbe, iki çeyrek kubbe ve on üç küçük kubbenin desteklediği merkezi bir kubbe ile örtülüdür. Bu kubbe dört büyük payeye; kubbe kemerleri ise dört büyük granit sütuna dayanmaktadır. Kubbe 53 metre yüksekliğinde, 27.25 m. Çapında olup, kasnağındaki 32 pencere ile aydınlatılmıştır. Yaklaşık 3500 m²'lik bir alana yayılan cami 59x58 m²'lik bir ölçüsü olup, içerisi 238 pencere ile aydınlatılmaktadır. Yapının cepheleri için mevcut yapılmış aydınlatma bulunmaktadır.
- **Nur-u Osmaniye Cami:** Kapalıçarşı'nın Cağaloğlu ve Çemberlitaş'a açılan kapısının önünde yer alan Nur-u Osmaniye Camisi, Osmani ve Nuruosmani isimleriyle

tanınmıştır. Caminin yapımına, Sultan I.Mahmud'un emriyle h.1161 (1748) yılında başlanmıştır. Ancak padişahın ölümü üzerine camiye kardeşi III.Osman tamamlatmış h.1169 (1755), bundan ötürü de “Osman'ın Nuru” anlamında Nur-u Osmaniye olarak isimlendirilmiştir. Nur-u Osmaniye Camisi'nin en büyük özelliği batı mimarisinin etkisiyle yapılmış ilk camilerden oluşudur. Burada klasik Osmanlı mimarisinin izlerini görmek çok zordur. Barok üsluptaki caminin mimarı da tartışmalıdır. Bazı kaynaklarda Mimar Mustafa Ağa'nın ismi geçiyorsa da büyük olasılıkla Simon Kalfa tarafından yapıldığı sanılmaktadır. Barok üsluptaki cami, iki kapılı, 12 sütunlu, 14 kubbeli revaklı geniş bir dış avlu ile çevrilidir. Bu avlu klasik plân üslubundan tamamıyla ayrılmış olup, yarım daire şeklinde bir plân gösterir. Klasik üsluptaki cami avlularında görünen şadırvan burada bulunmamaktadır. Caminin ibadet mekânını örten kubbesi, klasik Türk mimarisinde görülen uygulamalardan ayrı olarak, payeler yerine duvarlar üzerine oturtulmuş ve ağırlık buraya verilmiştir. Mihrap dışarıya doğru çıkıntılı olup, üzeri de yarım bir kubbe ile örtülüdür. Kubbe 25 metre çapında, kubbe eteğinde 32 pencere bulunur. Klasik mimariden ayrı olarak beş sıra halinde 174 pencere ile aydınlatılmıştır. Yapının dengesini kontrol etmek için mihrabın iki yanına döner terazi sütunlar yerleştirilmiştir. Kubbenin dışa açılmasını önlemek için, yapının her iki tarafına ağırlık kuleleri oturtulmuştur. Yapının cepheleri için mevcut yapılmış aydınlatma bulunmaktadır.

olarak sıralanabilir.

4.2. Tarihi Yarımada'da Öncelikli Aydınlatılması Gereken Öğeler

Tarihi Yarımada, gerek tarihsel niteliği, gerekse coğrafi konum ve topografyası ile İstanbul silüetine olan katkısıyla, İstanbul ve Türkiye açısından önemli bir merkez konumundadır. Böylesine önemli bir alanı, sadece gündüz değil geceleri de yaşanabilir kılmak için, aydınlatma yapılmasının gerekliliği ortadadır. Eserlerin çok olması sonucunda yapılan aydınlatmaların hem kullanım açısından hem de ilk maliyet açısından ekonomik boyutunun fazla olması sebebiyle, Tarihi Yarımada'da aydınlatılacak öğeler belirlenen ölçütler doğrultusunda saptanmalı ve aydınlatma tasarımları bu yönde geliştirilmelidir.

4.2.1. Öncelikli Aydınlatılması Gereken Öğelerin Tespit Edilmesi İçin Gerekli Ölçütlerin Belirlenmesi

Tarihi Yarımada'da her öğe için bir aydınlatma tasarımı yapmak şüphesiz ki çok zordur. Bunun sebebi, ekonomik açıdan maliyetli olmasının yanı sıra, bütün öğelerin

aydınlatılmasının Tarihi Yarımada silüetinde karmaşa yaratması ve enerji sarfiyatı yönünden çok fazla olmasıdır. Bu bölümde aydınlatılması gereken öğelerin tespit edilmesi için bazı ölçütler belirlenmiş ve bu öğelerin belirlenen ölçütler göz önüne alınarak tespit edilmesi önerilmiştir. Belirlenen ölçütler şunlardır;

- Fonksiyon
- Sembolik Nitelik
- Mimari Özellik
- Kent Silüetine Etki
- Tanıtımsal Etki
- Tarihi Anlam

4.2.1.1. Fonksiyon

Bu bölümde yapıların fonksiyonları ve günümüzde bu fonksiyonları yerine getirip getirmediikleri incelenmiştir. Puanlamada;

- Bulunduğu konum ve yapıldığı mimari özellik bakımından fonksiyonunu her zaman yerine getiren yapılara 5 puan,
- Bulunduğu konum ve yapıldığı mimari özellik bakımından fonksiyonunu genellikle yerine getiren yapılara 4 puan,
- Bulunduğu konum ve yapıldığı mimari özellik bakımından fonksiyonunu belirli zaman dilimlerinde yerine getiren yapılara 3 puan,
- Bulunduğu konum ve yapıldığı mimari özellik bakımından fonksiyonunu arada sırada yerine getiren yapılara 2 puan,

verilmiştir.

4.2.1.2. Sembolik Nitelik

Bu bölümde yapıların Tarihi Yarımada üzerinde sembol niteliği taşıyıp taşımadıkları değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelerde puanlama; sadece öncelikli aydınlatılacak öğeleri belirlemek için fikir vermesi açısından yapılmıştır. Değerlendirme görecelidir, kişilere göre değişebilir. Puanlamada;

- Bulunduğu konum ve yapıldığı tarih bakımından sembol özelliğini tamamen taşıyan öğelere 5 puan,
- Bulunduğu konum ve yapıldığı tarih bakımından sembol özelliğini çoğunlukla taşıyan öğelere 4 puan,

- Bulunduğu konum ve yapıldığı tarih bakımından sembol özelliğini kısmen taşıyan öğelere 3 puan,
- Bulunduğu konum ve yapıldığı tarih bakımından sembol özelliğini az taşıyan öğelere 2 puan,

verilmiştir.

4.2.1.3. Mimari Özellik

Bu bölümde yapıların mimari özelliklerine göre durumları incelenmiştir. Puanlamada;

- Yapıldığı dönemin tüm mimari özelliklerini taşıyan, bakımlı yapılara 5 puan,
- Yapıldığı dönemin tüm mimari özelliklerini taşıyan, fakat bakımsız yapılara 4 puan,
- Yapıldığı dönemin tüm mimari özelliklerini taşımayan, sonradan yapılan eklemelerle dış görünümünün uygun gözüktüğü yapılara 3 puan,
- Yapıldığı dönemin tüm mimari özelliklerini taşımayan, sonradan yapılan eklemelerle dış görünümünün uygun gözükmediği yapılara 2 puan,

verilmiştir.

4.2.1.4. Kent Silüetine Etki

Bu bölümde, Tarihi Yarımada'da bulunan yapıların kent silüetine etkileri incelenmiştir. Puanlamada;

- Şehrin önemli bölümünden tüm cephesi görünen ve / ya da ana yol üzerinde bulunan yapılara 5 puan,
- Şehrin önemli bölümünden cephesinin bir kısmı görünen ve / ya da ana yol üzerinde bulunan yapılara 4 puan,
- Sadece anayol üzerinde bulunan ve / ya da cephesinin tümü anayol üzerinden görünen yapılara 3 puan,
- Anayola yakın mesafede bulunan ve / ya da cephesinin bir kısmı gözüken yapılara 2 puan,
- Ana yola uzak ve cephesi görünmeyen yapılara 1 puan,

verilmiştir.

4.2.1.5. Tanıtımsal Etki

Bu bölümde yapıların ülke tanıtımlarına yapabilecekleri etkiler değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelerde puanlama; öncelikli aydınlatılacak öğeleri belirlemek için fikir vermesi açısından yapılmıştır. Değerlendirme görecelidir, kişilere göre değişebilir. Puanlamada;

- Ülke tanıtımına önemli katkı yapan ögelere 5 puan,
- Ülke tanıtımına katkı yapması ihtimali yüksek olan ögelere 4 puan,
- Ülke tanıtımına katkı yapması ihtimali bulunan ögelere 3 puan,
- Ülke tanıtımına katkı yapması ihtimali düşük olan ögelere 2 puan,

verilmiştir.

4.2.1.6. Tarihi Anlam

Bu bölümde yapıların tarihsel açıdan önemleri incelenmiştir. Puanlamada;

- Roma veya Bizans İmparatorluğu Döneminde yapılmış yapılara 5 puan,
- Osmanlı İmparatorluğu Döneminde yapılmış yapılara 4 puan,
- 1900-1950 yılları arasında yapılmış yapılara 3 puan,
- 1950 yılından sonra yapılmış yapıları 2 puan,

verilmiştir.

4.3. Belirlenen Ölçütler Doğrultusunda Tarihi Yarımada'daki Yapıların Puanlanması

Bu bölümde Tarihi Yarımada'da bulunan ögeler fonksiyonlar, sembolik nitelik, mimari özellik, kent silüetine etki, uzaklık, tanıtımsal etki ve tarihi anlam olarak belirlenen ölçütler doğrultusunda puanlanmıştır.

Çizelge 4.9 Tarihi Yarımada 'da Bulunan Dini Yapıların Belirlenen Puanlama Sistemine Göre Değerlendirilmesi

		FONKSİYONLAR	TARİHİ ANLAM	SEMBOLİK NİTELİK	MİMARİ ÖZELLİK	SİLÜET ETKİSİ	TANITIMSAL ETKİ	TOPLAM PUAN
1	YENİ CAMİ	5	5	5	5	5	5	30
2	HİDAYET CAMİ	4	4	3	4	3	4	22
3	HACI KÜÇÜK CAMİ	4	4	3	4	3	4	22
4	HOCA PAŞA CAMİ	5	5	3	4	3	4	24
5	KARAKİ H.ÇELEBİ CAMİ	5	4	3	3	3	3	21
6	ARPAÇILAR CAMİ	4	4	4	4	5	4	25
7	YAVAŞCA Ş.MESCİDİ	4	5	3	4	3	3	22
8	ŞEPSEFA SULTAN CAMİ	4	4	4	4	4	4	24
9	MERZİFONLU KARA MUSTAFA PAŞA CAMİ	5	5	4	4	3	4	25
10	SÜLEYMANİYE CAMİ	5	5	5	5	5	5	30
11	MOLLA HÜSREV CAMİ	3	5	4	4	3	3	22
12	ŞHAK PAŞA CAMİ	4	5	4	4	3	3	23
13	FIRUZ AĞA CAMİ	5	5	5	4	5	5	29
14	K.SOKULLU M.P. CAMİ	4	4	4	5	4	5	26
15	K.A.YASOFYA CAMİ	4	5	5	5	4	5	28
16	NAKİL BENT CAMİ	4	4	3	4	3	4	22
17	FUAD PAŞA CAMİ	4	5	4	4	3	3	23
18	CEZİR-İ K.PAŞA CAMİ	4	5	3	3	4	3	22
19	YEREBATAN CAMİ	4	5	4	4	4	3	24
20	ZEYNEP SULTAN CAMİ	4	5	4	5	4	4	26
21	MERCAN AĞA CAMİ	3	5	4	3	3	4	22
22	HOCA PİRİ CAMİ	3	5	3	4	3	3	21
23	BALIKÇI CAMİ	3	2	3	3	4	3	18
24	SULTAN AHMET CAMİ	5	5	5	5	5	5	30

		FONKSI- YONLAR	TARİHİ ANLAM	SEMBOLİK NİTELİK	MİMARİ ÖZELLİK	SİLÜET ETKİSİ	TANITIMSAL ETKİ	TOPLAM PUAN
25	NUR-U OSMANİYE CAMİ	4	5	5	5	5	5	29
26	ALİ (FUAT) PAŞA CAMİ	3	4	3	4	3	4	21
27	BEYAZIT CAMİ	5	5	5	5	3	5	28
28	KALİÇECİ H.AĞA CAMİ	4	5	3	4	3	3	22
29	ÇADIRCI AHMET CAMİ	4	5	3	4	3	3	22
30	ESİR KEMAL CAMİ	4	5	4	3	3	3	22
31	SÜLEYMAN AĞA CAMİ	3	5	4	3	3	4	22
32	DIVAN-I ALİ CAMİ	3	4	4	3	4	3	21
33	LALELİ CAMİ	5	5	4	5	4	4	27
34	BODRUM CAMİ	4	5	5	4	3	4	25
35	ŞEHZADE CAMİ	5	5	5	5	4	4	28
36	RÜSTEM PAŞA CAMİ	5	5	5	5	5	5	30
37	AHİ ÇELEBİ CAMİ	4	4	4	3	5	4	25
38	BEHRAM ÇAVUŞ CAMİ	4	5	3	4	3	3	22
46	BOSTANLI ALİ CAMİ	3	5	4	3	3	4	22
47	AKBIYIK CAMİ	4	5	3	4	2	4	22
48	ATİK ALİ PAŞA CAMİ	5	4	4	4	4	4	25
49	ÇORLULU A.PAŞA CAMİ	5	4	4	4	4	4	25
50	SULTAN MUSTAFA CAMİ	3	5	4	4	2	4	22
51	N.DAMAT İ.PAŞA CAMİ	3	5	3	4	2	4	21
52	KALENDERHANE CAMİ	4	5	5	5	2	5	24
53	BURMALI MESCİT	4	5	4	4	3	4	24
54	BEZZAZ-I CEDİT CAMİ	3	5	4	4	2	4	22
55	KÖP.MEHMET PAŞA CAMİ	5	5	4	4	4	4	26
56	GEDİKPAŞA ERMENİ PROTİSTAN KİLİSESİ	5	4	4	4	3	4	24
57	MERYEM ANA ERMENİ KİLİSESİ	5	5	4	4	3	4	25
58	PANAIYA ELPİDERUM KİLİSESİ	5	5	4	4	3	4	25

Çizelge 4.10 Tanrı Yarmada'da Bulunan Eğitim Yapılarının Belirlenen Puanlama Sistemine Göre Değerlendirilmesi

		FONKSİYONLAR	TARİHİ ANLAM	SEMBOOLİK NİTELİK	MİMARİ ÖZELLİK	SİLÜET ETKİSİ	TANITIMSAL ETKİ	TOPLAM PUAN
1	İSTANBUL ERKEK LİSESİ	5	4	4	4	3	3	23
2	CAĞALOĞLU ANADOLU LİSESİ	5	2	2	4	3	3	19
3	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ BİNALARI	5	3	3	5	3	3	22
4	VEFA LİSESİ	5	4	4	4	3	3	23

Çizelge 4.11 Tarihi Yarmada'da Bulunan Müzelerin Belirlenen Puanlama Sistemine Göre Değerlendirilmesi

		FONKSİYONLAR	TARİHİ ANLAM	SEMBOL/KİTTELİK	MİMARİ ÖZELLİK	SİLÜET ETKİSİ	TANITIMSAL ETKİ	TOPLAM PUAN
1	TANZİMAT MÜZESİ	5	5	3	3	3	3	22
2	KARİKATÜR MÜZESİ	5	5	3	4	4	3	24
3	ÇİNİLİ KÖŞK	5	5	4	4	3	4	25
4	TOPKAPI SARA YI MÜZESİ	5	5	5	5	5	5	30
5	ARKEOLOJİ MÜZESİ	5	4	4	4	3	4	24
6	TÜRK V.H.S. MÜZESİ	5	5	4	4	3	4	25
7	AYA SOFYA MÜZESİ	5	5	5	5	5	5	30
8	HALİ MÜZESİ	5	5	4	4	3	4	25
9	MOZAİK MÜZESİ	4	4	3	3	3	3	19
10	TÜRK İSLAMESLERLERİ MÜZESİ	5	5	4	4	4	4	26
11	YERBA TAN SARA YI MÜZESİ	5	5	4	5	3	5	27
12	YAHYA KEMAL MÜZESİ	4	5	5	4	3	5	26
13	SAĞLIK MÜZESİ	4	5	3	4	4	3	23
14	BASIN MÜZESİ	5	4	3	4	3	3	22

Çizelge 4.12 Tarihi Yarmada 'da Bulunan İskelelerin Belirlenen Puanlama Sistemine Göre Değerlendirilmesi

		FONKSİ- YONLAR	TARİHİ ANLAM	SEMBOL NİTELİK	MİMARİ ÖZELLİK	SİLÜET ETKİSİ	TANITIMSAL ETKİ	TOPLAM PUAN
1	KADIKÖY D.O.İSKELESİ	5	2	2	3	5	3	20
2	BOĞAZ HATTI İSKELESİ	5	2	2	3	5	3	20
3	KADIKÖY VAPUR İSK.	5	2	2	3	5	3	20
4	ÜSKÜDAR VAPUR İSK.	5	2	2	3	5	3	20
5	HAREM A. VAPURU İSK.	5	2	2	3	5	3	20
6	ADALAR VAPUR İSK.	5	2	2	3	5	3	20

Çizelge 4.13 Tarihi Yarmada 'da Bulunan Çeşmelerin Belirlenen Puanlama Sistemine Göre Değerlendirilmesi

		PONKS - YONLAR	TAR H ANLAM	SEMBOL K N TEL K	M MAR ÖZELL K	S LUET ETK S	TANITIMSAL ETK	TOPLAM PUAN
1	3.AHMET ÇEŞMESİ	4	4	4	4	3	4	23
2	VAKIFLAR SU DEPOSU	4	4	2	3	2	3	18
3	ALMAN ÇEŞMESİ	4	5	4	5	4	4	26

Çizelge 4.14 Tarihi Yarımada'da Bulunan Kule, Anıt ve Surları Belirlenen Puanlama Sistemine Göre Değerlendirilmesi

		FONKS[- YONLAR	TAR[H] ANLAM	SEMBOL[K NİTELİK	MİMAR[ÖZELLİK	SİLÜET ETKİSİ	TANITIMSAL ETKİ	TOPLAM PUAN
1	AHIKAPI FENERİ	5	4	4	4	5	4	26
2	ÇEMBERLİTAŞ ANITI	4	5	4	4	4	5	26
3	BEYAZIT KULESİ	5	5	5	4	5	5	29
4	YILANLI SÜTUN	5	5	5	5	4	5	29
5	DİKİLİTAŞ	5	5	5	4	4	5	28
6	ÖRME SÜTUN	5	5	5	5	4	5	29
7	[STANBUL SURLARI	5	5	5	4	5	5	29
8	BOZDOĞAN SU KEMERİ	5	5	5	5	5	5	30

Çizelge 4.15 Tarihi Yarımada'da Bulunan Önemli Yapıların Belirlenen Puanlama Sistemine Göre Değerlendirilmesi

		FONKSİYONLAR	TARİHİ ANLAM	SEMBOL/KNİTELİK	MİMARİ ÖZELLİK	SİLÜET ETKİSİ	TANITIMSAL ETKİ	TOPLAM PUAN
1	İSTANBUL ALTIN BORSASI	5	2	2	4	4	2	19
2	SOĞUK ÇEŞME SOKAK	4	4	4	5	3	4	24
3	İSTANBUL TİC. ODASI	5	2	2	4	5	2	20
4	VALİLİK HİZMET BİNASI	5	5	4	4	5	4	27
5	ADLİYE BİNASI	5	4	3	4	3	3	22
6	S.S.K BİNALARI	5	3	3	4	3	3	21
7	BELEDİYE SARAYI	5	3	4	5	5	4	26
8	FOUR SEASONS OTELİ	5	4	3	5	3	3	23
9	İRAN ELÇİLİĞİ BİNASI	5	4	4	4	3	4	24
10	MÜ. REKTÖRLÜK BİNASI	5	4	4	5	4	4	26
11	AYA İRİNİ	4	5	4	4	4	4	25
12	SİRKEÇİ BÜYÜK POSTANE	5	4	4	5	4	4	26
13	GALATA KÖPRÜSÜ	5	3	4	4	5	5	27
14	SEPETÇİLER KASRI	5	5	5	4	5	5	29
15	İSTANBUL MUFTULUĞU	5	5	4	4	3	3	24
16	İSTANBUL ÇOCUK MAHKEMELERİ	5	3	4	4	3	3	22
17	ALAY KÖŞKÜ	5	4	4	4	3	4	24

4.4. Öncelikli Aydınlatılması Gereken Yapıların Belirlenmesi İçin Yapılan Puanlanmanın Değerlendirilmesi

Bu bölümde, 4.3 nolu konu başlığı altında yapılan puanlama sonucunda öncelikli aydınlatılması gereken öğeler belirtilmiştir.

Burada;

- Fonksiyon
- Sembolik Nitelik
- Mimari Özellik
- Kent Silüetine Etki
- Tanıtımsal Etki
- Tarihi Anlam,

ölçütleri kullanılmıştır. Ölçüt grubundan alınan puanların değerlendirilmesi sonucunda, 25 – 30 arası puan alan yapıların öncelikli olarak aydınlatılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Bunun sonucunda aşağıdaki yapıların öncelikli aydınlatılması gereken yapılar olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 4.16 Öncelikli Aydınlatılması Gereken Yapılar ve Mevcut Aydınlatma Durumları

	YAPININ İSMİ	MEVCUT AYDINLATMA
	CAMİLER	
1	YENİ CAMİ	VAR
2	SÜLEYMANİYE CAMİ	VAR
3	FİRİZ AĞA CAMİ	VAR
4	K.SOKULLU M. P. CAMİ	VAR
5	K.AYASOFYA CAMİ	VAR
6	SULTAN AHMET CAMİ	VAR
7	NUR-U OSMANİYE CAMİ	VAR
8	LALELİ CAMİ	VAR
9	ŞEHZADE CAMİ	VAR
10	RÜSTEMPAŞA CAMİ	VAR
11	KÖPRÜLÜ MEHMET PAŞA C.	VAR
12	ZEYNEP SULTAN CAMİ	VAR
	MÜZELER	

13	TOPKAPI SARAYI MÜZESİ	VAR
14	AYASOFYA MÜZESİ	VAR
15	ÇİNİLİ KÖŞK	VAR
16	TÜRK VAKIF HAT SAN. MÜZESİ	VAR
17	TÜRK İSLAM ESERLERİ MÜZ.	VAR
	ANITLAR, KULELER ,SURLAR	
18	AHIRKAPI FENERİ	VAR
19	ÇEMBERLİTAŞ ANITI	YOK
20	BEYAZIT KULESİ	VAR
21	YILANLI SÜTUN	VAR
22	DİKİLİTAŞ	YOK
23	ÖRME SÜTUN	YOK
24	İSTANBUL SURLARI	VAR
	DİĞER ÖNEMLİ YAPILAR	
25	BOZDOĞAN SU KEMERİ	VAR
26	VALİLİK HİZMET BİNASI	VAR
27	BELEDİYE SARAYI	VAR
28	M.Ü. REKTÖRLÜK BİNASI	VAR
29	SİRKECİ BÜYÜK POSTANE	YOK
30	GALATA KÖPRÜSÜ	VAR
31	SEPETÇİLER KASRI	VAR
32	ALMAN ÇEŞMESİ	YOK

5. İSTANBUL SİLÜETİNE TARİHİ YARIMADA’NIN GECE ETKİSİ

İstanbul, ilk çağlardan günümüze kadar olan dönemde, üzerinde yaşayan medeniyetlerin güzelliğine hayran kaldığı, iki kıtayı birbirine bağlayan coğrafi konumu ve Akdeniz ile Karadeniz’i birbirine bağlayan su yolu ile dünyanın en özellikli şehirlerinden birisidir. Bu şehir, tarihinin kendisine sunduğu önemli yapıtları halen korumakta ve muhteşem topografyasıyla Bizantion, Konstantinopolis ve İstanbul’un tarihi imgelerini yansıtmaktadır. İstanbul’u tanımlayan en önemli bileşen, dünyada eşi benzeri olmayan topografyasıdır. Bu topografik oluşum İstanbul’u diğer şehirlerden ayıran en belirgin özelliğidir. (Yüçetürk, 2001)

Zaman içinde İstanbul’un gelişip büyümesiyle birlikte, Tarihi Yarımada’nın İstanbul silueti içindeki yeri ve önemi, şehrin farklı bölgelerinden daha net görülmüştür. Bu bölümde, Tarihi Yarımada’nın İstanbul’da görüldüğü bazı bakış noktaları ve bu bakış noktalarından silüete giren önemli yapıları, çekilen fotoğraflar ve yapılan gözlemler ve çizimler aracılığıyla incelenmiştir.

5.1. Tarihi Yarımada Silüetinin İstanbul Silueti İçindeki Yeri

İstanbul, silüet açısından oldukça zengin bir kenttir. Coğrafi konum, silüet oluşumunda çok etkili olmuştur. İstanbul’un silüetini incelendiğinde, modern yapıların son yüzyılda oluşturduğu yeni silüeti ve tarihi binalarının bir bütünlük oluşturarak karşımıza çıkardığı eski silüeti dikkati çekmektedir.

Tarihi Yarımada, silüet açısından zengin bir kent olan İstanbul’da çok önemli bir yer tutmaktadır. Tarihi Yarımada silüeti; İstanbul silüetinin genelinde görmüş olduğumuz son dönem yapıların oluşturduğu silüetin aksine, yüzlerce yıllık yapıların oluşturduğu silüetiyle, İstanbul’un tarihi yönünü ortaya çıkarması açısından önemlidir.

Bu bölümde silüetin etkili olduğu, İstanbul’un çeşitli bölgeleri belirlenmiş ve bu bölgelerden Tarihi Yarımada’nın kent silüetindeki yeri incelenmiştir. (Şekil 5.1). Bu bölgeler;

1. Kadıköy - Harem Arası,
2. Harem - Üsküdar Arası,
3. Karaköy – Tarlabası Arası,
4. Zeytinburnu Sahil Şeridi,
5. Diğer bölgeler

olarak belirlenmiştir.

Şekil 5.1 Tarihi Yarımada Silüetinin, İstanbul İçinde Görüldüğü Çeşitli Bakış Doğrultuları (Şerfhanoglu Sözen, 2005)

5.1.1. Kadıköy – Harem Sahil Şeridi

Bu bölge, Kadıköy Vapur İskelesi'nden başlayarak, Haydarpaşa ve Harem'i içeren ve Harem Otogarında sonlanan alanı kapsamaktadır. Kadıköy – Harem Arasından, Tarihi Yarımada'nın güney sahil kısmı görülebilmektedir.(Şekil 5.2, Şekil 5.3). Özellikle Kadıköy ve Harem'in sahil kısımları oldukça yoğun bir yaya ve araç sirkülasyonuna sahiptir.

Şekil 5.2 Kadıköy İskelesi'nden Tarihi Yarımada'nın Görünümü

5.1.2. Harem – Üsküdar Sahil Şeridi

Bu bölge Harem Otogarından başlayan, Salacak'ın devamında Üsküdar Vapur İskelesi'yle sonlanan bir alanı kapsamaktadır. Harem – Üsküdar Hattı'nda özellikle hafta sonları yaya sirkülasyonunun yoğunluğu göze çarpmaktadır. Araç açısından çok yoğun olmayan bir bölgedir. Harem – Üsküdar Sahil Şeridinde, Harem ile Salacak arasından, Tarihi Yarımada'nın güney bölgesi ve Sarayburnu gözükmemektedir. Salacak'ın devamında Üsküdar İskelesi'ne doğru olan kısımda ise, bölge topografyasının etkisiyle Tarihi Yarımada'nın güney kısımları görülemez. Bu kısımdan Sarayburnu ve Haliç'in boğaza yakın kısımlarını kapsayan doğu kıyısı görülebilir. (Şekil 5.4)

5.1.3. Karaköy – Tarlabası Arası

Bu bölge, Karaköy İskelesi'nden başlayarak Atatürk Köprüsü'nün Şişhane'de biten kısmına kadar uzanan alanı kapsar. İşyerleri açısından yoğun bir bölge olsa da, yaya sirkülasyonu çok fazla değildir. Bu bölgeden Tarihi Yarımada'nın Haliç'e bakan kısmı, yani doğu kısmı görülebilmektedir. Topografyası sayesinde doğu bölümde yer almayan ve Tarihi Yarımada'nın iç kısmında yer alan Sultanahmet, Süleymaniye ve Nur-u Osmaniye Camileri'nin yanı sıra Ayasofya Müzesi ve Beyazıt Kulesi gibi yapılar da bu bölgeden görülebilen yapılar olarak göze çarpmaktadır. (Şekil 5.5)

5.1.4. Zeytinburnu Sahil Yolu

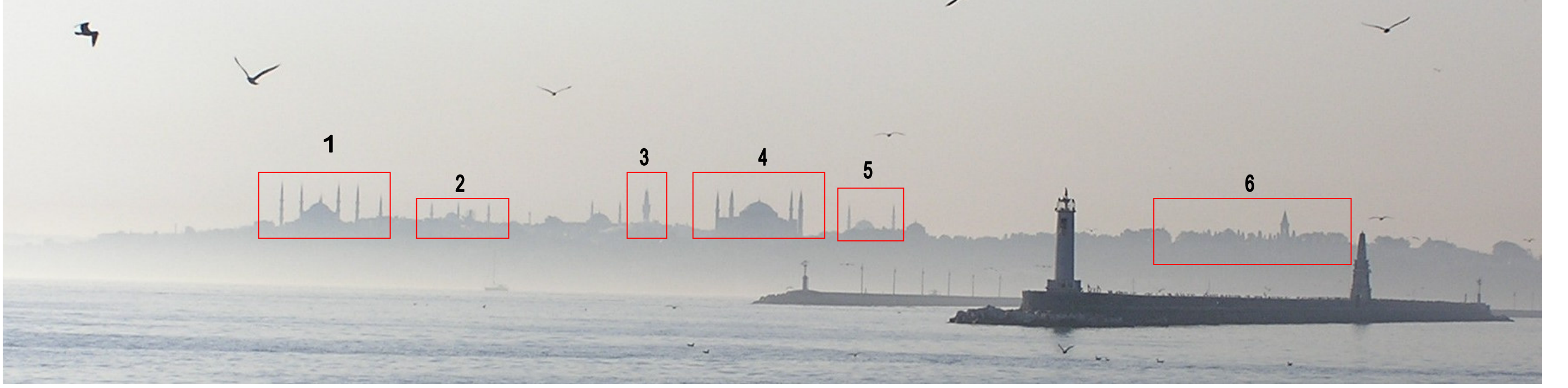
Bu bölge, Tarihi Yarımada'nın da içinde bulunduğu ve araçların yanı sıra yayalara da hitap eden, sahil yolunu kapsar. Araç trafiğinin özellikle de gündüz saatlerinde yoğun olduğu bir bölgedir. Bu kısımdan Tarihi Yarımada'nın batı bölümünü görmek mümkündür. (Şekil 5.6)

5.2. Siluete Giren ve Aydınlatma İçin Önemli Olan Yapılar

Bu bölümde, Tarihi Yarımada'da bulunarak siluete giren ve aydınlatma için önemli olan yapılar incelenmiştir. Buna göre;

- Kadıköy – Harem Sahil Şeridinden;
 1. Sultanahmet Cami,
 2. Beyazıt Cami,
 3. Beyazıt Kulesi,
 4. Ayasofya Müzesi,
 5. Nur-u Osmaniye Cami,
 6. Topkapı Sarayı.

siluete giren yapılar olarak belirlemiştir. (Şekil 5.3)

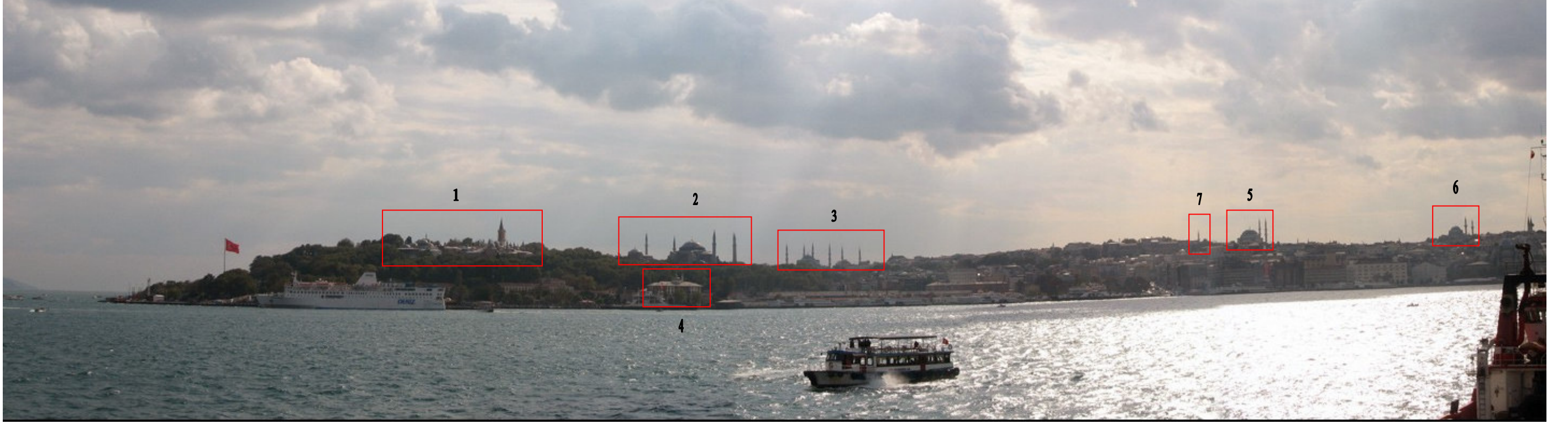
Şekil 5.3 Kadıköy'den Tarihi Yarımada'nın Görünümü ve Önemli Yapılar

1. Sultanahmet Cami,
2. Beyazıt Cami,
3. Beyazıt Kulesi,
4. Ayasofya Müzesi,
5. Nur-u Osmaniye Cami,
6. Topkapı Sarayı

- Harem – Üsküdar Sahil Şeridinde;

1. Topkapı Sarayı,
2. Ayasofya Müzesi
3. Sultanahmet Cami,
4. Sepetçiler Kasrı
5. Nur-u Osmaniye Cami
6. Laleli Cami
7. Beyazıt Kulesi

ilk göze çarpan yapılardır. (Şekil 5.4)

Şekil 5.4 Üsküdar Sahilinden Tarihi Yarımada'nın Görünümü ve Önemli Yapılar

1. Topkapı Sarayı,
2. Ayasofya Müzesi
3. Sultanahmet Cami,
4. Sepetçiler Kırısı
5. Nur-u Osmaniye Cami
6. Laleli Cami
7. Beyazıt Kulesi

- Karaköy – Tarlabası Arasından, silüete giren yapılar tespit edilmek istenirse, bu bölgenin Tarihi Yarımada'ya yakınlığından dolayı oldukça fazla yapının silüete etki ettiği gözlemlenebilir. (Şekil 5.5) Bu bölgeden silüete giren yapılar şunlardır;

1. Topkapı Sarayı,
2. Sepetçiler Kasrı
3. Ayasofya Müzesi
4. Sultanahmet Cami,
5. Nur-u Osmaniye Cami
6. Yeni Cami
7. Beyazıt Kulesi
8. Süleymaniye Cami
9. Bozdoğan Kemerleri
10. İstanbul Ticaret Üniversitesi

Şekil 5.5 Galata Kulesi'nden Tarihi Yarımada'nın Görünümü ve Önemli Yapılar

1. Topkapı Sarayı,
2. Sepetçiler Kasrı,
3. Ayasofya Müzesi,
4. Sultanahmet Cami,
5. Nur-u Osmaniye Cami,
6. Yeni Cami,
7. Beyazıt Kulesi,
8. Süleymaniye Cami,
9. Bozdoğan Kemerleri,
10. İstanbul Ticaret Üniversitesi

- Zeytinburnu Sahil Yolu bölümünden siluete etki eden yapılar ise şunlardır (Şekil 5.6);
 1. Sultanahmet Cami,
 2. Nur-u Osmaniye Cami,
 3. Süleymaniye Cami,
 4. Beyazıt Kulesi.

- Tarihi Yarımada'daki yapılar, yukarıda seçilen bölgelerin dışında, İstanbul'un daha birçok bölgesinden daha görülebilmektedirler. Bu bölgeler ve bu bölgelerden siluette görülebilen yapılar şekil 5.7, şekil 5.8'de verilmektedir.

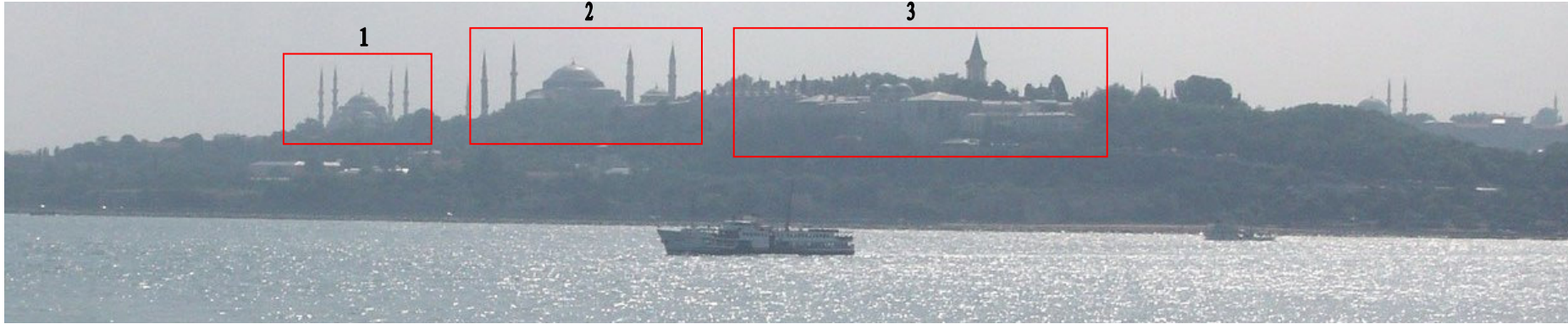
Şekil 5.6 Zeytinburnu Sahil Yolundan Tarihi Yarımada'nın Görünümü Ve Önemli Yapılar

1. Sultanahmet Cami,
2. Nur-u Osmaniye Cami
3. Süleymaniye Cami
4. Beyazıt Kulesi

Şekil 5.7 Boğaziçi Köprüsü'nden Tarihi Yarımada'nın Görünümü ve Önemli Yapılar

1. Sultanahmet Cami,
2. Nur-u Osmaniye Cami
3. Laleli Cami,
4. Beyazıt Kulesi
5. Süleymaniye Cami

Şekil 5.8 Kız Kulesi'nden Tarihi Yarımada'nın Görünümü ve Önemli Yapılar

1. Sultanahmet Cami,
2. Ayasofya Müzesi
3. Topkapı Sarayı

6. TARİHİ YARIMADA'DA AYDINLATMA YÖNÜNDEN ALINMASI GEREKEN İLKE KARARLARININ BELİRLENMESİ

Tarihi Yarımada'nın aydınlatma açısından önemli bir bölge olduğu, daha önceki bölümlerde anlatılmıştı. Tarihi Yarımada için oluşturulacak aydınlatma ilke kararlarında, aydınlatmanın hangi yapılarda yapılacağının yanı sıra nasıl yapılacağı da çok önemlidir. Bu açıdan incelendiğinde Tarihi Yarımada'da alınacak ilke kararlarını işlevsel aydınlatma ve mimari aydınlatma olarak iki ayrı grupta toplamanın daha doğru olacağı görülmektedir.

6.1. Yapıların Aydınlatılması İçin İlke Kararlarının Belirlenmesi

Tarihi Yarımada'daki yapılar; fonksiyonlarına, yapıldıkları döneme ve cephede kullanılan malzemelere göre farklılık gösterirler. Bu etkenlerden en önemlisi olan, fonksiyonlarına göre yapıları ayırt etmek gerekirse ortaya şu sonuç çıkmaktadır;

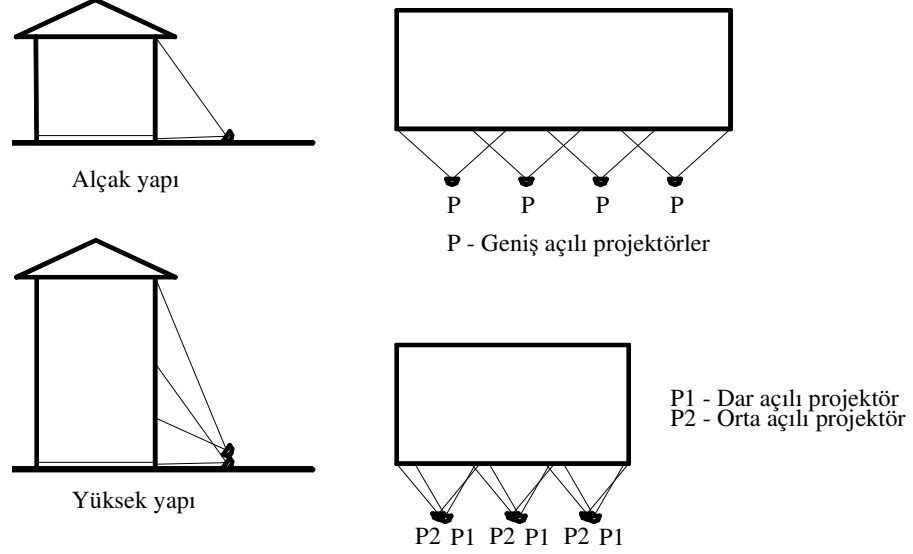
Mimari Aydınlatma

- **Dini Yapılar:** Tarihi Yarımada'daki yapıların büyük çoğunluğunu dini yapılar özellikle de camiler oluşturmaktadır ve bu yapılar genellikle Osmanlı Dönemi'nde yapılmış yapılardır.
 - **Mimari Özellik:** Bu yapılarda aydınlatılacak kısım olarak, girişlerin olduğu ana cephenin yanı sıra, şerefeleriyle birlikte minareler ve yapının üzerindeki kubbe ve alın kısımları öne çıkmaktadırlar.
 - **Aydınlatma Aygıtları ve Aydınlığın Niteliği:** Aydınlatılan bir yapı yüzündeki maksimum ve minimum ışıklılık değerleri arasındaki ayırım, yapı türüne ve aydınlatılacak nesnenin niteliğine, çevre koşullarına ve kullanılan ışığın rengine bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Işıklılığın yapı yüzünde düzgün dağılımı için genellikle yatay ve düşey ışıklılıkların olabildiğince eşit tutulması önem taşır.

Dini yapılarda, ışık rengi olarak genellikle yapı yüzü renklerinden dolayı yüksek basınçlı sodyum buharlı lambaların kullanılması daha uygundur. Bu tür yapılarda daha iyi vurgulanması amacıyla minarelerde ve revaklarda farklı renkte ışık kullanılabilir. Bu ayırımın metalik halojenürlü lambalarla yapılması, yapı yüzeyinde farklı renkteki led aygıtların yapının bütünlüğünü bozmaması açısından kullanılmaması tavsiye edilir.

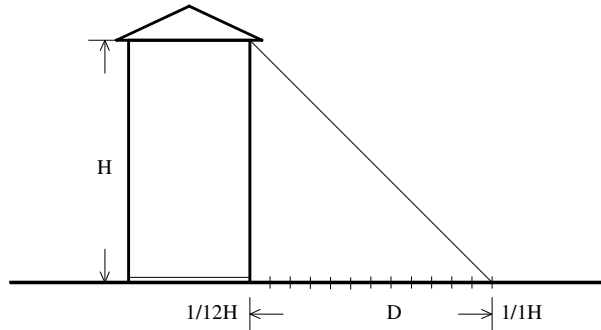
Alçak yapılar için geniş açılı projektörlerin kullanılması, en uygun çözümdür. Yüksek yapıların aydınlatılmasında ise çok sayıda dar ve orta açılı

projektörlerin kullanılması en iyi sonucu verir. (Şerehanoğlu Sözen, 2005). Bu durum, yapıların cephelerinin düz olması yani girintili veya çıkıntılı olmaması koşulu ile geçerlidir. Şekil 6.1.

Şekil 6.1.Yapı Yüzlerinde Düşeyde Düzgün Yayılı Işık İçin Projektörlerin Kullanımı
(Şerehanoğlu Sözen, 2005)

Bir projektörün ışığının düşeyde düzgün yayılmışlığı, projektörün yapı cephesine olan uzaklığının (D) yapı yüksekliğine (H) oranına bağlı olarak tanımlanır. Eğer projektör yapıya yakınsa ($D/H = 1 / 12$) yapı yüzünün alt bölümünün ışıklılığı yüksek olacaktır. Projektörü yakından uzağa doğru yer değiştirirsek ($D/H = 1$) yapı yüzünün üst bölümünün ışıklılığı yüksek olacaktır. Optimum D/H değerleri projektör tipine bağlı olarak değişiklik gösterir. Şekil 6.2.

Şekil 6.2. D/H Oranları (Şerefhanoglu Sözen, 2005)

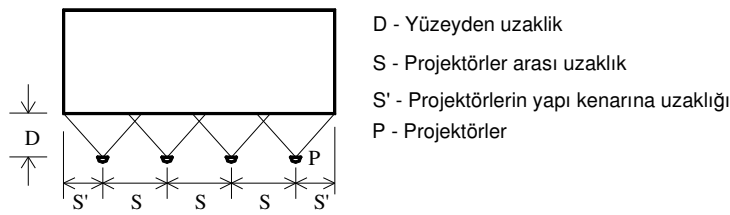
Yapı yüzünde ışıklılığın düzgün yayılmışlığını sağlamak için projektörlerin yapı yüzüne olan uzaklıkları ışık huzmelerine göre değişir. Yapı yükseklikleri dikkate alınarak D / H oranları:

- Dar açılı projektörler için; $D/H = 1/8-1/6$,
- Orta açılı projektörler için $1/4-1/2$,
- Geniş açılı projektörler için ise $D/H = 1/2-1/1$

kabul edilebilir değerlerdir.

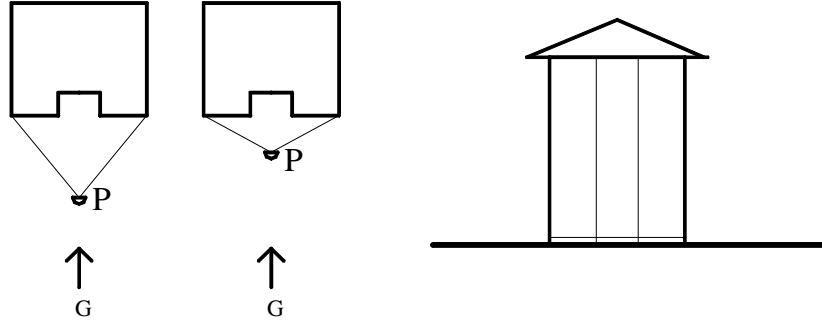
Yatayda kabul edilebilir bir düzgün yayılmışlık için projektörlerin yerleşimindeki ara uzaklık (S) önemlidir. Projektörlerin ara uzaklığının belirlenmesinde, yapı yüzünde kabul edilebilir düzgün yayılmışlık ile aydınlatma düzeninin ekonomik olma durumu arasında denge sağlanması amaçlanmalıdır.

Her tip projektör için genellikle, $S = 3/2 D$ oranı uygun gelmektedir. Son projektörün yapı kenarına uzaklığını tanımlayan (S') normal olarak $1/2S$ kabul edilir.. Ancak, bu oranlar değişmez olmayıp uygulamadaki gereksinimlere ve aydınlatma uzmanının estetik anlayışına bağlı olarak değişebilir. Şekil 6.3.

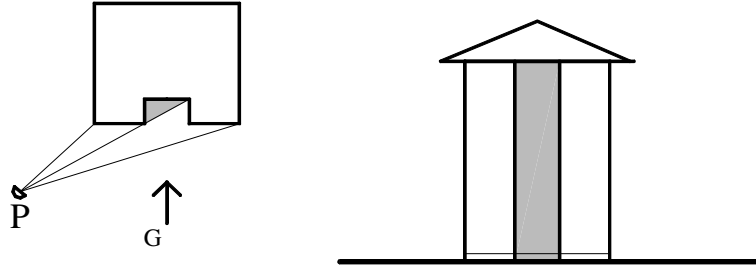
Şekil 6.3. Yapı Yüzünde Yatayda Düzgün Yayılı Işık İçin Projektörlerin Yerleştirilişi (Şerefhanoglu Sözen, 2005)

- **Girintili elemanlar**

Şekil 6.4. Girintili Yapılarda Projektörün Karşıya Yerleştirilişi (Şerefhanoğlu Sözen, 2005)

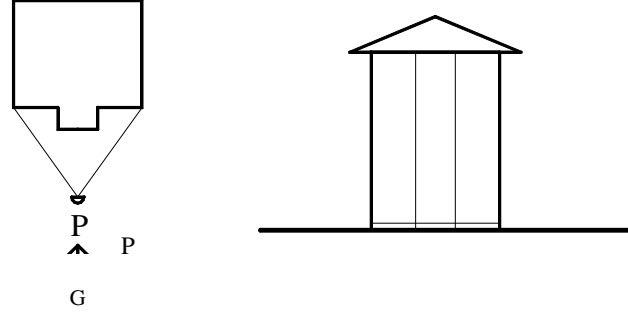
Gölge oluşumunu sağlamak için, ışık kaynağı gözlemcinin bakış doğrultusundan farklı bir doğrultuda yer almalıdır. Projektörün, girintinin sağında ya da solunda yer alması durumunda, girinti gölgede kalacağı için kolaylıkla algılanır. Şekil 6.5.

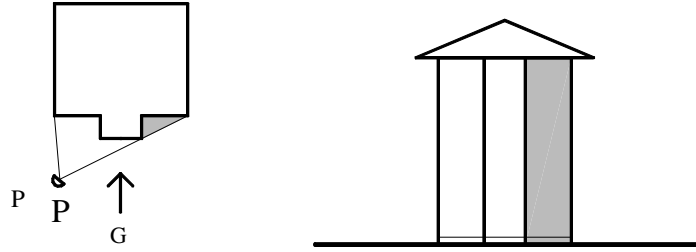
Şekil 6.5. Girintili Yapılarda Projektörün Sağa veya Sola Yerleştirilişi (Şerefhanoğlu Sözen, 2005)

- **Çıkıntılı elemanlar**

Gözlemci ile aydınlatmanın aynı doğrultuda olması, algılama açısından pek iyi bir etki yaratmaz. Düşeyde çıktıkların olduğu durum için de aynı etki söz konusudur. Girintilerde olduğu gibi, çıkıntılı elemanların gölgesini oluşturmak için de, ışık doğrultusu ile bakış doğrultusu ayrı olmalıdır.

Şekil 6.6. Çıkıntılı Yapılarda Projektörün Karşıya Yerleştirilişi (Şerefhanoglu Sözen, 2005)

Şekil 6.7. Çıkıntılı Yapılarda Projektörün Sağa veya Sola Yerleştirilişi (Şerefhanoglu Sözen, 2005)

Yapı yüzlerinin gölgesiz ve ışıklılık dağılımı açısından homojen olarak aydınlatılması kimi zaman çok geniş ve düz yüzeyler için kabul edilebilir, ancak sanatsal bir etki oluşturmak amacıyla bu tür aydınlatma pek uygun değildir.

Belli bir noktadan görülen ve bir çok projektör tarafından aydınlatılan yapı yüzlerinde, istenildiği oranda gölge oluşturabilmek amacıyla projektörlerin yönlendirilme açılarının olabildiğince eşit olmasına dikkat edilmelidir.

Karşıtlık oluşturan kara (saydamsız) gölgelerin diğer yönden gelen daha düşük yeğinlikteki bir ışık ile aydınlanmasının ve görece saydamlaşmasının sağlanması gerekir.

Projektörlerin yönlendirme açıları değiştirilerek aydınlık ve gölgede kalan karanlık bölgelerin keskin karşıtlığının oluşması veya aydınlık ve yarı karanlık bölgeler arasında geçiş sağlayan yumuşak hatların oluşması sağlanabilir. Bu yol izlenerek yapının karakteristik özellikleri ön

plana çıkarılabilir ya da özel ayrıntıların vurgulanması ya da etkisinin zayıflatılmasıyla dramatik etkiler oluşturulabilir.

- **Işıklılık Değerleri:** Yapı yüzlerinde yeterli ışıklılık karşıtı oluşmasını sağlaması için gereksinim duyulan aydınlık düzeylerinin bağılı bulunduğı etkenler;
 - Yapı yüzünde kullanılan malzemenin yansıtma çarpanı,
 - Yapının çevresiyle ilişkisini belirleyen konumu,

Gözün bir yüzey üzerinde algıladığı ışıklılığın mutlak değeri, ortalama çevre ışıklılığı ile doğrudan ilişkilidir. Yapının arkasının ve çevresinin karanlık olması durumunda, yapıyı fona göre ışıklı duruma getirmek için görece daha az oranda ışığa gereksinim duyulur.

Çizelge 6.2’de birbirinden ayrı nitelik taşıyan kentsel bölgeler ve bunlar için ortalama ve maksimum ışıklılık değerleri verilmiştir.

Çizelge 6.1. Yapı Yüzeylerinde Kullanılan Değişik Malzemeler için Önerilen Aydınlık Düzeyleri (Şerefhanoglu Sözen, 2005)

Yüzey malzemesinin cinsi	Önerilen aydınlık (lm/m ²)		
	Çevre ışıklılığı		
	Düşük	Orta	Yüksek
Sünger taş, beyaz mermer	20	30	60
Doğal taş, beton Aşık renkli mermer	40	60	120
Koyu renk taş, gri granit Siyah mermer	100	150	300
Açık sarı tuğla	35	50	100
Açık kahverengi tuğla	40	60	120
Koyu kahverengi tuğla	55	80	160
Kırmızı tuğla	100	150	300
Koyu tuğla	120	180	360
Brüt beton	60	100	200
Doğal alüminyum	60	100	200
Koyu renkler (10 %)	120	180	360
Orta koyulukta renkler (30 % to 40 %)	40	60	120
Pastel renkler (60 % to 70 %)	20	30	60

Çizelge 6.2. Değişik Kentsel Bölgeler İçin Önerilen Işıklılık Değerleri (Şerefhanoğlu Sözen, 2005)

Kentsel Bölgeler	Işıklılık değeri (cd/m ²)	
	Ortalama	Maksimum
E1 Doğal	0	0
E2 Kent sınırı (kırsal alan)	5	10
E3 Kent çevresi	5-10	60
E4 Kent merkezi	10-25	150

Çizelge 6.3. Çevre ve Aydınlatma Özellikleri. (Şerefhanoğlu Sözen, 2005)

Bölge	Çevre Niteliği	Aydınlatmanın Özellikleri
E1	Doğal alanlar	Genellikle karanlık çevre, Doğal parklar, korunmuş alanlar
E2	Kent Sınırı (Kırsal alan)	Az ışıklı bölgeler
E3	Kent Çevresi (Banliyö)	Orta ışıklı bölgeler, Sanayi – konut bölgesi
E4	Kent Merkezi	Yüksek ışıklı bölgeler, Kent merkezi, ticari ve konut bölgesi (gece yaşayan kent bölgesi)

Ortalama ve maksimum ışıklılık değerlerinin oranı, farklı kentsel bölgeler için karşılık derecesini belirtmektedir. (Işıklılık Karşıtlığı Oranı - KO). Çizelge 6.4’de Işıklılık Karşıtlığı Oranlarına bağlı olarak görsel etki değişimlerine yer verilmiştir.

Çizelge 6.4. Işıklılık Karşıtlığı Oranlarının (IKO) Etkileri (Şerefhanoğlu Sözen, 2005)

IKO	Görsel Etki
1/3	Ancak fark edilebilir
1/5	Az etkili drama
1/10	Çok etkili drama

Bu tablolar doğrultusunda dini yapılar için olması gereken ışıklılık değerlerinin; yapıların kent merkezinde olduğu göz önünde bulundurulacak olursa, ortalama olarak 30-75 cd/m² değerleri arasında, yapıda ayırt edilmesi istenen revak, minare gibi kısımlarda ise 50-125 cd/m² değerleri arasında olmasının görsel etki açısından daha uygun olacağı sonucuna varılmaktadır. Buna bağlı olarak ortam ışıklılığının 5-10 cd/m²’ye düştüğü bölgelerde, bu seviyelerin 15-30 cd/m², ayırt edilecek yüzey için ise 25-50 cd/m² olmasının görünürlük açısından yeterli olacağı görülmektedir.

- **Kuleler, Anıtlar:** Tarihi Yarımada'da kuleler ve anıtlar önemli yer tutmaktadır.
 - **Mimari Özellik:** Kuleler ve anıtlar yapıları itibariyle aydınlatılacak yüzeyi dar olan yüksek yapılardır.
 - **Aydınlatma Aygıtları ve Aydınlığın Niteliği:** Bu yapılarda aydınlatmanın dar açılı rotasyonel projektörlerle yapılması ve cephenin renginden dolayı yüksek basınçlı sodyum buharlı lambaların(sarı renkte ışık) kullanılması uygundur. Aydınlatmada rotasyonel projektörlerin seçilmesinin sebebi, konik ışık dağılımı ile dar yüzeylerde etkili olması ve ışığın dışarı kaçmasını engelleyerek ışık kirliliğine neden olmamasıdır. Bu aydınlatma aygıtının mümkün olduğunca yere yakın monte edilmesi gerekmektedir.
 - **Işıklılık Değerleri:** Yapı yüzeyinde ışıklılık değerleri yapının bulunduğu çevrenin ışıklılığına göre değişir. Kuleler ve anıtların bulunduğu çevre koşulları göz önüne alınacak olursa, bu yapılar aydınlatmalarda ortalama olarak 15-30 cd/m² ışıklılık seviyesinin yeterli olacağı görülmektedir.
- **Surlar:** Tarihi Yarımada'daki diğer bir önemli yapı grubu da surlardır.
 - **Mimari Özellik:** Surlar, aydınlatılacak yüzeyi oldukça fazla olan ve yüksek yapılardır.
 - **Aydınlatma Aygıtları ve Aydınlığın Niteliği:** Bu yapılarda simetrik projektörlerin kullanılması ve lamba tipi itibariyle de cephenin renginden dolayı yüksek basınçlı sodyum buharlı lambaların(sarı ışık) seçilmesi daha doğrudur. Bu projektörler yapı yüzeyinden mümkün olduğunca uzağa ve direk üzerine monte edilmelidir. Seçilen aydınlatma aygıtının geniş açılı olması, kullanılan aydınlatma aygıtı sayısının, dolayısıyla harcanan enerjinin azalması anlamına geldiğinden aygıtın ışık dağılımı bu doğrultuda seçilmelidir.
 - **Işıklılık Değerleri:** Yapı yüzeyinde ışıklılık değerleri yapının bulunduğu çevrenin ışıklılığına göre değişir. Işıklılık değerlerinde dikkat edilmesinde en önemli husus yapı yüzeyindeki düzgünlüğün iyi olması ve ışık patlamaları mümkün olduğunca minimuma indirilmesi gerekliliğidir. Surların bulunduğu çevre koşulları incelenecek olursa, bu yapıların yüzeylerinde yapılacak aydınlatmanın, görülebilirlik açısından ortalama olarak 25 cd/m² ışıklılık seviyesinde bulunmasının uygun olduğu görülmektedir.

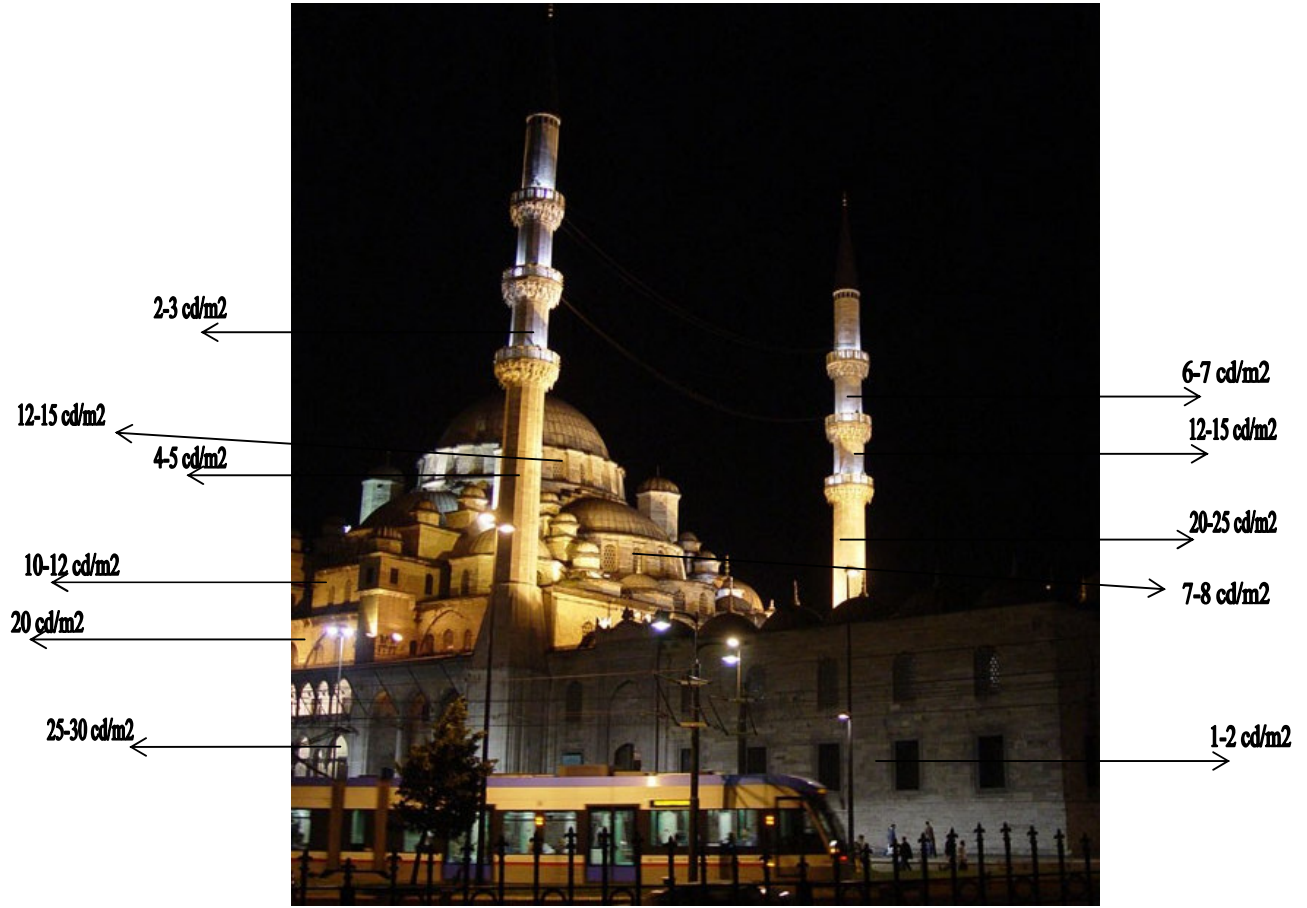
Bu çalışma ağırlıklı olarak yapıları kapsadığı için, yolların aydınlatılması için belirlenen ilke kararları, Ek-1 bölümünde verilmiştir.

6.2 Belirlenen İlke Kararları Doğrultusunda Mevcut Aydınlatması Yapılmış Öğelerin Değerlendirilmesi

Bu bölümde, 5.2 numaralı konu başlığı altında yapılan puanlama sonucunda 5.3 nolu konu başlığında tespit edilen öncelikli aydınlatılması gereken öğeler, mevcut aydınlatmaları yönünden incelenmiş, LMT 0911 marka ışıklılık ölçer ile yüzey üzerindeki ışıklılık seviyeleri ölçülmüştür. Buna göre;

Camiler

- **Yeni Cami:** Yeni Cami'nin minareleri, içinde 1000 W gücünde yüksek basınçlı sodyum buharlı lambaların bulunduğu rotasyonel projektörlerle yapılmıştır. Caminin yan ve arka kapılarından içeriye girerken görünen iç kubbelerin aydınlatılması ise asimetrik projektörlerle metalik halojenürlü lambalarla yapılmıştır. Yapı yüzeyinde yapılan ölçümler sonucunda, yapının dış duvarları için herhangi bir aydınlatma yapılmadığı ve buradaki ışıklılık seviyesinin 1-2 cd/m² olduğu görülmüştür. Aynı duvar üzerindeki kemerli kısmın içine asimetrik projektörler yerleştirilerek aydınlatma yapılmış ve bu kısımlarda ışıklılık seviyesi 25-30 cd/m² ölçülmüştür. Bunun yanı sıra yapı yüzeyi ile kubbeler arasındaki alın kısımlarında aşağıdan yukarıya doğru azalan ışıklılık seviyeleri ölçülmüştür. Yapının minarelerinde ise, şerefeler arasında birbirinden çok farklı ışıklılık seviyeleri ölçülmüştür. Şekil 6.10. Yapının mevcut aydınlatması belirlenen ilke kararları doğrultusunda değerlendirildiğinde ışıklılık seviyesi olarak yapının uygun olduğu, fakat ışık rengi olarak yapının üst kubbesinin altındaki alın kısmında kullanılan metalik halojenürlü lambanın cephenin bütünüyle uyum sağlamadığı ve minarelerde şerefelere kadar olan kısımda yüksek basınçlı sodyum buharlı lambalar kullanılırken, şerefelerde metalik halojenürlü lambaların kullanılmasının uygun olmadığı görülmektedir. Ayrıca yapının dış duvarlarında aydınlatma yapılmasının uygun olacağı ortaya çıkan bir başka sonuçtur.

Şekil 6.10 Yeni Cami Aydınlatması

- Şehzadebaşı Cami:** Şehzadebaşı Cami aydınlatmasında simetrik projektörler kullanılmıştır. Minarelerde yüksek basınçlı sodyum buharlı lambalar kullanılarak sarı renk elde edilmiş, fakat cephede metalik halojenürlü lambaların kullanımıyla kontrastlık oluşturulmuştur. Bu yapıda yapılan ölçümler sonucunda, yapının giriş cephesinde kemerli kısımda 30-45 cd/m², ana kubbenin altındaki alın kısmında 5 cd/m², minarelerde ise, 8-10 cd/m² ışıklılık seviyesinin bulunduğu görülmüştür. Yapının giriş cephesinde kemerlerin iç kısımlarında projektörlerle aydınlatma yapılmış ve bu bölümlerde 100 cd/m²'ye ulaşan ışıklılık seviyeleri ölçülmüştür. Bu yapının yan cephelerinde ve arka cephesinde ortalama olarak 15 cd/m² ışıklılık seviyesi olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre yapının yan cephelerinde ve arka cephesindeki ışıklılık seviyelerinin aydınlatma ilkelerine uygun olduğu görülürken, ön cephenin genelinde ve kemerlerin iç kısımlarında aydınlatma yönünden ışıklılık seviyesinin fazlalığı dikkati çekmektedir.

- **Firuz Ağa Cami:** Divan yolu üzerinde bulunan Firûz Ağa Camii'nin aydınlatılması simetrik projektörlerle ve yüksek basınçlı sodyum buharlı lambalar kullanılarak yapılmıştır. Böylece cephe sarı ışık altında farklı bir etki oluşturmıştır. Projektörler cepheye çok yakın mesafeye konulduğu için cephede ışık patlamaları oluşmuştur. Yapılan ölçümler sonucunda bu yapının giriş cephesinde kemerlerin üzerindeki kısımda 40-45 cd/m² ışıklılık seviyesi ölçülürken aynı cephenin biraz üst kısmındaki kubbede bu seviye 15-18 cd/m²'ye düşmektedir. Yan cephede ise ışıklılık seviyesi genelde 30-45 cd/m² arasında değişirken projektöre yakın alt kısımlarında 60 cd/m² gibi yüksek değerler ölçülmüştür. Aynı yapının arka cephesinde ise 10-15 cd/m² ışıklılık seviyesi olduğu tespit edilmiştir. Bu yapının minarelerindeki ışıklılık seviyesi ise şerefe kısmında 10 cd/m², projektöre yakın alt kısımlarında ise 20-25 cd/m²'dir. Bu sonuçlara göre, belirlenen aydınlatma ölçütlerinde doğrultusunda yapının aydınlatması incelendiğinde, yapı yüzeyinde gereğinden fazla aydınlığın bulunduğu tespit edilmiştir.
- **Nuru Osmaniye Cami:** Bu caminin cephesinde, yüksek basınçlı sodyum buharlı lambaların içinde bulunduğu farklı büyüklükteki rotasyonel projektörler kullanılmıştır. Yapının arka cephelerindeki aydınlatmanın yeterli olduğu, fakat silüette görülen cephelerinin yeterli derecede aydınlatılmadığı gözükmemektedir. Yapılan ölçümler sonucunda yapının kubbesinin altındaki alın kısmında 4-5 cd/m² ışıklılık seviyesi ölçülürken cephelerdeki barok tarzı kemerlerin üzerinde bu seviye 3-4 cd/m²'ye düşmektedir. Minarelerde ise 2 cd/m² ışıklılık seviyesi olduğu tespit edilmiştir. Şekil 6.11. Bu ölçümler sonucunda, yapının mevcut aydınlatmasının belirlenen ilke kararları doğrultusunda yetersiz olduğu, kubbenin altındaki alın kısmında yapılan aydınlatma sonucunda oluşan renk farkının estetik açıdan uygun olmadığı görülmektedir.

Şekil 6.11. Nur-u Osmaniye Cami Aydınlatması

- Beyazıt Cami:** Beyazıt Cami dış cephe aydınlatması, çevresindeki diğer tarihi yapıların aksine metalik halojenürlü lambalarla, yani beyaz renkte ışık kullanılarak yapılmıştır. Burada cephe için simetrik projektörler kullanılmış, fakat projektörlerin montajı için yeterli mesafe bulunmaması nedeniyle aydınlatma aygıtları yaklaşık 5 metrelik direklere monte edilerek cepheye yönlendirilmiştir. Yapı yüzeyinde yapılan ölçümler sonucunda, Beyazıt Meydanına bakan cephede ortalama olarak 4-6 cd/m² ışıklılık olduğu, sağ yan cephesindeki ışıklılığın ise 9-10 cd/m² olduğu ölçülmüştür. Minarelerdeki ışıklılık değerleri ise 12 cd/m²'dir. Bu sonuçlara göre, ışıklılık seviyeleri belirlenen ölçütler doğrultusunda incelenirse, mevcut yapılan aydınlatmaların yeterli olduğu, Beyazıt Meydanına bakan cephedeki ışıklılık seviyelerinin artırılmasının daha uygun olacağı görülmektedir.
- Laleli Cami:** Laleli Cami aydınlatması da diğer birçok dini yapı gibi bahçesine konan projektörlerle ana cephenin, kubbelerin üzerine konan daha düşük güçteki projektörlerle minarelerin aydınlatması şeklinde yapılmıştır. Hem minareler hem de ana cephe, yüksek basınçlı sodyum buharlı lambadan çıkan ışıqla (sarı ışıqla) aydınlatılmıştır. Yapılan ölçümler sonucunda, yapının her iki cephesinde de 3-4 cd/m² ışıklılık seviyesi olduğu, minaresinde ise ışıklılık seviyesinin 5-6 cd/m²'ye çıktığı görülmüştür. Belirlenen ölçütler doğrultusunda yapının mevcut aydınlatmasını değerlendirmek gerekirse, ışıklılık seviyelerinin yetersiz olduğu ve bu seviyelerin

arttırılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca yapılan ölçümler sırasında, projektörlerdeki lambaların düzensiz bir şekilde yandığı, projektörlerin zaman zaman söndüğü ve tekrar yandığı görülmüştür. Bunun giderilebilmesi için, bu yapıların dış aydınlatma elektrik tesisatının revizyondan geçirilmesi gerekmektedir.

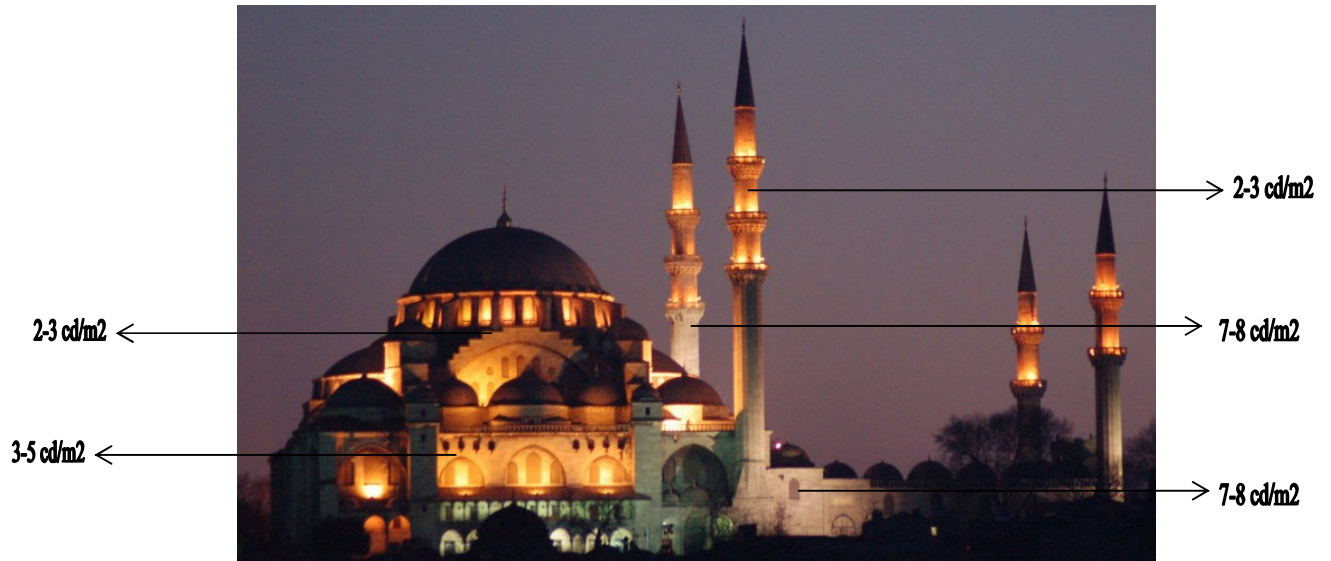
- **Sultanahmet Cami:** Bu önemli yapının cephe aydınlatılmasında yapının cephesi ve minareleri farklı düşünülerek yapılmıştır. Cephe kısmı aydınlatılmasında simetrik ve asimetrik projektörler bir harmoniyle kullanılmıştır. Minare kısmı aydınlatılırken ise, diğer camilerden farklı olarak minarenin tamamının uzaktan aydınlatılması yerine, her şerefeye birer mini rotasyonel projektör kullanılarak yapılmış ve buradaki detayların ortaya çıkması sağlanmıştır. Ayrıca bu sayede ışık kirliliği de engellenmiştir. Yapıda yapılan ölçümler sonucunda, giriş cephesinin kemerli olan alt kısmında 20-25 cd/m², kubbelere bağlanan alın kısımlarında ise sırasıyla, aşağıdan yukarıya doğru 15, 10, 5 cd/m² ışıklılık değerleri bulunmuştur. Minarelerde ortalama olarak 4-6 cd/m² değerleri ölçülürken bu seviyelerin bazı şerefelerde 2 cd/m²'ye düştüğü görülmüştür. Şekil 6.12. Yapının mevcut aydınlatmasının, belirlenen ilke kararlarına uygun olarak yapıldığı, fakat ana kubbenin alt kısımlarındaki alın bölgesi ve minarelerin ışıklılık seviyesinin düşük olduğu görülmektedir.

Şekil 6.12 Sultanahmet Cami Aydınlatması

- **Süleymaniye Cami:** Süleymaniye Cami'nin aydınlatması farklı tarzda projektörler ve farklı tiplerdeki lambalarla yapılmıştır. Caminin giriş cephesinin sağ kısmında

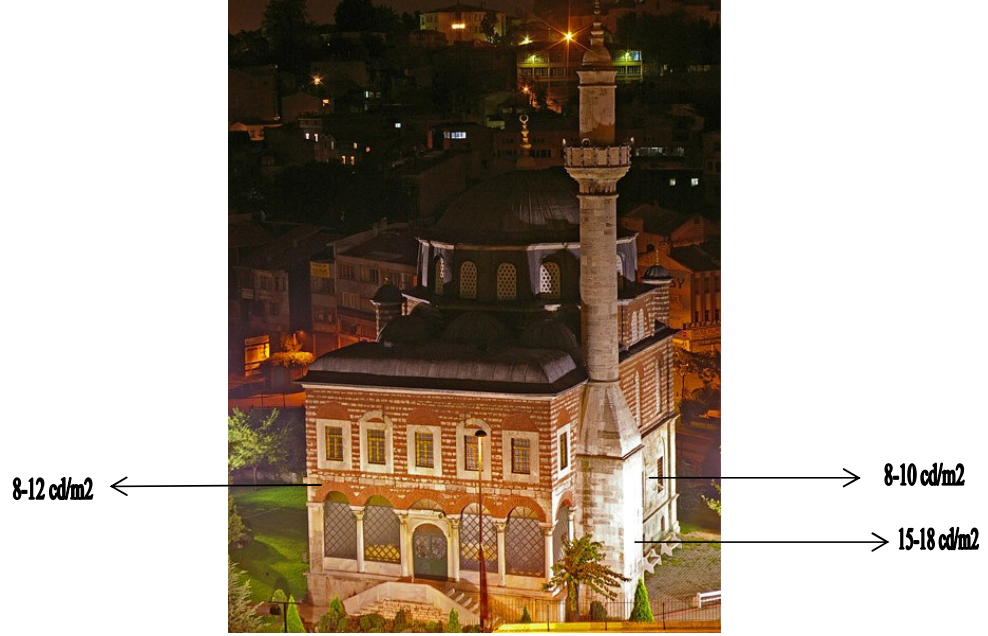
simetrik projektörler orta ve sol kısmında ise asimetrik projektörler kullanılmıştır. Simetrik projektörlerde sodyum buharlı, asimetrik projektörlerde metal halide lambalar bulunmaktadır. Yapının sol cephesinde ise 2 adet 1000 W rotasyonel projektör metalik halojenürlü lambalarla birlikte kullanılmıştır. Yapının arka cephesinde, simetrik projektörler kullanılmıştır. Minarelerin aydınlatması için rotasyonel mini projektörlerle aydınlatma sağlanmıştır. Yapılan ölçümler sonucunda, silüete giren arka cephede 3-5 cd/m² ışıklılık seviyesinin olduğu, bu seviyenin yer yer bu seviyenin 1 cd/m²'ye düştüğü, minareler arasında ışıklılık farklarının olduğu tespit edilmiştir. Yapının giriş cephesinde kemerli bölümlerde 15-17 cd/m², aynı cephenin daha düz olan sağ ve sol kısımlarında 5-7 cd/m² seviyeleri ölçülmüştür. Şekil 6.13. Bu yapının mevcut aydınlatmasının, belirlenen ilke kararlarına uygun olmadığı, yapı yüzeyinde yeterli seviyede ışıklılığın bulunmadığı, ayrıca cephede farklı renkte lambaların kullanılmasıyla ortaya çıkan kontrastlığın uygun olmadığı dikkati çekmektedir.

Şekil 6.13. Süleymaniye Cami Aydınlatması

- **Şebsefa Sultan Cami:** Atatürk Caddesi üzerindeki bu önemli yapının aydınlatmasında 16 adet simetrik 400 W projektör metalik halojenürlü lambalarla birlikte kullanılmıştır. Yoldan görülebilen cepheye 2 adet direk üzerinde dörder adet projektör konularak bu cephe vurgulanmıştır. Kalan 8 projektör yan ve arka cephelere ikişer adet olarak yerleştirilmiştir. Buna göre, ön cephede 8-12 cd/m² ışıklılık seviyesi, yan

cephede ise 8-10 cd/m² ışıklılık seviyesi ölçülmüştür. Sağ yan cephede minarenin bulunduğu bölgede, projektörler cepheye yakın olduğu için seviyenin 15-18 cd/m²'ye çıktığı görülmektedir. Bunun yanında sol yan cephede 1-2 cd/m² ışıklılık seviyesi ölçülmüştür. Şekil 6.14.

Şekil 6.14. Şebsefa Hatun Cami Aydınlatması

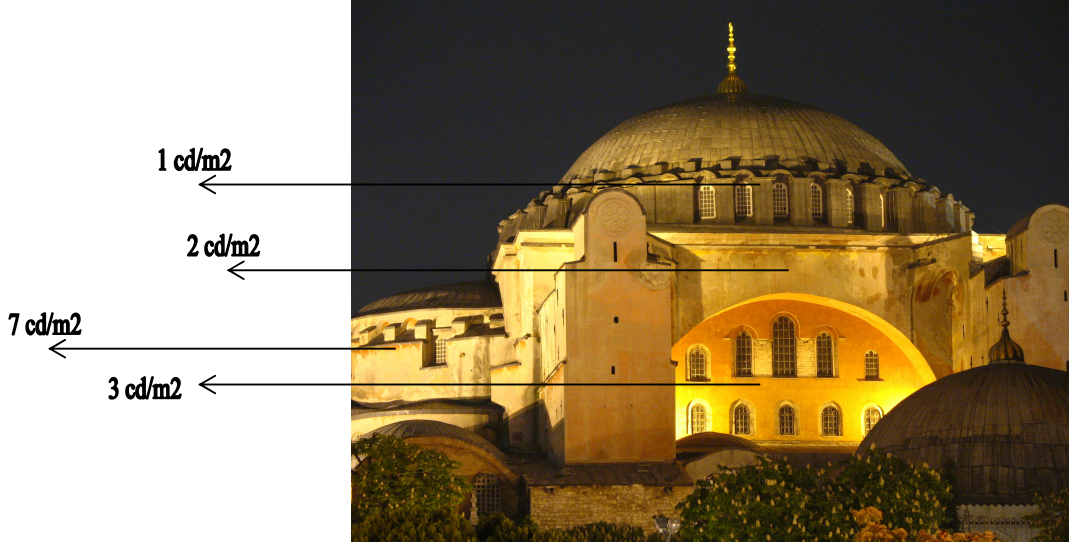
Müzeler

- **Topkapı Sarayı Müzesi:** İstanbul'un en önemli kentsel imgelerinden birisi olan bu yapının surlarında içinde yüksek basınçlı sodyum buharlı lambaların bulunduğu rotasyonel projektörler kullanılarak aydınlatma yapılmıştır. Yapıda denizden yapılan ölçümler sonucunda, farklı aydınlık düzeyleri tespit edilmiştir. Yapının genelinde 3-5 cd/m² ışıklılık seviyesi ölçülürken, bazı bölümlerde bu seviye 15 cd/m²'ye ulaşmaktadır. Yapının mevcut aydınlatmasının belirlenen ilke kararlarına göre yetersiz olduğu, ayrıca yapı yüzeyinde yapı yüzeyinde yer yer ışık patlamaları olduğu görülmektedir. Şekil 6.15.

Şekil 6.15 Topkapı Sarayı Aydınlatması

- Ayasofya Müzesi:** Ayasofya Müzesi cephesinde simetrik projektörler kullanılmıştır. Yapının cephe renginden dolayı bu projektörlerde sodyum buharlı lambalar bulunmaktadır. Yapının minarelerinde rotasyonel projektörler bulunmaktadır. Yapı üzerindeki yapılan ölçümler sonucunda, yapının Ayasofya Meydanı'na bakan cephesinde 2-3 cd/m², yan cephesinde ise 7 cd/m² ışıklılık seviyesi olduğu tespit edilmiştir. Bu yapının minarelerinde genel olarak 2 cd/m² ışıklılık seviyesi ölçülürken, şerefelere konulan projektörlerin yardımıyla bu kısımlarda 4-5 cd/m² ışıklılık seviyesi ölçülmüştür. Yapının mevcut cephe aydınlatmasının, belirlenen ilke kararlarına uygun olduğu, fakat ışıklılığının siluet açısından yetersiz olduğu görülmektedir. Şekil 6.16. Belirlenen ilke kararları doğrultusunda bu yapıdaki ışıklılık seviyelerinin arttırılmasının görünürlük açısından daha uygun olacağı sonucuna varılmıştır.

Şekil 6.16 Ayasofya Müzesi Aydınlatması

Kemerler, Sütunlar

- Bozdoğan (Valens) Kemerli:** Bozdoğan Kemerleri'nin aydınlatılmasında farklı aydınlatma teknikleri kullanılmıştır. Bu yapının altından yol geçen kısmındaki cephede, belirli zaman aralıklarıyla değişen renklerde Led aydınlatması yapılmıştır. Fakat daha sonra bu aydınlatmalar daha sonra kaldırılmıştır. Kemerlerin iç kısımları ise, asimetrik projektörler ve metalik halojenürlü lambalarla yapılmıştır. Yapı yüzeyinde 1-2 cd/m² ışıklılık seviyesi bulunurken, kemerlerin iç kısımlarında 15-20 cd/m² ışıklılık seviyesi bulunmaktadır. Bu sonuçlara göre kemerlerin içindeki ışıklılık seviyeleri aydınlatma ilkelerine göre uygun görülürken, cephenin genelinde de aydınlatma yapılması gerekliliği dikkati çekmektedir.
- Yılanlı Sütun:** 8 m. yüksekliğindeki bu tarihi eserin aydınlatılmasında, simetrik ve düşük güçte 4 adet simetrik 150 W projektör kullanılmıştır. Lamba tipi olarak yüksek basınçlı sodyum buharlı lambalar kullanılmıştır. Yapılan ölçümler sonucunda sütunun üzerinde 10-12 cd/m² ışıklılık seviyesi tespit edilmiştir. Belirlenen ilke kararları doğrultusunda yapılan mevcut aydınlatma incelendiğinde, aydınlatmanın ışıklılık seviyesi açısından uygun olduğu fakat ışık renginin sarı olmasından dolayı yapının rengi ile uyum sağlamadığı, bu ampullerin yerine metalik halojenürlü lambalarla yapılan aydınlatmanın daha uygun olacağı sonuca varılmıştır.

Diğer Yapılar

- **İstanbul Valilik Binası:** İstanbul Valilik Binasının cephesinin aydınlatmasında 400 W asimetric projektörler kullanılmıştır. Lamba tipi metalik halojenürlü olarak seçilmiştir. Yapılan ölçümler sonucunda yapı yüzeyinde 3-4 cd/m² ışıklılık seviyesi tespit edilmiştir. Belirlenen ilke kararları doğrultusunda yapılan mevcut aydınlatma incelendiğinde, aydınlatmanın uygun olduğu fakat ışıklılık seviyesinin yetersiz olmasından dolayı artırılması gerektiği sonuca varılmıştır.
- **Sirkeci Garı:** Sirkeci Garı'nın Kennedy Caddesi'ne bakan cephesinde, içinde 400 W gücünde metalik halojenürlü lambalar bulunan asimetric projektörler kullanılmış ve aydınlatma beyaz renkli ışıkla sağlanmıştır. Ankara Caddesi'ne bakan cephesinde herhangi bir aydınlatma yapılmamıştır. Yapının ön cephesinde yapılan ölçümler sonucunda, ışıklılık seviyesinin 4-6 cd/m² olduğu görülmüştür. Yapının mevcut aydınlatmasının, belirlenen ilke kararlarına uygun olarak yapıldığı, fakat aydınlık seviyesinin artırılmasının görünürlük açısından daha uygun olacağı düşünülmektedir.
- **İstanbul B.Belediyesi Binası:** Bu yapının aydınlatılmasında içinde metalik halojenürlü lambaların bulunduğu simetric projektörlerle yapılmıştır. Yapılan ölçümler sonucunda, yapının Şehzade Caddesi'ne bakan yan binasında mevcut ışıklılığın alt kısımlarda 30-45 cd/m², üst kısımlarındaki kolonatl kısımda ise 10-12 cd/m² olduğu tespit edilmiştir. Belediyenin ana binasında ise, ön cephenin 1-2 cd/m², arka cephesinde ise 3-4 cd/m² ışıklılık seviyesi olduğu ölçülmüştür. Bu sonuçlara göre, ana binanın ışıklılık seviyesinin yetersiz olduğu, bunun yanında yan binanın ışıklılık seviyesinin ise, olması gereken değerlerden yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 6.5. Tarihi Yarımada'da Işıklılık Ölçümleri Yapılan Dini Yapılar

	YAPININ İSMİ	ÖLÇÜLEN EN YÜKSEK DEĞER (cd/m ²)	ÖLÇÜLEN EN DÜŞÜK DEĞER (cd/m ²)
1	YENİ CAMİ	25-30	1-2
2	SULTAN AHMET CAMİ	20-25	2
3	ŞEHZADE CAMİ	100	5
4	NUR-U OSMANİYE CAMİ	4-5	1-2
5	FİRİZ AĞA CAMİ	60	10
6	SÜLEYMANİYE CAMİ	15-17	1
7	BEYAZIT CAMİ	12	4-6
8	LALELİ CAMİ	5-6	3-4
9	ŞEBSEFA SULTAN CAMİ	15-18	1-2
10	ZEYNEP SULTAN CAMİ	25-30	5-7
11	KÖPRÜLÜ MEHMET P CAMİ	13	3
12	ATİK ALİ PAŞA CAMİ	15	1
13	RÜSTEMPAŞA CAMİ	12-15	2-3

Çizelge 6.6. Tarihi Yarımada'da Işıklılık Ölçümleri Yapılan Kule, Anıt ve Surlar

	YAPININ İSMİ	ÖLÇÜLEN EN YÜKSEK DEĞER (cd/m ²)	ÖLÇÜLEN EN DÜŞÜK DEĞER (cd/m ²)
1	YILANLI SÜTUN	10-12	4
2	DİKİLİTAŞ	3	2
3	ÖRME SÜTUN	3	2
4	İSTANBUL SURLARI	2-3	1
5	BOZDOĞAN SU KEMERİ	15-20	1-2

Çizelge 6.7. Tarihi Yarımada'da Işıklılık Ölçümleri Yapılan Çeşmeler

	YAPININ İSMİ	ÖLÇÜLEN EN YÜKSEK DEĞER (cd/m ²)	ÖLÇÜLEN EN DÜŞÜK DEĞER (cd/m ²)
1	ALMAN ÇEŞMESİ	5	1

Çizelge 6.8. Tarihi Yarımada'da Işıklılık Ölçümleri Yapılan Müzeler

	YAPININ İSMİ	ÖLÇÜLEN EN YÜKSEK DEĞER (cd/m ²)	ÖLÇÜLEN EN DÜŞÜK DEĞER (cd/m ²)
1	TOPKAPI SARAYI MÜZESİ	15	1
2	AYASOFYA MÜZESİ	7	1
3	TÜRK İSLAM ES.MÜZESİ	10-13	6-7

Çizelge 6.9. Tarihi Yarımada'da Işıklılık Ölçümleri Yapılan Diğer Önemli Yapılar

	YAPININ İSMİ	ÖLÇÜLEN EN YÜKSEK DEĞER (cd/m²)	ÖLÇÜLEN EN DÜŞÜK DEĞER (cd/m²)
1	KÖPRÜLÜ KÜTÜPHANESİ	10-15	3
2	BİRLİK VAKFI GEN. MERK.	3	1
3	VALİLİK HİZMET BİNASI	4	3
4	SEPETÇİLER KASRI	20	5
5	M.Ü. REKTÖRLÜK BİNASI	30	2-3
6	BELEDİYE SARAYI	45	1-2
7	TAPU KADASTRO BİNASI	4	2
8	2.MAHMUT TÜRBESİ	10	1-2
9	SİRKECİ GARI	6	1

7. AYDINLATILMASI YAPILMAMIŞ YAPILARA AYDINLATMA ÖNERİLERİ GETİRİLMESİ VE ÖRNEK AYDINLATMA YAPILMASI

Bu bölümde, belirlenen ölçütler doğrultusunda yapılan puanlama sonucunda, belirlenen öncelikli aydınlatılması gereken öğelerden aydınlatma yapılmamış olanlarına, aydınlatma önerileri getirilmiştir. Buna göre bu öğeler;

- **Theodosius Obeliski:** 25,60 m. yüksekliği bulunan bu tarihi eserin aydınlatılmasında, yüzeyinin düz olması ve dikdörtgenler prizması sayılacak bir formda olmasından dolayı simetrik projektörlerle aydınlatılmasının uygun olacağı gözükmemektedir. Yüzeyinin dar olması sebebiyle ışığın yüzeyden dışarı kaçmaması ve ışık kirliliği yaratmaması için seçilen projektörün dar açılı, yüksek bir yapıt olması sebebiyle de 400 W'lık sodyum buharlı lambaların kullanılması uygundur. Projektörün montajı, obeliske yakın bir bölümde, yer seviyesine yakın bir yükseklikte ve yukarıya doğru uygun açı verilerek yapılmalıdır. Projektörün bu şekilde yerleştirilmesinin sebebi, cephede etkili bir aydınlatma etkisi yaratmak ve ışık kirliliğini minimuma indirmektedir.

Şekil 7.1 Theodosius Obeliski

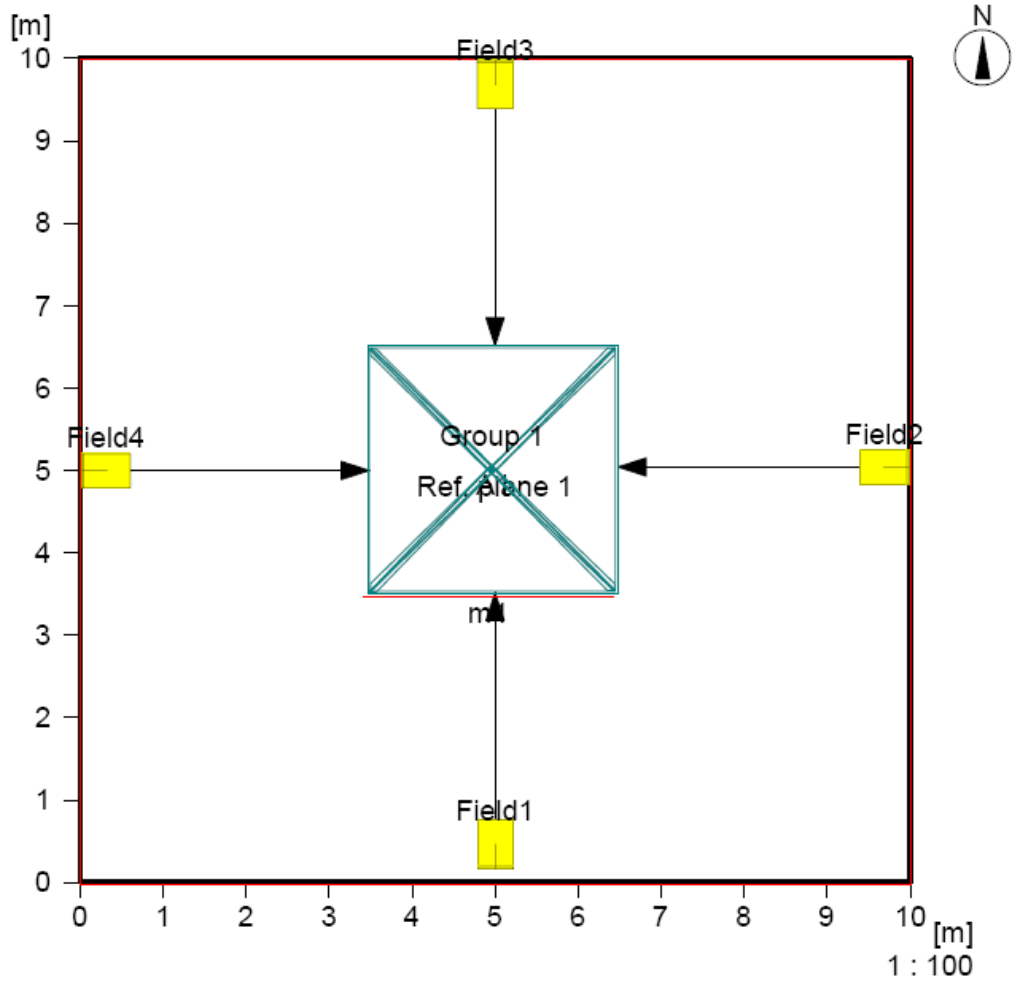
- **Çemberlitaş Anıtı:** Çemberlitaş Anıtı, 35 m. yüksekliğinde silindirik formda bir yapıttır. Bu anıtın aydınlatması, yapının dairesel formunu daha iyi ortaya çıkarmak

açısından rotasyonel projektörlerle, yüksekliğinden dolayı ise 1000 W'lık projektörlerle beyaz renkte ışık veren metal Halide lambalarla yapılmalıdır. Projektörlerin montajı, zemin seviyesinde olmalı ve yukarı doğru yönlendirilmelidir. Kullanılan rotasyonel projektörler ışığın yüzeyden kaçıp ışık kirliliği yaratmaması için dar açılı seçilmelidir.

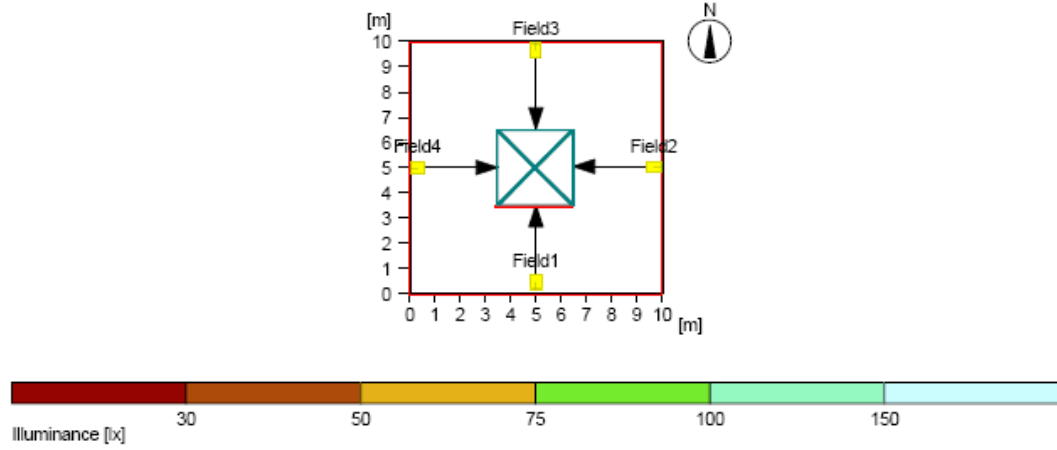
Aydınlatma Hesap Programı Yardımıyla Hesap

Bu konu başlığı altında Theodosius Obeliski'nin aydınlatma hesap programı yardımıyla hesaplaması yapılmıştır. Hesaplarda, simetrik, asimetric ve rotasyonel projektör kullanılmış ve bu 3 alternatif arasında karşılaştırma yapılmıştır. Her 3 projektörde de yüksek basınçlı sodyum buharlı 400 W lambalar kullanılmıştır.

1.Alternatif (Rotasyonel Projektör İle Hesap Yapılması)

Şekil 7.2 Theodosius Obeliski Aydınlatma Programı'nda Plan Çizimi

General

Calculation algorithm used	Average indirect fraction
photometric centre height. [m]:	0.48 m
Reduction factor	0.80
Total luminous flux of all lamps	192000 lm
Total power	1600.0 W
Total power per area (100.00 m ²)	16.00 W/m ²

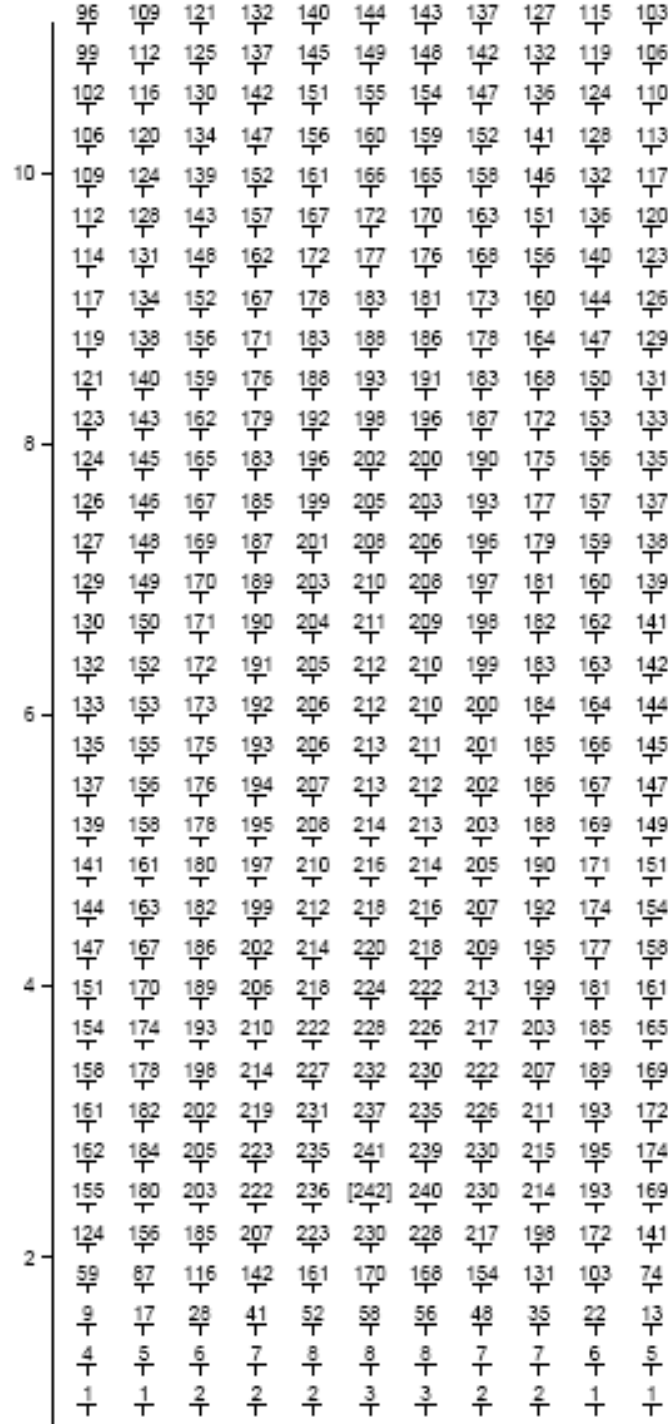
Illuminance

Average illuminance	Eav	111 lx
Minimum illuminance	Emin	0 lx
Maximum illuminance	Emax	242 lx
Uniformity g1	Emin/Em	1:--- (---)
Uniformity g2	Emin/Emax	1:--- (---)

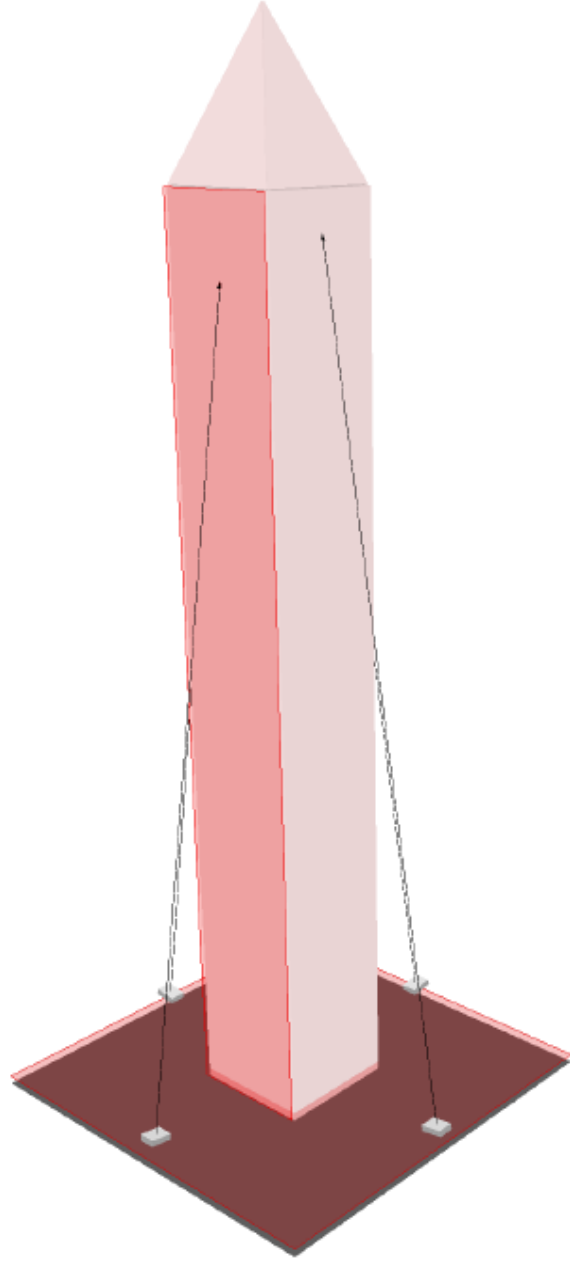
Type No.\Make

1	4	Siteco	
		Order No.	: 5NA 755 E-1TB0208
		Luminaire name	: SiCOMPACT R2 MIDI
		Equipment	: 1 x SD 400 W / 48000 lm

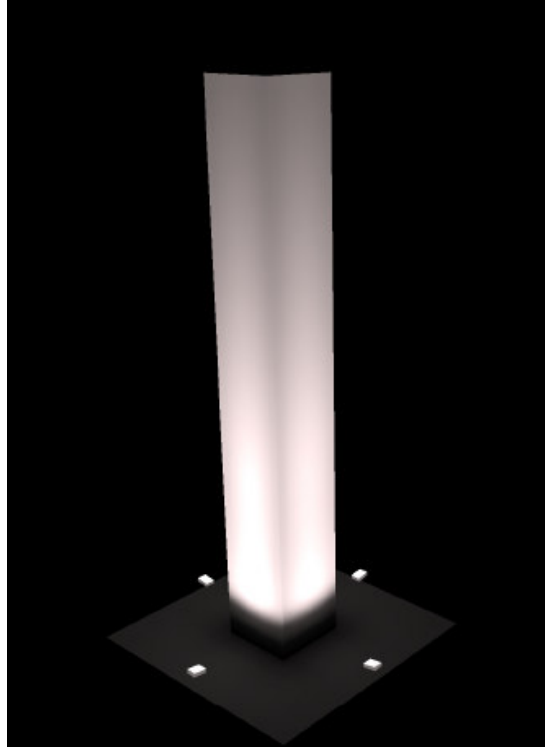
Şekil 7.3 Theodosius Obeliski Aydınlatma Programı'nda Rotastonel Projektör İle Seçilen Yüzey İçin Hesap Sonuçları

Şekil 7.4 Theodosius Obeliski Aydınlatma Programı'nda Rotasyonel Projektör Kullanılarak Yapılmış Nokta Aydınlik Düzeyi Hesap Sonuçları

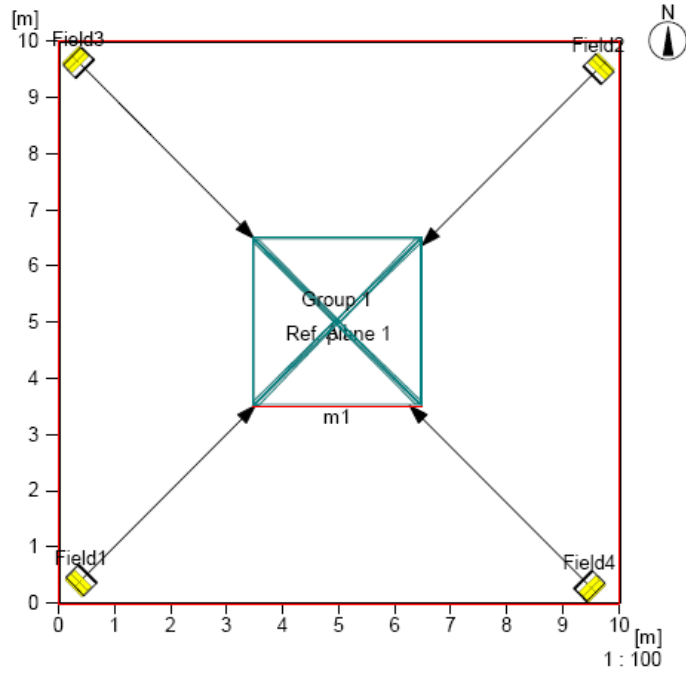

Şekil 7.5 Theodosius Obeliski'nin Aydınlatma Programı'nda Modellemesi ve Aygıt Yerleşimi

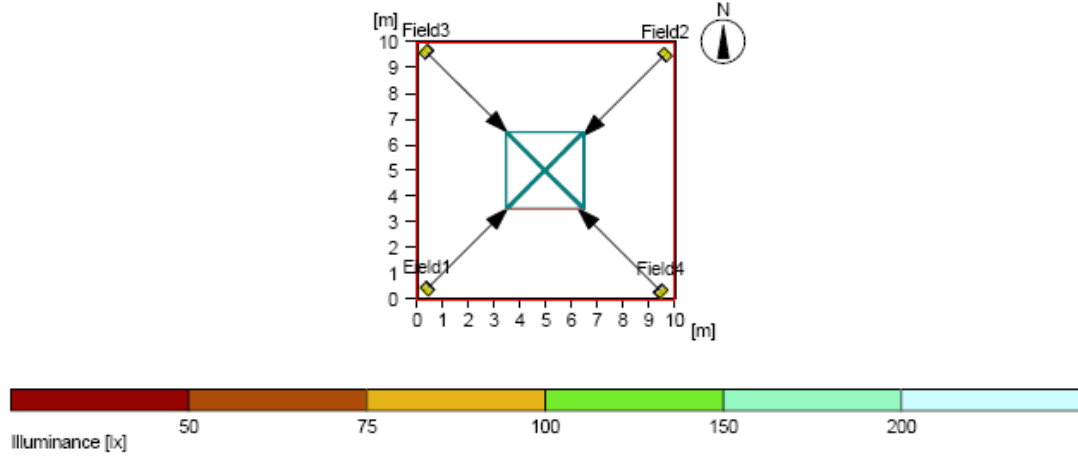

Şekil 7.6 Theodosius Obeliski Aydınlatma Programı'nda Rotasyonel Projektör İle Aydınlatılmış Yüzeyin Simülasyonu

2.Alternatif (Asimetrik Projektör İle Hesap Yapılması)

Şekil 7.7 Theodosius Obeliski Aydınlatma Programı'nda Plan Çizimi

General

Calculation algorithm used	Average indirect fraction
Reduction factor	0.80
Total luminous flux of all lamps	222000 lm
Total power	1600.0 W
Total power per area (100.00 m ²)	16.00 W/m ²

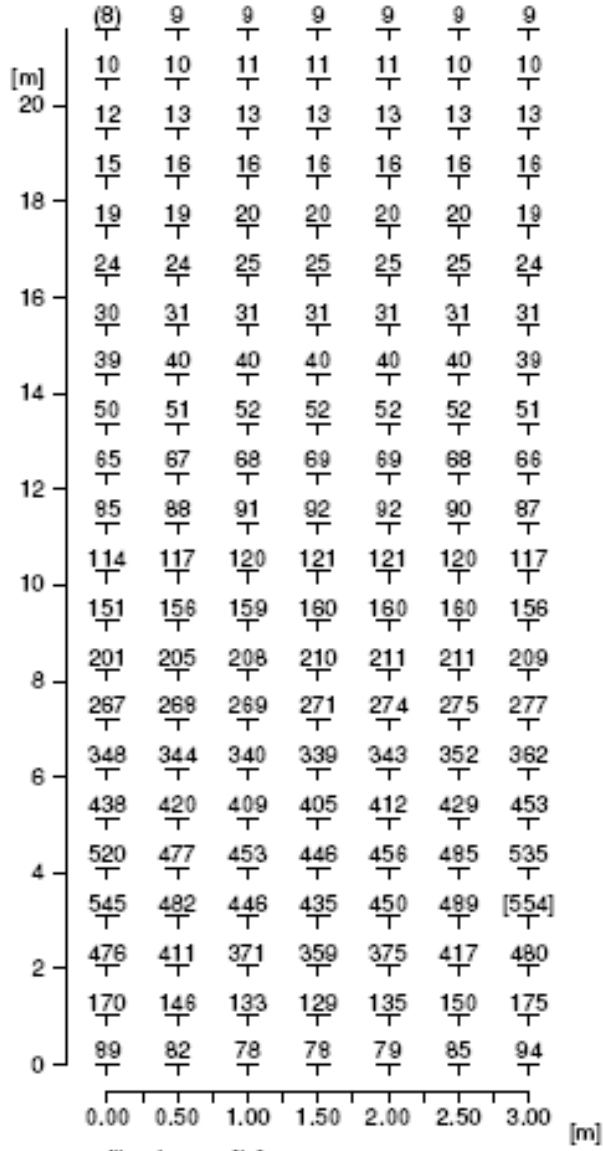
Illuminance

Average illuminance	Eav	163 lx
Minimum illuminance	Emin	8 lx
Maximum illuminance	Emax	554 lx
Uniformity g1	Emin/Em	1:18.8 (0.05)
Uniformity g2	Emin/Emax	1:65.3 (0.02)

Type No. Make

1	4	Siteco	
		Order No.	: 5NA 758 E-1TS0108
		Luminaire name	: SiCOMPACT A2 MIDI
		Equipment	: 1 x ST 400 W / 55500 lm

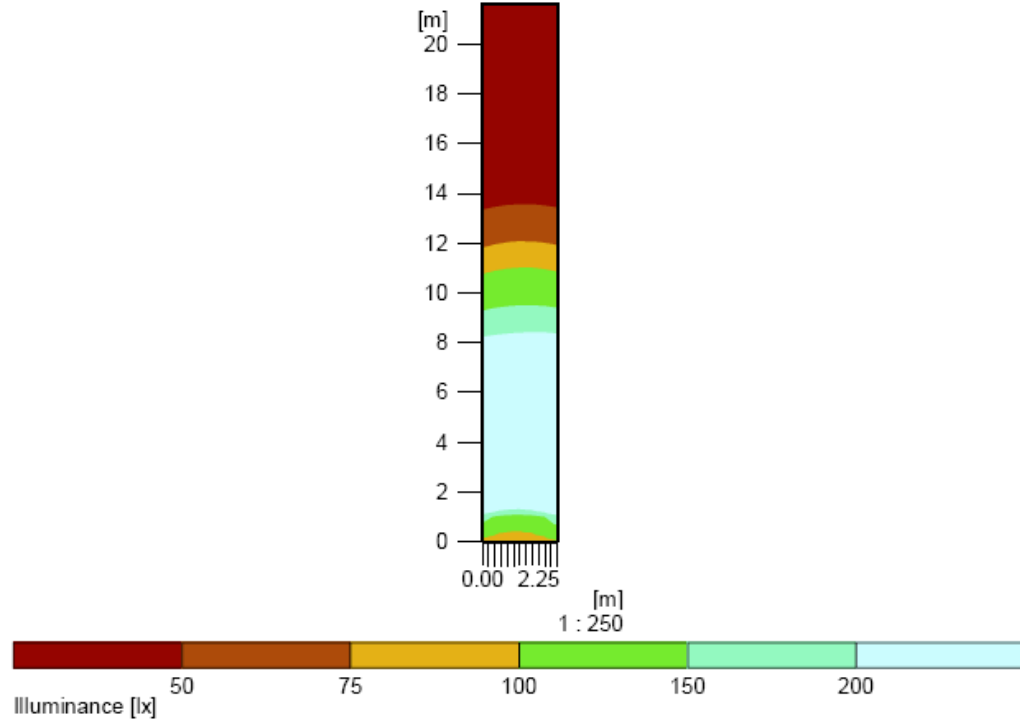
Şekil 7.8 Theodosius Obeliski Aydınlatma Programı'nda Asimetrik Projektör İle Seçilen Yüzey İçin Hesap Sonuçları

Average illuminance
Minimum illuminance
Maximum illuminance
Uniformity g1
Uniformity g2

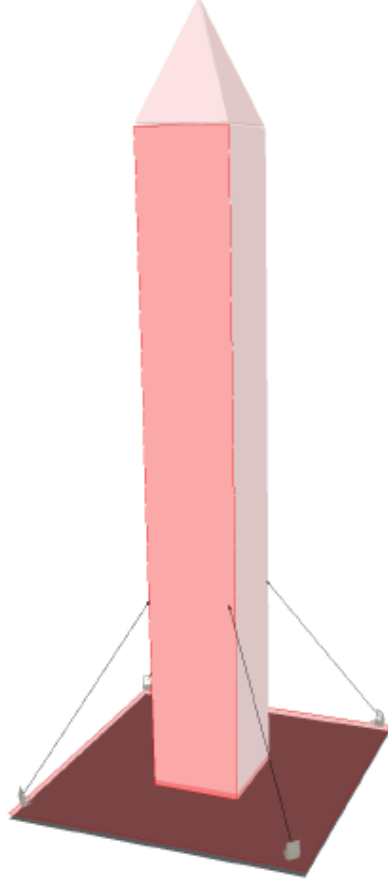
Eav : 163 lx
Emin : 8 lx
Emax : 554 lx
Emin/Em : 1 : 18.81 (0.05)
Emin/Emax : 1 : 65.27 (0.02)

Şekil 7.9 Theodosius Obeliski Aydınlatma Programı'nda Asimetrik Projektör Kullanılarak Yapılmış Nokta Aydınlik Düzeyi Hesap Sonuçları

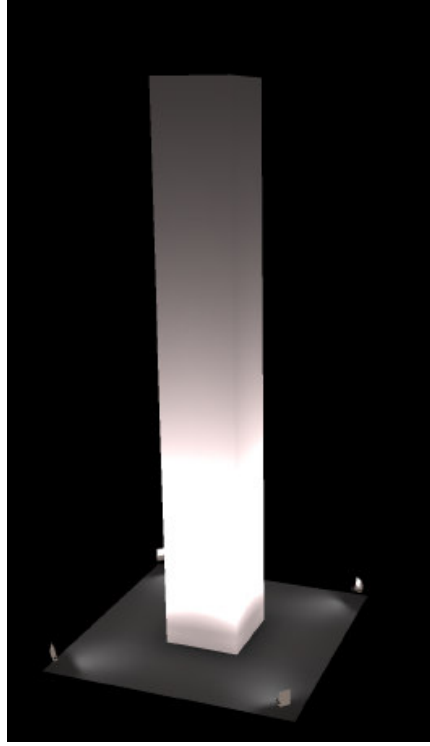

Average illuminance	Eav	: 163 lx
Minimum illuminance	Emin	: 8 lx
Maximum illuminance	Emax	: 554 lx
Uniformity g1	Emin/Em	: 1 : 18.81 (0.05)
Uniformity g2	Emin/Emax	: 1 : 65.27 (0.02)

Şekil 7.10 Theodosius Obeliski Aydınlatma Programı'nda Asimetrik Projektör Kullanılarak Yapılmış Renklendirilmiş Aydınlık Eğrileri

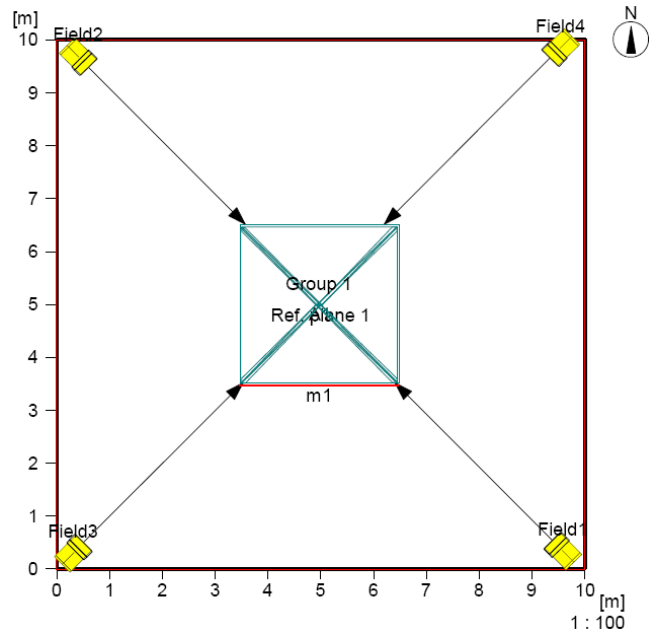

Şekil 7.11 Theodosius Obeliski'nin Aydınlatma Programı'nda Modellemesi ve Aygıt Yerleşimi

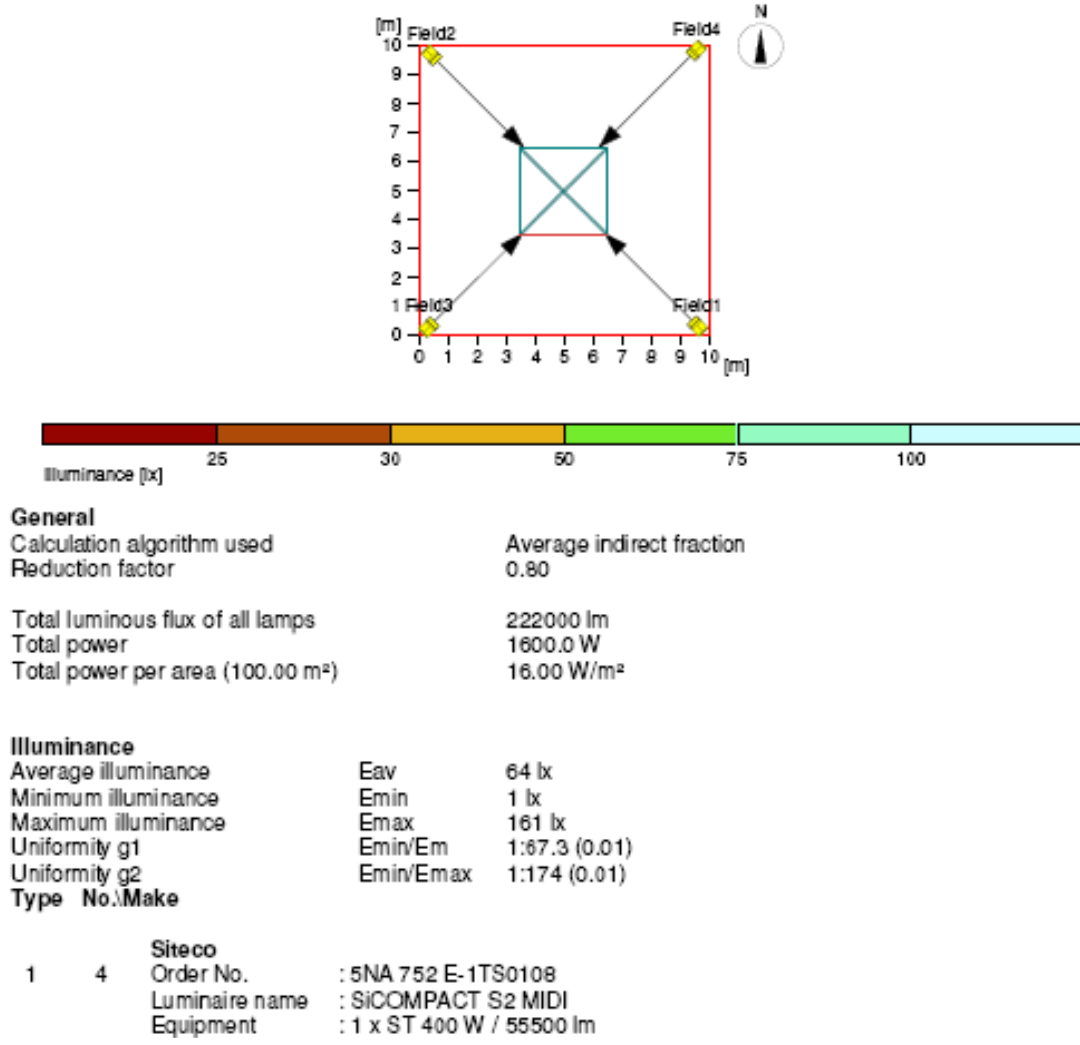

Şekil 7.12 Theodosius Obeliski Aydınlatma Programı'nda Asimetrik Projektör İle Aydınlatılmış Yüzeyin Simülasyonu

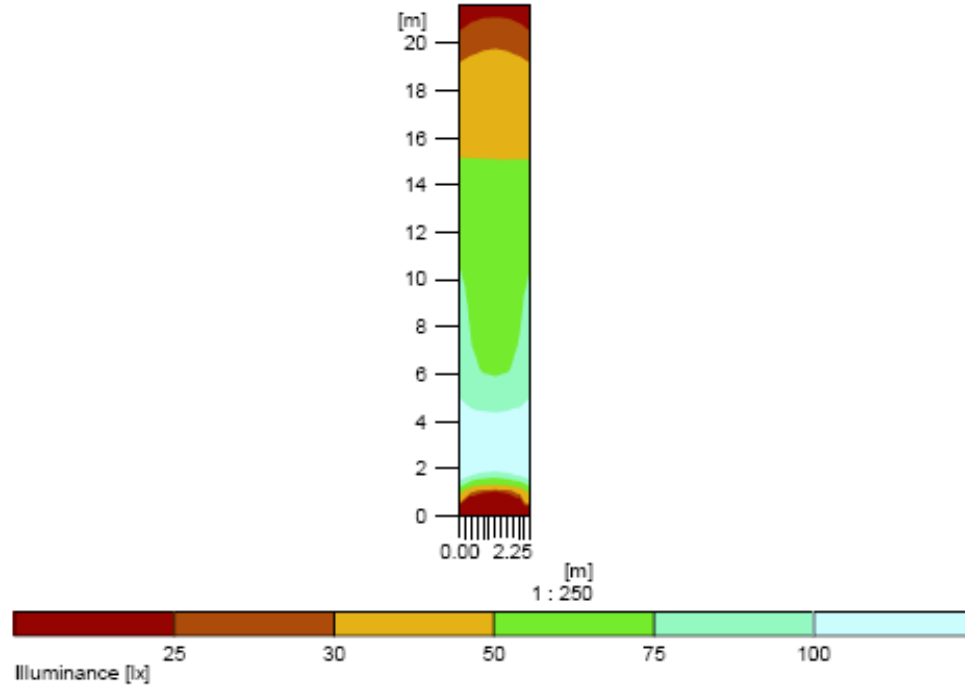
3.Alternatif (Simetrik Projektör İle Hesap Yapılması)

Şekil 7.13 Theodosius Obeliski Aydınlatma Programı'nda Plan Çizimi

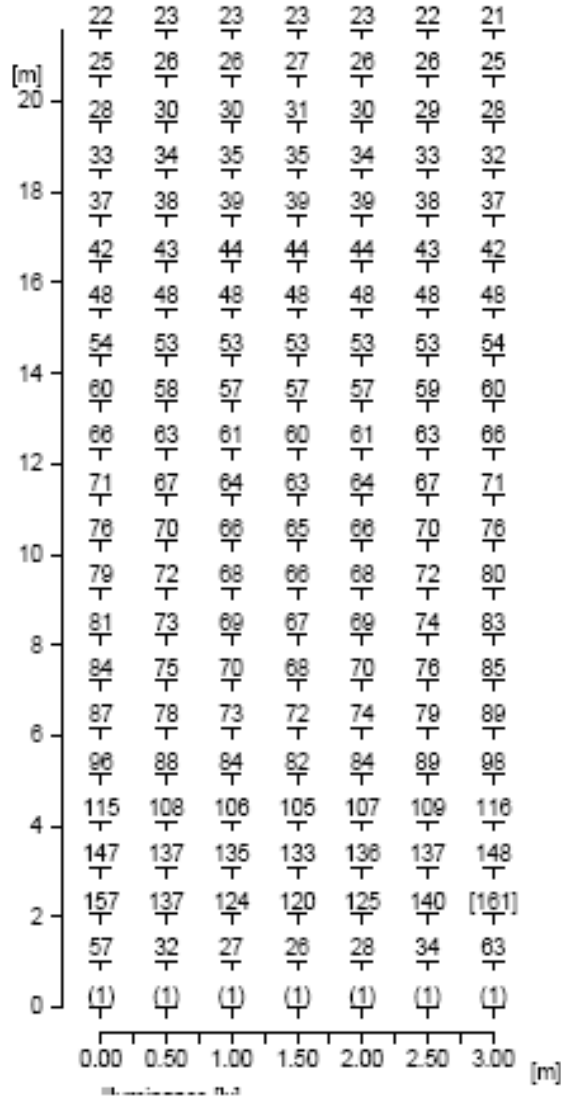

Şekil 7.14 Theodosius Obeliski Aydınlatma Programı'nda Simetrik Projektör İle Seçilen Yüzey İçin Hesap Sonuçları

Average illuminance	Eav	: 64 lx
Minimum illuminance	Emin	: 1 lx
Maximum illuminance	Emax	: 161 lx
Uniformity g1	Emin/Em	: 1 : 67.32 (0.01)
Uniformity g2	Emin/Emax	: 1 : 174.43 (0.01)

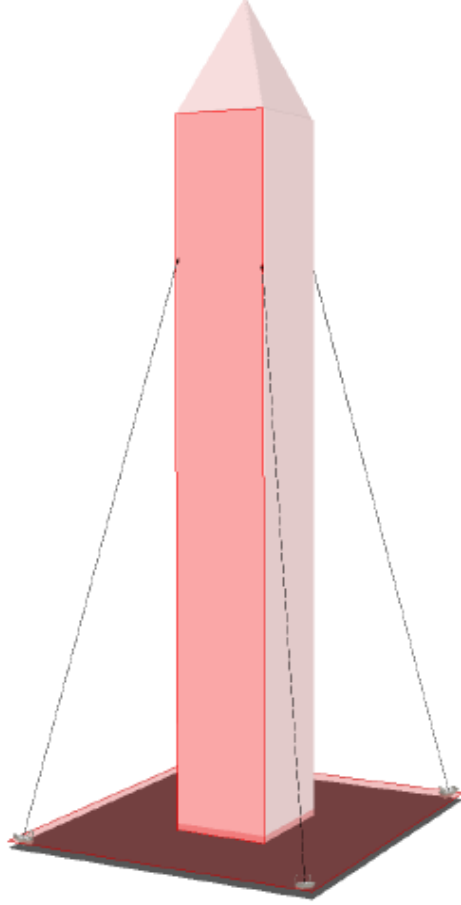
Şekil 7.15 Theodosius Obeliski Aydınlatma Programı'nda Simetrik Projektör Kullanılarak Yapılmış Renklendirilmiş Aydınlık Eğrileri

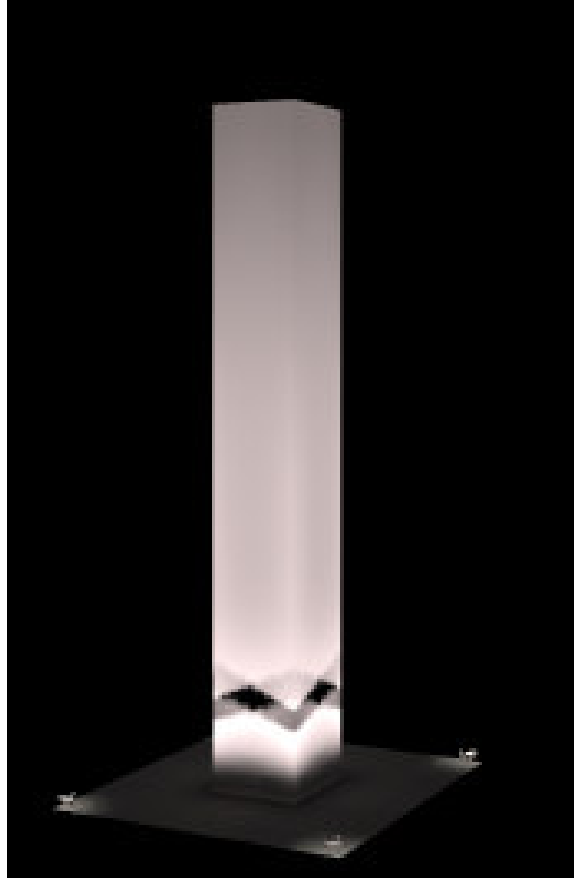
Average illuminance
Minimum illuminance
Maximum illuminance
Uniformity g1
Uniformity g2

Eav : 64 lx
Emin : 1 lx
Emax : 161 lx
Emin/Em : 1 : 67.32 (0.01)
Emin/Emax : 1 : 174.43 (0.01)

Şekil 7.16 Theodosius Obeliski Aydınlatma Programı'nda Simetrik Projektör Kullanılarak Yapılmış Nokta Aydınlik Düzeyi Hesap Sonuçları

Şekil 7.17 Theodosius Obeliski'nin Aydınlatma Programı'nda Modellemesi ve Aygıt Yerleşimi

Şekil 7.18 Theodosius Obeliski Aydınlatma Programı'nda Simetrik Projektör İle Aydınlatılmış Yüzeyin Simülasyonu

Değerlendirme

Bu hesaplar sonucunda, asimetric projektör ile yapılan aydınlatma hesabında, ışığın yüzeyde sadece belirli bir bölümü aydınatabildiği, geri kalan bölümlerde yüzeyin genellikle karanlık kaldığı görülmüştür. Simetrik projektör ile yapılan hesaplarda ise, aydınlığın aşağı bölgelerde yoğun olduğu, üst kısımlara gidildikçe kademeli olarak aydınlık seviyenin azaldığı tespit edilmektedir. Bu sebepten dolayı, ortalama aydınlık seviyesinin de az olduğu dikkati çekmektedir. Fakat rotasyonel projektör ile yapılan hesaplama incelendiğinde, aydınlık seviyesinin diğer projektörlerle yapılan aydınlatmalara oranla daha yüksek olduğu, cephenin genelinde aydınlık seviyelerinin birbirine yakın olduğu, yani daha homojen bir aydınlatma sağlandığı görülmektedir.

Yapılan incelemeler doğrultusunda, bu yapının aydınlatılması için rotasyonel projektör kullanılmasının daha uygun olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ

Tarihi Yarımada içindeki öncelikli aydınlatılacak öğelerin saptanması ve siluet oluşturmada aydınlatma etkisinin incelenmesi amacıyla yapılan bu tez çalışmasında; Tarihi Yarımada'nın ayrıntılı tanımlaması yapıldıktan sonra İstanbul silüetine etkisi incelenmiş, öncelikli aydınlatılacak öğelerin seçimi için ölçütler oluşturulmuş ve puanlama sonucunda bu öğeler saptanmıştır. Belirlenen öncelikli aydınlatma öğelerinin mevcut aydınlatma durumları incelenerek, aydınlatma yapılmamış olan ve mevcut aydınlatması kent aydınlatma ilkelerine göre yetersiz olan öğelere aydınlatma önerileri sunulmuştur.

Tarihi Yarımada içerisinde seçilen çalışma alanında (Sur-u Sultani Bölgesi), yapılan araştırmalar ve gözlemler sonucunda, Tarihi Yarımada'da bulunan mevcut aydınlatmaların, kentin diğer bölgelere oranla daha iyi yapıldığı, kentsel imge sayılabilecek öğelerin büyük çoğunluğunda mevcut aydınlatmanın bulunduğu, fakat önemli kısmında aydınlık seviyelerinin yetersiz olduğu veya cephesinde ışığın homojen dağılmadığı için ışık patlamaları meydana geldiği görülmektedir. Bunun yanında, bazı önemli yapıların aydınlatmalarının doğru şekilde olmadığı ve aydınlatma tasarımlarının yenilenme ihtiyacının oluşu, ayrıca öncelikli aydınlatılması gerekli olduğu halde henüz aydınlatma yapılmamış olan öğelere de aydınlatma yapılmasının daha uygun olacağı ortaya çıkan bir başka sonuçtur.

Tarihi Yarımada gibi, ülkemizin tanıtımında önemli etkisi bulunan bir bölgenin ve bu bölge üzerindeki yapıların aydınlatılması konusundaki eksikliklerin giderilmesinde, gerek yerel yönetimlerin, gerekse Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın konuya ciddi bir biçimde yaklaşarak gereken önemi vermeleri ve bu konuda sistemli bir biçimde çalışmaların başlatılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

CIE, (1993), Guide for Flood Lighting,

Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 1993, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul.

Eminönü Belediyesi, (2004), İstanbul Tarihi Yarımada Eminönü Yürüyüş Güzergahları, İstanbul.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Elektrik Dış Aydınlatma Yönetmeliği.

IESNA, (1987), Outdoor Lighting – LD+A

IESNA, (1986), Outdoor Lighting – LD+A

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Planlama ve İmar Müdürlüğü, (2003), Tarihi Yarımada Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Taslağı, İstanbul.

Kumbay, A., (2006), İstanbul Tarihi Yarımada Kentsel Mekanlarının Gürültü Denetimi Açısından İncelenmesi; Değerlendirmeler ve Öneriler , Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, YL Tezi, İstanbul.

Kuban, D., (1993), “7. yy’dan 18. yy’a İstanbul’un Kullanımı-Koloni Şehrinden İstanbul Başkentine”, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.

Kuban, D., (1996), “İstanbul Bir Kent Tarihi Byzantion, Konstantinopolis, İstanbul”, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.

Öztürk, L.D., (1992), Kent Aydınlatma İlkeleri, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

Sirel, Ş., (1997), Aydınlatma Sözlüğü, İstanbul.

Şehr-i İstanbul Dergisi, 2005.

Şen Z., (1997), İstanbul Tarihi Yarımada Kentsel Değerlerinin Aydınlatma Yönünden İncelenmesi ve Öneriler, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü YL Tezi, İstanbul.

Şerefhanoglu Sözen, M., (2005), Aydınlatma İle Kent Güzelleştirme ve Etkin Enerji Kullanımı, İstanbul.

Şerefhanoglu Sözen, M., (2003), Aydınlatma Tasarımında Mimar ve Aydınlatma Mühendisinin Rolü, 2.Ulusal Aydınlatma Sempozyumu, Diyarbakır.

Şerefhanoglu Sözen, M., (2002), Aydınlığın Niceliği ve Niteliği Yönünden Işık Renginin Önemi, Elektrik Dergisi, İstanbul.

Şerefhanoglu Sözen, M., (2001), City Beautification and Use of Efficient Energy, İstanbul, International Lighting Congress+Exhibition, ATMK, pp. 263-270.

Şerefhanoglu Sözen, M., Ünver, R., Öztürk, L.D. (1999), Examples About the Studies for the Preparation of İstanbul Lighting Master Plan, 24th Session of the CIE, Warsaw University of Technology, Warsaw-Poland.

Şerefhanoglu Sözen, M., (1999), The Role of Lighting in Making Environmental Quality and Urban Identity, Balkan-Light, Varna- Bulgaria.

Şerefhanoglu Sözen, M., (1999), İstanbul Aydınlatma Master Planı Kapsamında Haliç Bölgesi- Dini Yapılar, Yapı Fiziği Kongresi, YTÜ, İstanbul.

Şerefhanoglu, M., Ünver, R., Öztürk, L.D., (1996), Kent Aydınlatmasının Önemi ve İstanbul İçin Öneriler – Boğaziçi Örneği, İstanbul 2020 Sempozyumu, 457-469, İstanbul.

Şerefhanoglu, M., (1993), Görsel İzlenim Yönünden İstanbul ve Reklam Öğeleri, Planlama Dergisi, İstanbul.

Şerefhanoglu, M., (1991), Kentsel Tasarımda Aydınlatmanın Rolü, 1. Kentsel Tasarım ve Uygulamaları Sempozyumu, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.

Tuna, İ.E., (1994), Sultanahmet Bölgesinin Kent Aydınlatma İlkeleri Yönünden İncelenmesi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü YL Tezi, İstanbul.

Ünver, R., (2000), Enerji Kullanımı ve Işık Kirliliği, 2000 GAP – Çevre Kongresi, ISBN 8215-89-2, Cilt 1, ss. 453-462, Şanlıurfa.

Ünver, R., (1999), Aydınlatma ve Yüzey Özellikleri İlişkisi, Elektrokent- Perpa, Sayı 72, ss. 108-113, İstanbul.

Yücetürk E., (2001), Haliç Silüetinin Oluşum-Değişim Süreci ve Kentsel İmge Yönünden Ele Alınması, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü YL Tezi, İstanbul.

İNTERNET KAYNAKLARI

- [1] www.ibb.gov.tr
- [2] www.istanbul.net.tr
- [3] www.istanbul.com
- [4] www.istanbul.gov.tr
- [5] www.istanbulyeditepe.com
- [6] www.eminonuplaformu.org
- [7] www.istanbullife.org
- [8] www.discoverturkey.com/
- [9] www.azizistanbul.com/
- [10] www.sultanahmetmagazin.com/
- [11] www.mimarlikmuzesi.org
- [12] <http://tr.wikipedia.org/>
- [13] <http://wowturkey.com>

Ek 1 Yolların Aydınlatılması İçin İlke Kararlarının Belirlenmesi

Tarihi Yarımada'daki yollar; büyüklüklerine ve etki ettikleri alanın önemine göre farklı nitelikte aydınlatma elemanlarıyla aydınlatılmalıdırlar. Tarihi Yarımada'da aydınlatılacak yollarda ışık rengi, ışıklılık değeri ve kullanılan ışıklılık açısından yaya yollarıyla araç yolları arasında farklılık olmalıdır.

İşlevsel Aydınlatma

- Araç yollarında ışığın kontrastlığının iyi olması, lambaların yüksek verimli olması ve renksel geriveriminin iyi olması sebebiyle yüksek basınçlı sodyum buharlı lambalar(sarı ışık) kullanılmalıdır. Yol yüzeyinde ışıklılık değerleri, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yönetmeliklerine göre 1,5 cd/m² olmalıdır. Çizelge Ek 1.1, Çizelge Ek 1.2

Çizelge Ek 1.1. Farklı Yol Tipleri İçin Aydınlatma Sınıfları (E.T.K.B., 2003)

Yolun Tanımı	Aydınlatma Sınıfı
Bölünmüş yollar, ekspres yollar, otoyollar (otoyola giriş ve çıkışlar, bağlantı yolları, kavşaklar, ücret toplama alanları) Trafik yoğunluğu ve yolun karmaşıklık düzeyi; Yüksek..... Orta..... Düşük.....	M1 M2 M3
Devlet yolu ve il yolları (tek yönlü veya iki yönlü; kavşaklar ve bağlantı noktaları ile şehir geçişleri ve çevre yolları dahil) Trafik kontrolü ve yol kullanıcılarının tiplerine göre ayrımı; Zayıf..... İyi.....	M1 M2
Şehir içi ana güzergahlar (bulvarlar ve caddeler), ring yolları, dağıtıcı yollar Trafik kontrolü ve yol kullanıcılarının tiplerine göre ayrımı; Zayıf.....	M2

İyi.....	M3
Şehir içi yollar (yerleşim alanlarına giriş çıkışın yapıldığı ana yollar ve bağlantı yolları)	M4 M5
Trafik kontrolü ve yol kullanıcılarının tiplerine göre ayrımı;	
Zayıf.....	
İyi.....	

Çizelge Ek 1.2. Değişik aydınlatma sınıfları için uygulanacak yol aydınlatması kriterleri
(E.T.K.B., 2003)

Aydınlatma sınıfı	L (cd/m ²)	U ₀	U ₁	TI (%) £
M1	2.0	0.4	0.7	10
M2	1.5	0.4	0.7	10
M3	1.0	0.4	0.5	10
M4	0.75	0.4	-	15
M5	0.5	0.4	-	15

- Yaya yollarında ise aydınlatma daha farklıdır. Sirkülasyon alanlarında ve meydanlarda gün ışığı rengine daha yakın olduğu için metal halide lambaların kullanılması daha uygundur. Meydanlar geniş alanlar olduğu için, bu alanların yüksek direklerle ve projektörlerle aydınlatılmaları daha doğrudur. Yaya yollarında olması gereken ortalama aydınlık seviyesi, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yönetmeliklerine göre 20 lux'tur. Çizelge Ek 1.3, Çizelge Ek 1.4.

Çizelge Ek 1.3. Yaya alanlarındaki değişik yol tipleri için aydınlatma sınıfları (E.T.K.B., 2003)

Yolun Tanımı	Aydınlatma Sınıfı
Sosyo-ekonomik ve kültürel önemi yüksek olan kalabalık yaya yolları	P1
Trafiği yüksek yaya veya bisiklet yolları	P2
Trafiği orta yaya veya bisiklet yolları	P3
Trafiği az yaya veya bisiklet yolları	P4
Doğal çevrenin, tarihi ve kültürel yapının korunması gereken alanlardaki trafiği az yaya veya bisiklet yolları	P5
Doğal çevrenin, tarihi ve kültürel yapının korunması gereken alanlardaki trafiği çok az yaya veya bisiklet yolları	P6

Çizelge Ek 1.4. Yaya yolları için önerilen aydınlık düzeyi değerleri (E.T.K.B., 2003)

Aydınlatma Sınıfı	Ortalama Aydınlık Düzeyi (lux)
P1	20
P2	10
P3	7.5
P4	5
P5	3
P6	1.5

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi 06.11.1980

Doğum yeri Antalya

Lise 1991-1998 Metin – Nuran Çakallıklı Anadolu Lisesi

Lisans 1998-2003 Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik
Mimarlık Fak. Mimarlık Bölümü

Y.Lisans 2004-2007 Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı, Yapı Fiziği Programı

Çalıştığı kurum(lar)

2005-2007 Siteco Aydınlatma Tekniği